

DE

855

Exv

54

D. 3362.

GE. 82 8554

3262

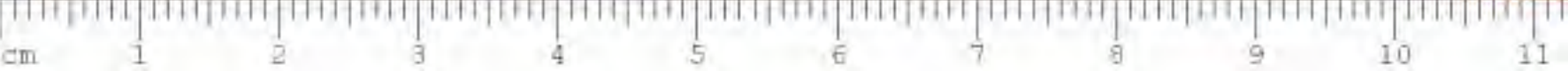
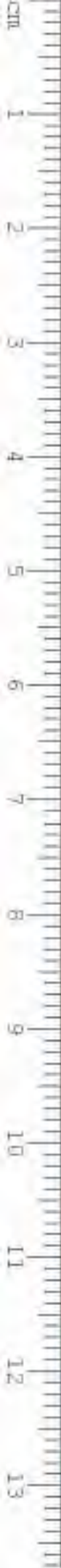

Dyalogus Doctissimi viri
Guillermi episcopi parisiensis
de septem sacramentis.
Nouiter emendatus ac im-
pressus. C. J. M.

Ex Bibliothecâ
quam 16000. Voll. constantem
huic Abbatiaë S. Genovefæ Paris.
Testamento legavit Car. Mauriti.
LE TELLIER Archiep. Remensis.

De sacramēto baptisui fo. ii.

40. *In Libris Hugonovisensis parvis.*

¶ Doctissimi viri Guillelmi parisiensis episcopi
dialogus de sacramentis cuilibet sacerdoti quiti-
lissimus Incipit feliciter.

Quoniam me sepius rogasti Petre/postquam
sacerdotii sacrum ordinem suscepisti. ut al-
qua te de administratione sacramentorum
edocerem put cedunt in usum parochialium sacer-
dotum. Quia vero te sollicitum video tue consenti-
am charitati. Primitus propones questiones et que ad-
modum a meis antecessoribus et sacris doctoribus
didici. pro meo modulo cum dei adiutorio respon-
debo. Breuibus verbis utar. causas dicendorum
modicas ponendo quas si scire cupias ad sacros ca-
nones recurras. seu doctorum sententias atque scripta
¶ Petrus. Aliud non cupio. sed exemplari modo
acruendi. et put spectant ad vulgi doctrinam quero
Guil. In nomine domini nostri iesu christi. ex quo omnia
sacramenta virtutem obtinent pete.

Petrus. Quia sacramentum baptismi. lanua est
omnium aliorum sacramentorum. et sine ipso salus testa-
te domino non habetur. ideo de ipso sermo noster primo
oriatur. Guil. Quia de baptismo loqueris. scias
triplicem baptismum fore. Est baptismus fluminis. id
est spiritus sancti quo confitentes christum. et contriti in ne-
cessitatis articulo baptizantur. Alius est baptismus
sanguinis quo martires pro christi fide morientes
baptizantur. Sed tertius est baptismus fluminis siue
aque. quo fideles quotidie et pueri baptizantur et
regenerantur. Dic de quo istorum vis proponere que-
stionem. **¶** Petrus. De baptismo aque qui a sacer-
dotibus quotidie fidelibus est ministrandus. Guil.

De sacramento

Pete de eo modica et vtilia. **¶** Petrus. Quero
ex quibus constituatur baptismatis sacramentum: quo
modo: quando: quibus: et a quibus debeat ministrari.
¶ Huil. Questio tua quique particulas continet
Et ideo ad unamquamque illarum prout potero respon-
debo. **¶** Primitus queris ex quibus constituatur bap-
tismus. Respondeo quod ex rebus et verbis sicut et quod-
cumque aliud sacramentum. **¶** Edissere michi quae sunt
res et quae sunt verba. **S.** Res dicuntur elementum
verba vero invocatio trinitatis. elementum enim est
materia. et verba illa sunt forma sacramenti. **¶**
Declara michi quod est elementum illud quod est mate-
ria baptismi et postea quae sunt verba quae sunt forma
eius. **S.** Quia baptismus est ablutio quae habet in
aqua fieri: ideo aqua est propria materia huius sa-
cramenti et non vinum nec oleum: nec alius liquor un-
ctuosus: sed sola aqua. **¶** Bene dixisti quod aqua
est materia sacramenti. Sed nusquid ex omni aqua
potest fieri baptismus. **¶** **S.** Dico quod non sed ex sola
aqua naturali fit baptismus. Unde ex aqua rosea
vel quacumque artificialiter facta non fit baptismus
Nec ex urina: cum talis aqua sit potius humor quam
aqua naturalis. Ex balneo tamen lixiuio vel aqua de
coctionis carniū depurata et huiusmodi bene potest
fieri baptismus. quia in eis natura aquae non mutatur
Similiter ex pluvia et rore collecto fit baptismus.
quia licet generentur ex vaporibus et humoribus ter-
re tamen per virtutem naturae quam fortior est arte resoluun-
tur in veram aquam quod ars non potest facere. Et sic
omnis aqua universaliter naturalis est propria mate-
ria sacramenti baptismi. **¶** Quare magis ex
aqua quam ex alio elemento fit baptismus. **¶** **S.** Requiritur

re in quarto sententiarum causas. Nichilomin⁹ ali-
 quas tibi dicā. qz per aquā effectus baptismi de-
 signat: scz qz sicut aqua mūdāt sordes exteri⁹: sic
 baptismus purificat hoīem virtualiter interius.
 Similiter sicut aqua per ei⁹ frigiditatē mitigat
 calorē: sic baptism⁹ cōcupiscētie fomitrē. Alia cau-
 sa est ppter cōmunitatē aque et eius abundantia
 ut propter defectū materie nullus possit a baptis-
 mi susceptione excusari. Alias causas require in
 scriptis. ¶ *Q.* Sufficit michi ad p̄sens de mate-
 ria baptismi. Nūc q̄ sit ei⁹ forma michi dicās. *R.*
 Forma sacramēti baptismi est hec. Ego baptizo
 te in noīe patris ⁊ filii et spiritus sancti. Amē. ¶ *Q.*
 Sunt ne oīa hec verba de essentia forme. ita qz si
 vnū dimittat⁹ baptism⁹ nō fiat. ¶ *R.* Verba q̄ sūt
 de essentia forme sine q̄bus baptismus non fieret
 sunt hec. Baptizo te in noīe p̄ris ⁊ filii et spūs sancti.
 Unde hec dictio ego cum intelligat⁹ in hoc verbo
 prime p̄sone baptizo non est absolute de essentia
 forme. Similiter hec dictio Amē nō est de essentia
 forme absolute: sed de institutiōe ecclesie. Qu-
 licet ponit⁹ ppter expressionēz ministri. li ego. Et
 qz amē est ad certitudinēz effect⁹ baptismi. Unde
 cum non sint de essentia forme absolute: si quis ea
 dimitteret ppter hoc non impediret⁹ baptism⁹ qn
 fieret. Sed q̄ hoc dimitteret scēter peccaret: mā-
 datū ecclesie trāsgrediēdo. ¶ *Q.* Nunquid potest
 bene dici baptizo me: sicut diciē baptizo te. ¶ *R.*
 Nō. qz sicut nullus potest seipm generare sic nec
 baptizare. cū baptism⁹ sit quedā generatio spiri-
 tualis. Ideo diciē baptizo te: s; nō baptizo me. ¶ *Q.*
 Nunquid potest bene dici baptizo in noībus: sicut

De sacramento

dicitur in nomine. S. Non q: virtus diuina q̄ ope-
 ratnr in baptismo pertinet ad diuinā essentia que
 est vna in tribus personis. Ideo ad denotandū vni-
 tatē essentie dicit̄ in noīe ⁊ nō in noīb⁹. ¶ Q. Iū-
 quid potest baptisari in noīe genitoris et geniti ⁊
 flaminis sicut in noīe patris ⁊ filii et spūs sancti: cū
 idē significēt. S. Iū q: solū ex illis verbis sit bap-
 tismus que significāt pprietates relatiuas perso-
 narū. hec aut̄ si significant pater ⁊ filius et spūs san-
 ctus. Genitor autē ⁊ genitus ⁊ flamen nō signifi-
 cāt pprietates relatiuas psonarū diuinarū: sed di-
 cūtur act⁹ notionales ipsarū personarū: ⁊ significāt
 magis ipsos act⁹ q̄ ipsas psonas. Et ideo solum.
 In noīe patris ⁊ filii ⁊ spūs sancti fit baptismus et
 nō ex aliis vrbis. ¶ Petr⁹ nūqd fit baptismus sic
 dicēdo. Baptiso te. In noīe p̄rias et filias ⁊ spūs
 sanctas sicut dicūt laici. Sull. attēde q: variat̄ for-
 ma baptismi quinqz modis. Vno mō variando. et
 hui⁹ dupliciter vel circa significationem verborū
 sicut dictum est in nomine genitoris. ⁊c. Et sic non
 fit baptismus. Alio modo circa voces solū manē-
 te eadez significatione et modo significandi et sic
 diuersis linguis fit baptism⁹ sicut latino greco et
 gallico sermone et sic talis variatio nō obest. Si-
 militer variādo circa voces manente eadē signifi-
 catione ⁊ hoc in mera simplicitate sicut laici faciūt
 qui nesciūt vba latina pferre v̄l formare ⁊ in no-
 mine p̄rias. ⁊c. vel ponēdo nīm vel datinū p gen-
 tiliū. non impediretur baptismus. Secus enī esset
 si intelligens hoc faceret ex intentione et nouum
 ritū vellet facere ⁊ inducere q: ⁊ peccaret ⁊ bap-
 tismū impediret. Secundo mutat̄ forma corrupēdo

vel diminuēdo. scz subtrahēdo aliqd qd sit de esse
 ria forme. vt si dimittatur li. baptiso. vel li te. vel
 aliquod trīū noīm psonarū. Et sic non fit baptisᵐ
 Verū tñ si necessitate mortis imminente vna psona
 solū noietur. Et puer decedat anteq̃ alte persone
 nomine. vt sic dicēdo. Baptiso te in noīe patris
 ⁊ tñc puer decederet anteq̃ diceret. ⁊ filiū ⁊ spū sā
 ctū. Iste credēdū est q̃ sūmus sacerdos scz de⁹ sup
 plet defectū. Si tñ puer supulueret. ratione dubit
 sub cōditōe puer baptisandus esset. Eo q̃ ecclesia
 in baptisando tres psonas exprimit ⁊ nō solū vnā
 Si vero subtrahat vel diminuāt aliquid quod nō
 est absolute de essentia forme. s; solū de institutio
 ne eccle. sicut li. ego li. amē. Non ipeditet baptis
 mus. peccaret tamē qui hoc sciēter faceret Tertio
 ipeditur baptisᵐ addēdo scz quando additio cor
 rumpit sensum. ⁊ est cōtra reuerentiā personarū
 vt si dicat. Baptiso te in noīe p̃is maioris et filiū
 minoris. quia p̃one coequales sunt. Si vero ad
 ditio nō corrumpat sensū nec sit p̃tra reuerentiā
 personarū baptisᵐ non impedit: siue fiat a parte
 ante vt dicendo. Baptiso te in noīe patris omni
 potētis ⁊ filiū vnigenitū: ⁊ spū sancti paraclitū. Si
 ue etiam a parte post. vt dicendo. Baptiso te i no
 mine patris ⁊ filiū ⁊ spū sancti: ⁊ beate marie x̃gis
 ⁊ h̃mōi: non ipedit baptisᵐ. Et hoc tñ itelligitur
 qñ ille q̃ hoc addit nō itēdit facere nouū ritū. nec
 hoc faciat ex malicia: s; ex mera simplicitate Sicut
 q̃ nō credat ⁊ itēdat q̃ baptisᵐ efficaciam hēat ex
 b̃tē marie inuocarōe ṽ b̃tī nicolai s; ex sola inoca
 tōe trinitatī s; solū credat q̃ oīo b̃tē marie x̃gis ṽ
 b̃tī nicolai p̃sit baptisatio ad sui baptisᵐ p̃uatōez

De sacramento

Quarto impedit baptismus transponendo scz litteras vel syllabas quibus sensus corrumpitur. Si vero transponat dictiones. sicut li. baptiso post te non impedit baptismus. licet peccet hoc faciens. Quinto corrumpitur baptismus interpolando. quando fit tanta interpolatio verborum et operum quod corrumpitur intentio et actus baptismi siue baptisantis vel intermiscendo aliquid impertinens ad sacramentum. ut dicendo: baptiso te in nomine patris: et tunc aliud operetur per magnum tempus vel aliquid dicat in medio. ut baptiso te in nomine patris vade fac ignem et hinc. Talis discontinuatio magna corrumpit baptismum. Si vero propter necessitatem fiat modica interpolatio. sicut screando vel sternutando non corrumpitur baptismus. Agitur ex omnibus premissis collige quod forma baptismi est hec. Ego baptiso te in nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen.

Petrus. Sufficere mihi de prima parte questionis mee. Nunc mihi de secunda particula respondeas: scz. Quo modo fiat baptismus. **¶ S.** Quia de ritu et modo baptisandi queres. Dico quod dupliciter datur baptismus secundum usum diversarum ecclesiarum. Quoniam datur per immersionem: ita quod totus puer immergitur in aqua. Quoniam etiam datur per aspersionem: quando puer aspergitur et super eum aqua infunditur. **¶ ¶.** Aliquid hec immersio et aspersione semel fieret aut pluries. **¶ S.** Secundum ritum diversarum ecclesiarum quoniam fit terna immersio vel aspersione. quoniam unica. Et in his consuetudo ecclesiarum est servanda. **¶.** In locis ubi consuevit ecclesia ternam immersionem facere si solum unica fieret nunquam esset puer baptisatus. **S.** Sic. scilicet faciens peccaret mandatum ecclesie et consuetudinem non faciens: scilicet transgrediens nisi simplicitas eum excusaret. **¶.** Que pars corporis de

bet imergi vel aspergi. *S.* Caput. qz in eo oēs sensus vigent. z in eo est principiū vite aīalis. *¶ Q.* Et si caput haberi nō possit nunquid pōt alia ps q haberi potest aspergi. vt pz in pueris existētibz in vteris maternis. quoz sola man⁹ apparet z de periclitatōe timef. *S.* In tali casu debz aspgi pars q apparet z pie credendū est q de⁹ supplet defectū Si tñ postmodū viu⁹ habeat debet tot⁹ imergi. vel saltē caput aspgi sub conditōe sic dicēdo. *¶* Puer nō intēdo te baptizare sz si baptizat⁹ nō fueris: ego baptizo te in nomie patris et filii et spūscī z hoc securi⁹. qz aliter nō intelligit̃ baptism⁹ pfici. *¶* Igīt baptism⁹ p immersionē vel aspersionē vnicā vel ternā hz fieri sicut ecclia in qua habitas psuevit.

Petrus. De tertia parte mee questionis michi respondeas. scz qñ dandus est baptismus. scz statim vel differēdus. *S.* In adultis nō est statim dāndus. sz pot⁹ per aliqd tps differēdus. qz pbandū sūt si ex fide accedūt. Ne resiliāt a pposito z cōtimellā faciāt sacramēto. *¶* Pueris xō ppter periculū mortis est statim dandus nec est differendus quia non potest eis aliter subueniri.

Petrus. Quibus vero dāndus an oībus indiffe-
rēter pueris sit ministrāndus edicito. *S.* *¶* Pueris gentiliū z iudeoz nō est inuitis parētibz. aut eis nesciētibz baptism⁹ ministrāndus. maxime tpe quo carēt vsu ratōis. Cū fm ius naturale ī tali tpe sint sub parētū cura z tutela q possent eos inducere ad relinquendū qd ignorantes susceperunt qd verteretur ī fidei detrimentū. Vñ beatus Augu-
stin⁹ dicit q nō est bonū faciendū vt inde pueniat malū. *¶ Q.* Quid de infantibz quos meretrices

De sacramento

relinquit in forib⁹ ecc^liar⁹ et in blutis. de quibus
dubitat^r an fuerint baptisati. **S.** De huiusmodi in
fantib⁹ et pueris quos statim natos cōperi^r et nesci^r
an fuerint baptisati Cōsulit^r ut sub cōditōe baptis-
zent^r. Sub hac forma. Puer si fueris baptizatus
te rebaptizare nō intēdo: s; si nō fueris baptizat⁹
ego baptiso te in nomie patris et filii et spūs sancti
amē. Quia in tali casu nō dicim⁹ baptismū iterari.
qz nō dicim⁹ iteratū qđ nesci^r esse factū. ¶ **¶**
Et qđ de his pueris ē faciēdū quos obstetrices ad
templū deferūt: et eos in necessitate ab eis asserūt
baptisatos. **S.** Eodē mō sicut in p̄dictis facias et
eos sub cōditōe baptises nec ī mulierū v̄bis assen-
tias. qz cū ignare sint credi^r semp eas verba bap-
tismi corrupte ptulisse aut imersionē seu aspersio-
nē modo indebito fecisse. Et iō pueros sic sub con-
ditione baptizatos non est rebaptizare: sed pot⁹
sue salutis succurrere.

Detr^o. De vltima pte mee q̄stiois michi respō
deas: scz a q̄bus baptisimus debeat seu possit
ministrari. **S.** Quilibz naturā hūanā habēt p̄gru
it hoc sacramētū ministrare. qz sicut aq̄ est elemē
tū quo baptisimū sacramētū efficiē pp̄ ei⁹ cōstatē
vt nullus posset pp̄ defectū materie a non susci
piēdo baptisimū excusari. Sic oīs hō siue mas cu
lus siue feina pōt baptisimū ministrare i necessitas
te vt nullus etiā posset pp̄ defectū ministri excu
sari. ¶ **¶**. Si oīs hō ē mīster hui⁹ sacramēti q̄re
sacerdotib⁹ ad baptizādū pueri deferunt. **S.** Sa
cramētoꝝ sacerdos mīster ē p̄cipal. tō p̄ri⁹ z p̄ri
cipaliter ad ip̄m p̄tinet hui⁹ sacramēti mīstratio.
qz cessante necessitate hoc sacramētū cū solēnitas

te fieri debz: scz sub bñdictiōe aque z hñdī licz nō
sint de eēntie sacramēti. sūt tñ de hōestate z pgru-
tate. Et qz hec ad sacerdotē prīnēt: iō priō nisi ne-
cessitas occurrat dōbēt ad baptizādū ad sacerdotē
deferri z a sacerdote baptizari. Sed necessitate
urgēte z sacerdote abñte pñt pueri a clericis bapti-
sari: z si clerici nō fuerit pñt a laicis z pri⁹ a viris: z
si viri sint abñtes: mulieres pñt pueros i tali neces-
sitate baptizare. Et iō laici tā viri q̄ mulieres sūt
a sacerdotib⁹ ad baptizādū pueros iñstruēdi ¶ **¶**
pone q̄ m̄re pariete null⁹ fuerit pñs nisi p̄r. Hñ
qd p̄pōt i tali necessitate suū p̄p̄iū iñstruēdi baptizare
z ius petēdi debiti m̄rimoniū ab vxore nō perdat.
S. In tāta necessitate vbi p̄ aliū q̄ p̄ patrē v̄l m̄re
puero nō pōt subueniri: licitū ē parētib⁹ suos pro-
prios filios baptizare. Nec p̄p̄ hoc a iure debiti
m̄rimoniū sūt priuati. Aliō tñ eēt z ē si temerarie al-
ter eorū suū p̄p̄iū filiū baptizaret vel ābo: qz si q̄s
hoc faceret iure debiti m̄rimoniū priuaret. Et iā ābo
si vterqz eorū hoc temerarie faceret z p̄p̄iū filiū
baptizaret vn⁹: z ali⁹ eū suscipiet ¶ **¶** **¶** Hñ qd pos-
sunt duo hoīes vnū puerū baptizare. quorū vn⁹ ver-
ba p̄ferat z alt⁹ imergat vel aspgat x̄bi ḡra. Duo
sūt quorū vn⁹ m̄ac⁹ qz man⁹ nō hz z loq̄ pōt. z alter
mut⁹: qui loq̄ nō pōt z man⁹ hz. i necessitate nūqd
pōt m̄ac⁹ puero sibi p̄sentato x̄ba p̄ferre z mutus
immergere vel aspgere: z eorū ope baptizat⁹ sit puer
S. Dico q̄ non: qz oportet in baptismo q̄ simul cō-
currant in actiōe baptizādi ex eodē x̄bū prolatus
cū opatiōe elemēt. Aliter falsa eēt cōfō q̄ virtutem
baptismi exprimit. vt dicendo baptizo te. Opor-
tet q̄ ille qui immergit seu baptizat loquatur. et

De sacramento

q̄ verbū eius accedat ad elementum. **A**lter esset
falsa oratio ei⁹. **A**n si mācus qui imergere nō po-
test dicat baptiso te mentis. qz nō imergit sed po-
tius mut⁹. ⁊ ideo nō baptizat. inde necessarius est
q̄ ex eodē pferantē verba simul cū aque imersiōe
vel aspersione. **Q**uia dixisti q̄ ois hō potest
baptismū ministrare. **Q**uero an heretici/ scisma-
tici/ pagani/ iudei/ infideles possunt ministrare sa-
cramentū baptismi. **R**. Dico q̄ sic. dū tñ habeant
intentionē vniuersalē faciēdi qđ facit ecclesia absolu-
te. **N**ec obest baptismū suscipiētib⁹ ignorantē
ab eis. **Q**uod pdest baptism⁹/ fictis acces-
sētibus adultis. **R**. Si fictus aliquis accedat ad
baptismū sicut sepe videm⁹ iudeos nō intendens
ibi aliqd recipere. nisi solum id qđ facit ecclesia. Sa-
cramentū. i. ablutionē recipit ⁊ caracterē. s; rem
sacramenti. i. grām spūscī nō recipit. s; recedente
fictiōe nō ppter hoc ē rebaptisandus cū baptism⁹
reiterari nō possit. s; confiteri debet de fictione. et
tunc suscipit grām spūscī ⁊ virtutem obtinet sa-
cramēti. **Q**uod pdest illa grā q̄ in baptis-
mo cōferitur. **R**. Nolem a pena ⁊ culpa totalitē ab-
soluit. ⁊ eorū q̄ ante baptismū gesserat. **T**ñ qz i par-
uulis solū est originale pctm ⁊ nō actuale. cum vsu
rationis careāt ipos a pctō originali purgat. et a
pena absoluit. q̄ pro eo debet. **A**dultis vero qz non
solū cōtrahunt pctm originale s; etiā actuale eos
ab vtroq; absoluit ⁊ a pena q̄ p vtriusq; debetur.

Petr⁹. **Q**uāqđ est necessariū q̄ aliqđ ad leuandū
puerū accedāt semp. **Q**uāqđ potest i dē puerū
tenere et ipm baptizare. **R**. Iustū est vt aliqđ ad su-
scipiendū puerum de sacro fonte accedant et pa-

trini dicuntur. Quia sicut baptizans est sicut pater
spiritualis, ita suscipiens est quasi mater vel nutritrix
spiritualis. Ideo sicut in generatione naturali requiritur
pater et mater, ita in spirituali generatione. Et sicut
mater fungitur ad puerum officio nutritricis sic suscipiens
puerum officio nutritricis spiritualis et nutrire spiri-
tualiter tenetur et ipsum erudire. In summa tamen ne-
cessitate ubi plures haberi non possent, posset ille
idem qui immergit puerum vel aspergit in baptismo su-
scipere, et utroque officio fungitur. **¶** Et quot ad su-
scipiendum puerum de sacro fonte sufficiunt. **S.** Unus
solus, sed quicquid duo ad designandum unitatem deitatis
et humanitatis in christo, et quicquid tres ad plus ad-
mittuntur propter trinitatem personarum representationem
Nec plures quam tres recipias, quia multa cognoui
matrimonia propter huiusmodi cognationis spiri-
tualis multiplicationem impediri, sicut declarabo cum
de matrimonio dicam. **¶** Ergo consanguinei
possunt plures interesse. **S.** Omnes consanguinei in
gradu attinentie pueri baptizati et eius parentum pro
unica persona reputantur. Et ideo quando dicitur quod solum tres
personae recipiantur ad levandum puerum, intelligitur de illis
quod nichil attinet puero nec eius parentibus, et inter
quos posset matrimonium copulari. **¶** Quot an-
norum debet esse puerum de sacro fonte suscipientes. **S.**
Adulte etatis et tot annorum quod suorum parentum esse maiores
factorum. Et ideo pueros non admittas ad levandum pue-
ros, quia suos filios docere nesciunt. Et etiam propter eo-
rum labilem memoriam post maiores facti sunt, possunt du-
cere filias suas in uxores. **¶** Si sacerdos ex im-
prudencia baptizat masculinum puerum quem feminam cre-
dit esse, nunquam est puer rebaptizandus. **S.** Non quia

De sacramento

baptismus nullū ppriū sexum sibi appropriat. sed naturā hūanā. Et prima intentio ecclesie et ministris est puerū et hoīem baptizare. et per accidens virū vel feminā. Ideo si masculū baptizaret quem credit feminā. vel feminā quā credit masculū nō est rebaptizāndus puer. Sed nomē appropriādum est qđ suo sexu cōgruit. ut si femina fuerit et nomen ei imposuū fuerit ī baptismo iohānes. iohāna vocetur. Et si nō fuerit nomē pprium sexui. vocetur scđm nomē vnus de patrinis vel scđm p̄siliū episcopi. ¶ **Q. 78.** Quid si mulier mortua fuerit et puer credat viuere agendū est. **R.** Si cōstitit ea esse mortuā statim aperiat. et puer extrahat ab ea. et si viuus reperiat baptizet. ¶ **Q. 79.** Et si puer reperiat mortuū. nūqđ est cum matre sepeliēdus. **R.** De hoc sunt diuerse opiniones. qđdā dicūt qđ sepeliēdus est cum matre licet nō fuerit baptizatus. qz portio matris est. Et hūc opinioni videt p̄sentire gaufridus in summa sua. Alii dicūt qđbne magis p̄sentio qđ nō est cū matre ī cimiterio sepeliēdus. qz postqđ formatus perfecte reperit dubiū nō est in eo aiā p̄fuisse distinctā ab aiā matris. etiā corpus ei⁹ licet ei p̄fectū fuerit et ab ea sūpsit alimētū. Et ideo idē est iudiciū de eo sicut de pagano. Et hec due opinioniones tēgūtur in decretis. de p̄secratiōe di. 1. sup illud ecclesia in qua mortuorum etc. ¶ **Q. 80.** Multa sunt que precedunt baptismū et que sequūtur. que sūt illa mihi doceas. **R.** Bona tibi declarare lōgus esset. tū teneas aliud qđ eorū quedā dicūtur cathecism⁹ et exorcism⁹. Exorcism⁹ ē illa adiuratio qđ fit ei⁹ ante qđ baptism⁹ ministrat et ibi sūt plura scz p̄mū ī frōie signato ad expellādū virtutē demōis

Secundū est benedictio cū manus impositiōe. ad
 precludēdū viam dyabolo expulso ne redeat Ter-
 tium est auris spūto linitio. ppter fidei receptio-
 nē. ¶ Quintū est narius spūto linitio ppter fidei
 approbationē. ¶ Quintū est salis i ore appositio
 ppter fidei doctrine p̄fessionē. ¶ Sextū olei sc̄ti
 ante ⁊ retro inunctio. ppter aptitudinē eius oīa
 demonē ad pugna ¶ Septimū ē aqua benedicta
 cōtra dyabolicas īpugnatiōes extertores. Et hec
 septē ad exorcismū pertinet. Ad cathecismū vero
 p̄tinet fidei instructio de qua debēt instrui ad bap-
 tismū veniētes ⁊ ideo dicit̄ p̄nulis. Credis in deū
 ⁊c. ⁊ p̄nt respōdēt. credo. s. op̄a daturōs vt credāt
 Adulti vero debēt per seip̄os respondere. igitur
 hec duo. s. cathecism⁹ ⁊ exorcism⁹ p̄cedere debent
 baptismū. Illa x̄o q̄ sequuntur baptismū tria sunt
 quorū primū est crismatis vinctio ī vertice q̄ signifi-
 cat descēsus spūsc̄ti. Sc̄d⁹ ē alba vestis q̄ designat
 innocētie puritatem. Tertū ē cādella que ī ma-
 nu ponitur. que designat lumē cognitionis : qd̄ de-
 bet habere baptisatus ī bonis sectādis. ⁊ malis
 euitādīs ¶ 1°. Cōuenit hec oīa operari ī puero tā
 ī necessitate a laicis baptisato seu ab aliis. S.
 Non cōuenit q̄ vt iam dixi. exorcism⁹ ordinatur
 ad inimici expulsionem. ⁊ cathecism⁹ ad fidei in-
 structionē. p̄ter baptismū autē ⁊ dyabolus eicitur
 ⁊ patrini ī fide firmi sunt et tam pro eo spon-
 derūt. ideo nō oportet illa iterari. sed solū illa q̄ se-
 quūtur baptismū p̄sbyter op̄et. sc̄z linitionē crisma-
 tis. ⁊c. ¶ 2°. Quis eorū videt̄ p̄cedere exorcism⁹
 aut cathecism⁹. S. In adultis sēp debz p̄cedere ca-
 thecism⁹ q̄ exorcism⁹ q̄ ī fide p̄u⁹ debēt īformari

De sacramento

In parvulis vero quia nō dū habēt vsum rationis
secūdū vsuꝝ ecclesie p̄cedit exorcism⁹ ad expellēdū
dyaboli potestatē ne vite eorū insidiet ne recipiāt
sacramentū. Sufficit autē patrinoꝝ eorū fidelium
pro eis fidei cōfessio. Nec tibi petre de sacramēto
baptismi dixi rogo te vt ad presens tibi sufficiat

Petr⁹. De aliis sacramētis me doceas. Et ma
xime de eis q̄ characterē imprimūt quēadmo
dū ⁊ baptism⁹. ¶ **Q**. Tria sunt sacramēta q̄ imprim
mūt characterē. ⁊ ideo nō sunt iterabilia. scz baptis
mus confirmatio. ⁊ ordo de baptismo tibi dixi. de
aliis duob⁹ ad te nō ptinet. s; solis episcopis ē eorū
administratio cōferenda. ¶ **Q**. Aliq̄tulū de his
dixi. ¶ **Q**. P̄dite p̄r⁹ de cōfirmatōe q̄ seq̄ debet
baptismū. ¶ **Q**. Dic mīchī que forma. ⁊ que mates
ria sacramēti cōfirmatōis et qui debēt cōfirmari.
vel a q̄b⁹ et quo loco cōfirmatio cōferatur. ¶ **Q**.
Materia hui⁹ sacramēti ē oleū oliuarū ⁊ balsamū
simul mixtū. ⁊ vocat̄ crisma. qd̄ a solis ep̄is p̄secre
tur ⁊ āno quolibz renouat̄ ⁊ vet⁹ d; igne p̄cremari
Forma aut̄ hui⁹ sac̄ri. s. p̄firmatiōis est talis. Cō
signo te signo crucis. Et cōfirmo te crismate salu
tis. In nomine patris et filii et spūs sancti. Amen
Solis autē ep̄is ptinet hoc sacramētū ministrare
Eo q̄ sūt i gradu altiori ⁊ ad eos ptinet ascribere
fideles ad pugnā spūalē ad quā eligūtur p̄firmari.
Sicut ad reges ⁊ duces pertinet ascribere mili
tes ad pugnā t̄palē. papa tñ de plenitudine pote
statis pōt cōmittere sacerdoti. q̄ sacramētū cōfir
matiōis et minores ordines cōferat. Ad oēs aut̄
vtriusq; sexus ptinet hoc sacramentū suscipere q̄
vsuꝝ rōnis habēt. Quia ad statum militie spūalis

om̃s xp̃iani debent admitti. ⁊ nomē xp̃i cōfideret
 ⁊ audaciter confiteri. Unde piculosum est hoib⁹
 ad sacramentū nō confidere. Ideo ne eorū ignorā
 tia sit crassa q̃ cōtemptū generare videat. Bonus
 est consiliū vt moueātur sepius ad h̃mōi sacra
 menti susceptionē. Et ad querendum ep̃m vt illud
 suscipiant. Debet autē ille qui hoc sacramentum
 suscipit esse ieiunus ⁊ cōfessus. In fronte vero hoc
 sacramentū confertur. Eo q̃ est locus euidentior.
 vt cōfirmat⁹ plenarie ⁊ plena fronte cōfiteat⁹ no
 mē cristi: ⁊ se esse xp̃ianū. Et nō verecūdet cōfiteri
 nomē xp̃i: quia in illo sacramento sp̃s sct⁹ datur
 ad robur. Debet autē ille qui cōfirmatur teneri ab
 alio q̃n ab ep̃o inungitur. Et sp̃aliter a cōfirmato
 nec refert siue a viro siue a muliere teneatur. Duz
 tñ fuerit tenēs cōfirmatus. Et hoc est vt instruatur
 ad pugnā sp̃ialem ⁊ confessionē fidet ab eo a quo
 tenetur. Debet etiā ille qui cōfirmat⁹ per triduum
 ferre ligaturā qua fr̃s eius ligatur propter cris
 matis cōfirmationem et triduanē dñice sepulture
 significatiōē. Et i tertiā die ad sacerdotē accede
 re debet. ⁊ sacerdos eus sale ⁊ aqua frontē confir
 mat⁹ abluere in piscina siue in loco sacro. ⁊ secre
 to ligaturam cōburere. ⁊ cineres in terrā cimites
 ri operiri. Nichil amplius tibi dicam de confir
 mationis sacramento.

DErrus. Nūc de sacramēto ordinis aliqua mi
 chi dicas. S. Curiosus es. sufficiant tibi sacra
 mēta de quibus indiges erga plebem. ¶ **Q**uod. Etsi
 qua parua a te de illo audire cupio. quia forte mi
 chi proderūt. put spero. S. Petre. ¶ **Q**uod. Quero a

De sacramento

te quid sit sacramentū ordinis: et si materia et forma habeatur: et quod sunt sacri ordines. **S.** Sacramentum ordinis est quoddam signaculum ecclesie quo spūalis potestas traditū ordinato: quia suscipiens consecratur. Illa vero que porriguntur eis qui ordinantur sunt materia sacramenti ordinis sicut calix cum vino patena cum pane sacerdoti. unde illa res que pertinet ad ordinem qui suscipitur et datur in illo ordine materia est illius sacramenti ordinis quod suscipitur. sicut subdiacono vacu⁹ calix. Accolito tradito cerei et candelabri. exorciste liber exorcismorum. lectori liber prophetarum. hostiario clavis. Forma vero huius sacramenti est sermo episcopi et verbum quod episcopus dixit in illa porrectione illarū rerum dirigens ad eos qui ordinantur. Et videtur episcopus in illa forma verbo imperativo dicēdo. accipe vel agite hoc vel illud. vñ ista porrectio rerum et verbum episcopi ad illos qui ordinantur sunt de essentia sacramenti ordinis. Sunt autē septē ordines qui ordinantur omnes ad sacramentū eucharistie. Quorum quattuor primi ordinantur ad disponēdū eos qui ad eucharistiā accedūt dignos suscipiētes et indignos repellētes quo prim⁹ dicitur exorcista: qui prātē demōis repellit ab erguis. Secundus dicitur hostiarius qui expellit indignos a consortio fidelium et introducit dignos. Tertius est lectorarius vel lector qui per sacram scripturam intellectu illuminat fidelium. Quartus est acolitus qui deferendo cereos deuotionem excitat fidelium. Et isti quattuor ordines dicuntur non sacri. Non quod sanctitate careant:

sed quia non ordinantur ad tam sacra sicut alii tres
Hec istis quattuor est continentia annexa. Tres
autem alii ordines sacri dicuntur: quia referuntur
ad sacramenti eucharistie consecrationem. Quo
rum primus dicitur subdiaconus: qui vasa domini corporis
et sanguinis portat ideo subdiaconi accipiunt
calicem de manu episcopi: sed vacuum. unde subdiaconus
disponit materiam eucharistie. Secundus autem est diacono
nus qui in omnibus dispensat sacerdoti et ministrat. Ter
tius ordo est presbyteratus qui eucharistiam consecrat.
Et sic isti tres ordines ad eucharistiam directe re
feruntur. quia subdiaconus materiam ordinat: et offert
diacono: et diaconus presbytero. ¶ *Q. Quomodo
potest ordo esse unum sacramentum. cum sint sep
tem ordines.* R. Sacramentum ordinis dicitur unum
unitate perfectionis siue finis. sicut domus dicitur
una ad quam edificandam multa concurrunt
sicut omnes ordines ad unum ultimum actum:
qui dicitur eucharistia. Tamen non dicitur unum
unitate indivisibilitatis vel continuationis. cum
unus ordo possit esse sine alio. ¶ *Petrus.* Nun
quid in quolibet istorum septem ordinum imprimi
tur character. Bull. In singulis ordinibus: etiam
singuli characteres imprimuntur et distinguun
tur inter se sicut ordines distinguuntur. Et ad ult
imum characterem. scilicet presbyteratus vincun
tur. Et imprimitur character in quolibet ordine
in traditione instrumenti aperti ad illum ordi
nem cum reperitur cum debita forma verborum
que ab episcopo proferuntur.

De sacramento

Sicut in traditiōe clauū ecclesie character hostia
rū imprimitur. Character vero lectoris / i traditiōe
libri pphetarū. Character exorciste / in traditiōe
libri exorcismoꝝ. Et character accoliti in traditiōe
cādelabri vel vīseoli. scz vasis in quo vinū ⁊ aqua
ponit ꝑpter consecrationē ⁊ illud administrat sub
diacono q̄ ibidē vinū ponit. Character vero subdia
coni imprimitur in calicis vacui cōsecrati traditiōe
cuz forma debita verborum ep̄i. Et in his quinꝫ
ordinibꝫ in traditiōe p̄dictarū rerū cū debitis for
mis verborꝫ ep̄i characteres imprimuntur. De duobꝫ
aut ordinibꝫ. scz diaconatu ⁊ p̄sbyteratu. qui
dam dixerunt qꝫ characteres imprimuntur in ma
nuū appositione sꝫ non placet alijs. eo qꝫ character
imprimatur in traditiōe alicuiꝫ rei competentis
ad illud sacramentū vt dictum est. Unde licet per
manꝫ ipositionē detur plenitudo gr̄e administra
tionē sacramētoꝝ sicut sacerdoti tanqꝫ principali
⁊ diacono tanqꝫ ministro. Tamen character impre
mitur in traditiōe rerū ad eos pertinētū. Unde
quis principalis actus diaconi sit portare corpus
christi cum patena ⁊ sanguinem dispensare cuz ca
lice. Tamen in sua ordinatione non potest expri
mi per traditiōem valorū tantum. cum hec dētur
sub diacono nec per traditiōez materie corporis
⁊ sanguinis christi. quia non est decus qꝫ eis tra
dantur sanguis in calice. et corpus xp̄i in patena
Cū sacerdoti q̄ est principalis. solū detur panis in
patena ⁊ vinū in calice et non corpus et sanguis.
Ideo q̄tū ad actū secundariū qui est legere euā

gellū dicitur character imprimi in traditōe libri euā
gelioꝝ cū debita forma verborū epī. Similiter di
citur in ordine sacerdotali character imprimi. In tra
ditiōe panis in patenā ⁊ vini in calicē cū debita
forma verborū epī. Quia principalis potestas sa
cerdotis ē consecrare corpus xpī verū ⁊ sanguinē
Et hāc potestātē dedit prius christ⁹ ante passiōē
suā discipulis suis cū dixit. Hoc facite i meā com
memoratiōē. Sed secūd⁹ act⁹ sacerdotis ē solue
re ⁊ ligare fideles: ⁊ disponere ad eucharistie sum
ptionem. Cuius potestātē accipit per man⁹ epī i
positiōē cū ep̄s dicit. Accipite spm̄ scm̄: ⁊ quorū
remiseritis pctā ⁊c. et hec pertinent ad corpus xpī
misticū. Et quia sacramētū ordinis respicit pri⁹
corpus xpī verū q̄ misticū. Ideo dicit character
imprimi: in rerū traditiōe cū forma verborū epīscopi
ex quibus sacramētū eucharistie conficitur: scilicet
in pane et patena et vino et calice. Similiter in
unctiōe manuum sacerdotis. non imprimitur ca
racter: sed solum fit unctio manibus sacerdotum
vt eis tangant corpus christi. Sicut calix inungi
tur vt contineat sanguinem ⁊ patena ⁊ contineas
corpus christi. Similiter scias q̄ ex vestimentis
character non imprimitur sed solum ex eis signifi
catur idoneitas que in sacerdote et ministris ec
clesie debet esse. ¶ Quia de vestibus sacris men
tionem fecisti. dic michi quid significāt ⁊ ad quid
ministris ecclesie sunt concessi. S. Ornatu⁹ ves
timentorum exterior significat ornatu⁹ interio
rum morum quem habere debent qui ad diuina
tractanda accedunt. Quedam autem vestes res

De sacramento

cultrantur in superioribus ministris que non requiruntur in inferioribus et quedam sunt communes omnibus et sunt tres vestes. scilicet alba camisia. totum corpus cooperiens que significat puritatem vite/et amictus humeros tegens quo significatur fortitudo bonorum operum maxime ad diuina officia exequenda. Et cingulum quod significat reprehensionem carnis. Subdyaconus autem ultra hec habet duo/ scilicet manipulum quasi sudarium ad tergendum limpiditatem oculorum id est omnem negligentiam circa diuina misteria eo quod primo ad sacra tractanda subdyaconus admittitur/ habet etiam tunicam strictam per quam doctrina apostolica in legendo apostoli textum significatur. Dyaconus vero super hoc habet stolam a sinistro humero in dextrum tendentem ad significandum fortitudinem et tolerantiam aduersorum. habet etiam dalmaticam largam ad significandum largitatem in dispensatione sacramentorum. Quia dyaconus primo dispensator sacramentorum ponitur. quia sanguinem christi dispensat. In dispensatione vero requiritur largitas. Sacerdotibus vero in utroque humero ponitur stola ut ostendatur quod plena potestas dispensandi sacramenta sibi datur. vel per hoc significatur arma iusticie a dextris et a sinistris in successione aduersorum et prosperorum et ideo stola descendit usque ad inferiora.

¶ Super his additur casula rotunda ad significandum caritatem/ que est suprema omnium virtutum. quia sacerdos consecrat sacramentum cas

ritatis. scz eucharistiam in ep̄is plura superaddū-
tur. s. calige ad designandum rectitudinem gressu-
suū. i. affectionū. Sādalia. ad designādū cōtēp-
tum terrenorū. Subcintoriū quo stola ligatur cūz
alba. significat amorē honestatis. Tunica altaris
pseuerantiā i aggressionē arduorū i bonis operib⁹
Dalmatica. significat largitatē in operibus mie
respectu indigentū. Anul⁹ significat despōsatio-
nem ecclesie. p̄ter cirotecas significat cautela in
opere. p̄ter mirrā significatur scientia ⁊ doctrina
vtriusq; testamenti. s. noui ⁊ veteris vñ ⁊ duo cor-
nua habet. Baculus curam pastorelē designat. qz
debet colligere vagos / ⁊ hoc significat curitas
baculi. sustentare debiles et infirmos. ⁊ hoc signi-
ficat stipes baculi ⁊ debet pungere lentos et hoc
significat stimulus in pede baculi. vñ x⁹. Calige
sustenta stimula vaga morbida. lenta. sed vltari⁹
achtep̄i habēt paliū in signū priuilegiatē pr̄tis
qz archiep̄s princeps est ep̄orum subditorū. Unde
paliū significat torquem auream quam sole-
bāt legitime certantes accipere. Ecce significa-
tionē vestīū audisti. ¶ p̄. Nunquid corona est or-
do. S. Non s; est signum distinctiuum ministroz
ecclesie a plebe cōi. Sicut p̄ tonsurā clericales depu-
tatur q̄s ad cultū diuinū nō ad sacra tractāda. sed
ad laudes diuinas deuotī⁹ dicēdas ⁊ canēdas. Unde
tōsura fit i modū corone. qz reges sunt. s. se ⁊ alios
regētes. ⁊ in deū regnū habēt ⁊ deo seruire regna-
re est. ad cuius seruitiū sunt deputati. Sicut fit i ra-
tiōe capilloz ad designādū renūciatōez supfluo-
rum terrenorum. quia deum clericus hereditatis

De sacramento

sive partē cōstituit ⁊ se heredem dei facit sic etiam
in superiori pte capituli fit ad designandū q̄ semp
debemus habere oculos mentis ad deū eleuatos
¶ **Q̄**uid episcopatus est ordo. **S.** Scias q̄ du-
plici ordo dicitur. Uno mō fm respectū ad corp⁹ xpī
verū. s. ad cōsecrationē hostie: ⁊ sic ordo est sacra-
mentū pprie: ⁊ isto mō episcopatus nō est ordo. quia
ep̄s non habet superiorē potestatem nec maiore sa-
cerdote q̄tū ad cōsecrationē corporis xpī. Alio mō
sumit̄ ordo fm q̄ est quoddā officiū respectu qua-
rundā actionū sacramētorū: ⁊ sic cum ep̄s habeat
potestatem respectu corporis xpī mystici qd̄ ē ecclesia
in actibus ad sacramēto p̄ncipatū p̄tinetib⁹: sic
illo mō episcopatus est ordo cōster: nec est sacramē-
tū s; sacramentale. **¶** An episcopatus ab ordine sacer-
dotis depēdet: ⁊ episcopalis potestas presupponit
ordinē sacerdotale. q̄ nullus pōt episcopale pote-
statem recipere nisi prius fuerit ordinatus in sacer-
dotē. q̄ p̄t̄as episcopalis nō tm̄ est potestas iuris-
dictōis: s; etiā ordinis. p̄t̄ ordo isto mō d̄r. **¶** **Q̄**uid.
Nōne possunt alii sacerdotes ab ep̄is ordines cō-
ferre. **S.** Collatio ordinū alicui pōt cōuenire dupli-
citer: aut de iure cōt̄ rōne sue ordinariē potestatis
⁊ sic soli ep̄i possunt quoscūq; ordines cōferre: quia
ad eos solū pertinet instituere ministros in ecclesia
¶ An peccāt ep̄i qui p̄monēt scilēter indignos. Alio
mō collatio ordinū alicui conuenit ex indulgentia
generalī vel specialī: rōne cōmissionis dñi pape. ⁊
sic alii sacerdotes nō ep̄i possunt minores or-
dines cōferre: nō tm̄ maiores **¶** **Q̄**uid. Nūquid nō bap-
tizat⁹ ⁊ non cōfirmat⁹ pōt sacros ordines recipere

S. De necessitate sacramentū ordinis presupponit sacramentū baptisimū. vñ si aliq̄s nō baptisat⁹ promoueret ad sacerdotiū sacerdos nō eēt nec hostiā posset consecrare nec absoluerē in foro penitentiali. vñ deberet fm canones baptisari ⁊ iterato ordinari. etiā si ante baptisum in ep̄m promoueretur ep̄s nō esset: ⁊ si aliquos ordinaret ordines nō reciperet. Quantū vero ad sacramentū cōfirmatiōis scias q̄ de necessitate sacramentū ordīs non p̄supponit sacramentū cōfirmatiōis. nec de necessitate oportet q̄ ille qui suscipit sacros ordines sit cōfirmat⁹. verūm de cōgruitate sacramentū ordinis presupponit sacramentū cōfirmatiōis. qz cōgruū est q̄ ille q̄ accedit ad sacros ordines suscipiendos habeat oēm illā p̄fectionē que requirit̄ ad fidei cōfirmationē: per quā fit aliquis idone⁹ ad executionem ordinis. hoc autē fit p̄ sacramentū cōfirmationis. Et sic character sacramenti ordinis presupponit de cōgruitate characterē sacramenti cōfirmatiōis ⁊ non de necessitate S; de necessitate presupponit characterem sacramenti baptisimī.

Detrus. Quot sunt q̄ impediūt susceptionē ordinū. **S.** Quedā sunt q̄ simpliciter impediunt susceptionē ordinū. ⁊ quedā solū impediūt executionem ⁊ non ordinis susceptionē. Primus qd̄ impedit susceptionē ordinis simpliciter ē sexus femineus simpliciter qz mulier ordines suscipere nō p̄t. s; solus vir cū sit prima ymago dei / mulier autē ymago viri. vt di. apo. i. ad cho. iii. ca. Eū ⁊ licz mulier vocetur diaconissa in abbatia hoc non est ratione ordinis. s; quia habet officiū ad maritinas omes

De sacramento

lias legendi. Sunt autē plura que non impediunt
suscipiōē ordinis. s; magis executionē. Quorū
primū est defectus cognitiōis vel discretiōis / ut
sunt pueri & amentes qui usu rōnis carent. An licet
possint ordinē suscipere / priuantur tñ executione.
q; ad executionē ordinis requirit discretio. An in
quibusdā ordinibus requirit etas discretiōis ex
honestate congrua. sicut in duobus primis minorū
bus ordinib;. Sed adulta etas requirit i aliis de
necessitate precepti. in nullo tñ de necessitate sa-
cramēti quia in sacramēto cōferitur potestas q po-
test alicui cōpetere q̄vis non sit idoneus executio-
ni. An scēdū est q; cū infantia cōpletur vsq; ad duo-
decim ānos possūt duo primi ordines minores sus-
cipi. A duodecimo anno vsq; ad vicesimū primū
possunt duo minores ordines vltimi suscipi. A vi-
cesimo primo anno potest subdiacon⁹ suscipi. A vi-
cesimo quinto diaconat⁹. A tricesimo presbytera-
tus. A tricesimo completo s; potest quis in ep̄m
eligi. verū tñ ppter necessitatē & idoneitatē perso-
ne pōt ep̄us ordines ex dispensatione anticipari.
Etia eade; die quattuor primi ordines traduntur
Ep̄us vero episcopat⁹ nō pōt nisi ex dispēsatione
dñi pape anticipari. Scō seruus impedit ordinē
sacramēti q̄tum ad executionē. q; seruus non pōt
se altari mācipari sine licentia dñi cui⁹ est seruus
& per ordinē homo mancipat diuino officio. Verū
tamē si seruus ordinetur caracterē recipit & ordi-
nem. Cum libertas non sit de essentia ordinis sed
executiōe caret. vñ si seruus ordinē dño nesciens
te vel nō cōsentiēte rediget in pāstinā seruitutē nō

obstante q̄ sacrum ordinem receperit. Tercio homicidium impedit sacrum ordinem non de necessitate sacramenti sed de ratione precepti. quia contrariatur sacramento eucharistie propter horrorem effusionis sanguinis. Unde homicida et consulens homicidium fieri/ quocūq; modo fiat siue ut iudex vel ut alius irregularis efficitur. licet in iudicando nō peccet. Verū tamen si homicida vel cōsentiens homicidio susceperit ordinem/ordinis characterem suscipit. s; executione caret. Si xō quis interficit hoīem casualiter dans operam rei licite et adhibens diligentia oēm. nec homicida iudicatur nec irregularis efficitur. nec phibetur a susceptione ordinis. Ille tñ qui casualiter occidit hoīem. licet operā dederit rei licite/ si diligentia debitā nō adhibuerit/ siue se defendens siue alio mō/ irregularis efficitur et phibetur a susceptione ordinis. Quarto ipedit susceptionē ordinis illegitimitas. non de rōne sacramenti s; de necessitate p̄cepti ad quā requiritur claritas fame et originis. q̄ viciatur ex viciosa origine. Verū tñ si accipiat ordines illegitime nat⁹/ characterē ordinis suscipit. s; executione caret. nisi fuerit cū eo dispensatū. Quia vero ut dictū est in sacramento ordinis ppter honestatē requiritur claritas fame. et in quolibet ordine constituitur quis dux aliorū in rebus diuinis. Ideo de ratione precepti et non de necessitate sacramenti requiritur in ordinato bonitas vel vite sanctitas. Unde si aliquis cum conscientia peccati mortalis ad ordines accedat tanq̄ presumptuosus mortaliter peccat. Nec propter hoc requiritur quod ille qui ordi-

De sacramento

natur sit virgo. quia virginitas non requiritur in
susceptione ordinis quia in susceptione ordinis non
consecratur quis in sponsus ecclesie sed magis in minist-
rum sponsi ecclesie. scilicet christi. In velatione tamen
virginis requiritur virginitas: quia per hoc designatur
vinculum spiritualis matrimonii ecclesie ad christum
quia christus elegit sibi ecclesiam non habentem macu-
lam. aut rugam. etc. ut dicit apostolus ad ephesios. vi. ca.
Ite. ii. ad corinthios. vi. Respondi enim vos vni viro
virginem castam exhibere christo. Unde et licet ali-
qua violata et corrupta per violentiam a viro. quibus non
consenserit tamen non velatur. quibus non perdat quantum
ad deum virginitatis gloriam. De hac autem materia in
scriptis require. quia ad te non pertinet hec operatio
sed solis episcopis. Quinto impedit ordinis susce-
ptionem matrimonium non de necessitate sacramenti. sed
ut prius de ratione precepti quia si vir etiam cum muliere
re matrimonio copulatus ordinem suscipiat caracte-
rem suscipit. sed caret ordinis executione. quia ordinis
est annexa continentia. vir autem sui corporis potesta-
tem non habet sed mulier. Ideo semper tenetur reddere
debitum uxori. ipse tamen priuatur iure suo potendi. si
preter consensum uxoris ordinem sacrum suscipiat. Si
vero vir ex consensu mulieris ad ordines accedat
et ordinem suscipiat et executionem ordinis. Mulier tamen
tenetur perpetuam continentiam vouere. et hoc tenetur
in ecclesia occidentali. Secus est tamen in ecclesia orien-
tali apud grecos. de quo plenius dicitur inferius
cum de matrimonio tractabitur. cap. xxvii. Sexto
bigamia impedit ordinis susceptionem. quia per
bigamiam significatio christi et ecclesie que est

vnarius deletur. Ideo bigamus sacros ordines non potest suscipere. sed est irregularis. Et hoc similiter de ratione precepti et non de necessitate sacramenti. quia si accedat ad ordines characterem suscipit. sed executione caret. Papa tamen ex plenitudine potestatis potest cum bigamo dispensare. ¶ **Q**uomodo contrahitur bigamia et quot modis. **S.** Bigamia contrahitur ex carnis diuisione ex vinculo matrimonii precedentiis sicut cum quis ducit corruptam ab alio et eam cognoscit. Et inde est quod si aliquis cognoscat plures mulieres fornicario concubitu. siue in matrimonio siue extra matrimonium non efficitur irregularis. Similiter si ducat in uxorem quam prius cognouerat. dum tamen ab alio non cognita fuerit non efficitur irregularis. Similiter si cognita fuerit ab alio et eam cognoscat concubitu fornicario. dum eam in uxorem non duxerit non efficitur irregularis. si tamen corruptam duxerit et eam cognouerit bigamus efficitur et irregularis. Et contrahitur bigamia sex modis. Uno modo quando habet plures uxores legitimas et carnaliter eas cognouerit si tamen eas duxerit in uxores in diuersis partibus et vna decedat antequam cognouerit eam. nec propter hoc efficitur irregularis. Similiter si religionem ingrediatur antequam secundam cognouerit. ¶ **S**ecundus est quando diuersis temporibus habet plures uxores. vniam de iure aliam de facto. et ambas cognoscit carnaliter. ¶ **T**ertius quando etiam similiter habet plures uxores. vniam de iure. et aliam de facto. et ambas cognoscit. ¶ **Q**uartus quando viduam cognita

De sacramento

3 prius viro duxit iterum et cognoscit. Quintus quando duxit in uxorem corruptam ab alio prius et eam cognoscit. Sextus quando prius uxorem cognoscit postquam adulterata fuerit cum alio. Septimo viciū mēbit et defectus impedit susceptionē ordinis ut prius: non ex necessitate sacramenti sed ratione precepti: etiā si talis defectus sit qui maculam notabilem inferat. per quam persone claritas et fama obscuratur: ut abscisio manus nasi et huiusmodi. hoc tamen scias: quia si accedat caracterem recipit sed executione caret. Octavo recipere ordines furtive vel plures in una die prius ab executione licet recipiat ordinem. unde eorum pena est depositio. et si prius fuerit lata excommunicatio super hoc: solus papa dispensat. Si vero non fuerit lata sententia potest episcopus dispensare. et maxime in minoribus ordinibus. vel si claustrum intraverit. Si vero quis promoveatur per saltum ad ordines sicut accipiendo sacerdotium antequam sit diaconus vel diaconatum antequam sit subdiaconus. si hoc ex malicia fecerit deponi debet. quis caracterem susceperit. Si tamen ignoranter hoc fecerit debet sibi imponi penitentia ab episcopo. et interim caret executione ordinis quem per saltum accepit quousque ordinem pretermissum recipiat. Nono illi qui ab hereticis episcopis promouentur aut simoniaci et huiusmodi: quis recipiant ordines. non tamen executionē ordinis. Quia episcopi scismatici/heretici/degradati et huiusmodi. licet ab ecclesia profecti sunt. quia tamen secundum formam ecclesie catholice consecrati sunt vera sacramenta conferunt. quia in consecratione episcopi datur ei potestas que perpetuo manet in eo. Quis

nō imprimatur character qđ patet: quia quādo re-
 cōstituitur ab ecclesia: non iterum consecratur. Et iō
 potestas pferendi non amittunt: sed eos conferre
 possunt verūtamē gratta que cōfertur in illis non
 cōferunt eis qui ab eis sacramēta recipiūt nisi pro-
 pter inefficaciam sacramentorum que conferunt.
 Sed propter peccatū recipientium scienter ab eis
 sacramenta post ecclesie prohibitionē. z ideo exe-
 cutionem ordinum non recipiunt: licet recipiant
 sacramenta. In omnibus igitur precedentibus te-
 neas qđ si aliquis impeditus impedimētis predi-
 ctis ad ordines accedat. sacramentum recipit sed
 non ordinis executionē. excepto primo impedimē-
 to de sexu femineo. quia nec mulier characterē or-
 dinis recipit nec executionē. Nec ad p̄s de sacra-
 mento ordinis tibi sufficiāt. Si amplius cupis sci-
 re ad canones z doctorum scripta recurre. ¶ **Q.**
 Dic michi vltterius nūquid peccat aliquis mortale-
 liter semp ministrādo ordine suscepto i pctō mor-
 tall. **R.** Si cessante necessitate: qđ cōtra legem di-
 uinā agit: que p̄cepit qđ illud qđ iustū est iuste exe-
 quatur. Talis aut pctōr iustū ordinē: iuste exequit
 et iō peccat mortaliter verūcū in casu necessitatis
 sicut licet laic⁹ i necessitate baptizare: sic licet etiā sa-
 cerdoti i necessitate sacra ministrare v̄l alii ordiāto
 ordinē susceptū furtiue exeq̄: cū pposito emēdatio-
 nis. Et scias qđ qđ diu mīster pctōr ab ecclesia subiect⁹
 v̄l tolleraī subdit⁹ ei⁹ pōt ab eo sacra suscipere qm̄
 ad hoc ē ei obligat⁹ i tpe ncitatis pp̄ ncitate: tñ
 nō dñt ab eo sacramta suscipe. nūc cū admīstrādū
 lāducere. qđ cū iāduceret ad peccādū. ¶ **Q.** Quādo or-

De sacramento

ordinatur tenetur dicere horas canonicas et officium
divinum. *S.* Etiam tenetur in scias quod ad horas ca-
nonicas et officium divinum aliqua duplici ratione te-
netur. Una ratio est propter ordinem susceptum. cui est
annexum divinum officium ad referendum deo gratias cum
ordinatum ad suum officium ordinavit. Secunda est ratio
propter beneficium susceptum. quia qui de altari vivit al-
tari debet servire et quod hoc pigritiam obmittit peccat.

De sacramento eucharistie

Petrus. Quia sacramentum eucharistie sequitur
sacrum ordinem cum sacer ordo ad ipsum ordinem. de
ipso me doceas. *S.* *P.* *R.* Quero quid dicitur
eucharistia. ex quibus sacramentum eucharistie con-
ficiatur. *S.* Eucharistia dicitur bona gratia. ab eu
quod est bonum et charos quod est gratia quasi bona gratia
quia in eo totius gratie plenitudo continetur. scilicet dei filius
in sacramento altaris. Et sicut talia sacramenta ex
materia et forma constituentur sic et sacramentum
eucharistie. *R.* Dic mihi primitus quod sit materia
eucharistie. *S.* Panis et vinum. quia virtute verborum
que sunt forma huius sacramenti transubstantiatur
panis in corpus christi et vinum in sanguinem. *R.* De
quo pane fit sacramentum. *S.* De pane tritico vel
de pane frumenti solummodo. eo quod christus grano frumenti
se comparavit. Et ideo de pane alterius grani non fit
hoc sacramentum. sed spelta harena et ordeo et hu-
iusmodi. Veritamen si aliquantulum de huiusmodi gra-
nis misceantur cum frumento cum tamen species frumenti
non mutetur non impedit quin ex illo pane possit sa-
cramentum celebrari. Aliud tamen esset si tanta esset
mixtio illorum granorum cum frumento quod speciem fru-

menti mutarent. qz sic ex illo pane non celebraret
¶ **Q. 1. p.** Est ne ille panis de quo celebratur azymus
vel fermentatus. **R.** Ex utroqz celebrat scdm con
suetudinē diuersarū ecclesiarū. Ecclesia enim ro
mana ex azymo cōficit. qz ex tali pane credi fecit
se xpm. qz prima die azymorū. Ecclesia vero orien
talis scz grecorū celebrat ex fermento. ad detesta
tionē heresis nazareorū qui euangelia et legalia
miscbāt. Consuetudo nra latinozū rationabilior
est. ¶ **Q. 2. p.** Quare requiritur vinū ad celebrandū
hoc sacramentū. **R.** Ad designandū effectū huius
sacramenti qui est letitia spūalis. qz vinum letifis
cat cor hoīs. ¶ **Q. 3. p.** De quo vino cōficitur. **R.** So
lūmodo de vino vitis. qz xps hoc vino consecrauit
quod patet cum dicit. amodo non bibam de geni
mine vitis. &c. Similiter christus se viti compara
uit cum dicit ego sum vitis. &c. Unde ex alio vino
non celebratur nec efficitur sacramentum ut pu
ta de vino mala granatorū. pomorū priorum & hui
modi: que nō dicuntur pprie vinū. sed magis hu
mores. Similiter nec ex puro aceto. cū sit vinum
corruptū; ex acetofo tamen aliq̃tūlū & non totum
corruptum bene posset confici. Similiter ex agre
sta vel veriuto non pficitur. qz licz sit in via ut fiat
vinum nondum tamen est vinum. Est mutuo ta
men in necessitate potest. quia speciem vim habet
prohibetur tamen ne ex musto puro statim ex vna
in calice expresso celebretur propter eius impuri
tatem. Sic igitur materia huius sacramenti / est
panis de frumento et vinū de vite ¶ **Q. 4. p.** Ad quid
admisceat aqua cū vino cū ministratur. **R.** Triplici

De sacramento

de causa. Prima ē ad memoriā passiōis xpī qz cū sanguine aqua fluxit de latere xpī. Scda est: quia p hoc designat vniū populū ad ipm xpī qz p aquā populus xpīanus designatur. vnde in apoc. Aque multe. i. populi mlti. Tertia causa assignatur etiā ppter institutionē sacramēti quia pbabiliter creditur qd christus hoc sacramētū instituit in vino aq mixto scdm morem illius terre. vnde puerb. ix. Bibite vinū; quod miscui vobis: nec sufficit qd alius qd sacerdos aquam cum vino in calice ponat vel diaconus ex pcepto sacerdotis eo quod sacerdos medius est inter deum et populum. Et ideo appositio aque in dolio vel in vase a clerico non sufficit propter sacramēti significationē. ¶ Qd. Si aqua nō admiscetur cum vino nonne impeditur celebratio sacramēti. S. Non quia aque admixtio cum vino nō est de essentia sacramēti: et sine illa potest sacramentum confici peccaret tamen qui scienter illam apponere dimitteret. ¶ Qd. Nunquid tantum de aqua quantum de vino est ponendum. S. Nō sed in minima quantitate vt et statim absorbeatur a vino et conuertatur in vinum.

Dicitur. Quia per virtutem verborū que sunt forma huius sacramēti / transubstantiantur panis et vinum in corpus et sanguinem xpī. Ostende michi que sunt ista verba que sunt forma eius. S. Istius sacramēti due sunt forme vna super panem et alia super vinum. Forma vero que est super panē q transubstantiatur panis in corpus xpī ē hec. Hoc ē enī corpus meū. vnde illa verba. Accipite et māducate. et. nō sunt de eētia forme. sed solū illa

Eucharistie fo. xviii.

verba p̄dicta. Et si sacerdos non diceret superpa-
nē cū intētiōe cōficiēdi cōsecraret quīs peccaret
trāsgrediēdo ecclesie cōstitutionē. Forma vero su-
per vinū: q̄ trāsubstantiat in sanguinē hec ē. Hic est
enī calix sāguis mei. no. z. ve. te. mysteriū fidei quī
p̄ vobis et p̄ mēis effūdet in remissionem pecca-
torū. Et scias quia istorum verborum solū illa sūt
de eēntia forme in quib⁹ tota virtus sacramēti p̄stī-
tit. s. illa. hic est calix sāguis mei alia verba non
sunt per se de eēntia sacramēti sed quedam eorum
declarāt vsum sacramēti sicut illa. Accipite z mā-
ducate zc. et q̄dā efficacīā sacramēti sicut illa noui
z ve. Similiter hec dictio enī nō est de essentia for-
me sed de institutione ecclesie. Unde si q̄s eas dimit-
teret p̄ficeret nec sacramētum impediret s; pecca-
ret. Nota etiam q̄ calix ibi ponitur metaphoricē
et figuratīue p̄ passionē xpī. Item scias q̄ cum
corpus humanū non sit sū sanguine nec sanguis
sū corpore: Ideo in cōsecratione primo fit conuersio
in corpus et ex naturali cōcomitantia in animam
et sanguinē z huiusmodi que corp⁹ sequūt. Simi-
liter etiā de sanguine primo fit cōuersio ī sanguinē
et ex naturali cōcomitantia in corp⁹ z alia que hu-
manū sequūtur sanguinē. ¶ 1^a. Si sacerdos cōse-
craret corp⁹ et nō cōsecraret sanguinē: nunqd esset
ibi ver⁹ corp⁹ xpī cōsecratū. S. Verū corp⁹ xpī etiā
ibi est sub illis spēb⁹ virtute vborū que ad cōse-
cratiōē corpis p̄tinēt s; nunq̄ sanguis cōsecraretur.
Unde errauerūt quidā z ī heresim lapsi sūt qui di-
xerūt q̄ vna forma expectat altā: et qd nō ē ibi corp⁹
p̄ donec post cōsecratiōē vborū sāguis hoc ē enī ido

De sacramento

latrare: quia sacerdos eleuādo hostiam corp⁹ cri
sti non indicaret populo. sed solum panē quod est
erroneum dicere ⁊ heresis qz ibi est verum corpus
xpi. ¶ Q. Lū in sacramēto sit verū corp⁹ xpi ⁊ ve
rus sanguis quō manēt illa accidentia que vide
mus ⁊ sentim⁹. sicut albedo dulcedo magnū puus
⁊ huiusmōi. S. Illa accidentia que vides ⁊ sentis
virtute diuina p se manēt que prius erant in sub
stantia panis ⁊ vini: ⁊ sine subiecto sunt. Et post cō
secrationē eandē virtutez retinent virtute diuina
quā prius habebant in subiecto. qui frangunt⁹ pu
trefiūt et corrumpunt⁹. Unde fractio illa quā fecit
sacerdos nō est in corpore xpi: sed in accidētibus
et spēbus: ⁊ ex his xmes gñantur ¶ Q. Quid de
vermib⁹ ide gñatis est faciendum. S. Lōburi dñt
et cineres debent in piscinaz reponi. Similit̃ alia
aialia mures ⁊ musce ibi capte sic sunt cōburende
Et illud qđ sumi potest de hostia debet sacerdos
sumere si possit absqz periculo. Si vero non possit
tunc sūt partes hostie cuz omī reuerētia seruande
Et eodem modo faciendū est de hostia masticata
ab infirmo et per vomitū relecta: qz qđui species
manēt manet sub ipsīs corpus xpi. Et ideo si pos
sint sumi sine piculo sumēde sūt. ⁊ in hoc sacerdos
sumēs multū mereē. Si vero sumi non possint sine
piculo: seruāde sūt vt dcm ē. ¶ Q. De sacramēto
fm se satis michi dixisti. Hunc de mīstro ipsi⁹ ⁊ de
dispositōe michi dicas. S. Sacerdos ē mīster hui⁹
sacramēti ⁊ ad ipz p̃tinet celebratio sacramēti. ¶
Hūqđ ieiun⁹ debet eē sacerdos cū celebrat et cō
fessus. S. Nec ieiuniū nec alia p̃paratio requir̃ de

necessitate ad celebrationē huius sacramēti: sed sola
ordis sacerdotalis susceptio: qz et heretici et scis-
matici et degradati et excoīcati et pransi et non con-
fessi possent sacramentum cōficere quibus peccaret
mandatū ecclesie trāsgrediēdo: ppter in reueren-
tiā sacramēti ecclesia instituit vt sacerdotes ieiunū
ad celebrandū accederēt: etiam cōtriti seu cōfessi:
ne cōtra eorum dānationē assumerent sacramentum
¶ Quid si sacerdos post potationē aliquā aque
vel susceptionē alicuius medicine potest celebrare
cum ab ecclesia reputetur ieiunus. S. Et dictum est
quod ē de necessitate sacramēti pōt. quod tñ ad re-
uerentiā sacramēti et institutionē ecclesie non pōt.
Scias tamē duplex esse ieiuniū. s. ieiuniū ecclesie
quod fieri licet propter mortificationem carnis. et
aliud nō soluit ppter sumptionē aque vel medicine
Et hoc ieiunium non requirit in celebrando. Ali-
ud est ieiuniū nature quod dicit priuationē cuiuscū-
qz rei siue aque siue medicine: qz nichil in corpo-
re suscipitur et tale ieiuniū requiritur in celebra-
ndo. Et incipit hoc ieiuniū i media nocte: qz tñ dies
naturalis incipit. Nō si sacerdos post mediā noctē
aliquid sūperit siue aquā siue medicinā dicitur i sequēti
die a celebrationē cessare et aliter a cōtione / nisi causa
ifirmitatis qz ab hac regla excipiūt ifirmi. Si vero
aliquis ante mediā noctē sacerdos aliquid sūperit: pōt
sequēti die celebrare et aliter cōtione recipere. Nec re-
ferē si post illā sūptionē dormierit vel nō. qz dormi-
tio solū ē ppē sedationē purbationū mētis nec re-
quiritur ad cōsecrationē ¶ Quid si reliquie ciborum
remanētes inter dētes i ore soluant ieiunium nature

De sacramento

et consecrationē impediunt. **S.** Tales reliquie ciborum si casualiter et non ex proposito transgredientes non solvunt ieiunium nature, nec celebrationes aut sumptionē eucharistie impediunt. Similiter aqua modica vel vinum quibus os abluere non impedit cum omnia talia solum per modum salivae transgredientes quod vitari non potest. Erit tamen in omnibus talibus bonum est abstinere si necessitas non occurrat propter sacramenti reverentiam, et precipue quando aliquid parum extraneum fuerit sumptum vel mixtum cum saliva in quantitate maiori. Agere scias quod ieiunium nature requiritur ad celebrationem et sumptionem eucharistie ut scilicet nichil sumas nec transglutias quod vitari possit post mediam noctem, aliud a salivina. Nec adhuc valet illa dormitio quam dicunt aliqui quod postquam dormierunt possunt celebrare quia ieiunant non reputant ieiunio nature sed potius ecclesie ieiunio. **¶ Quid.** Si sacerdos ad celebrandum accedat non confessus nunquam peccat sicut peccaret non ieiunus. **S.** Sacerdos accedens ad celebrationem vel alius ad eucharistie sumptionem cum conscientia peccati mortalis mortaliter peccat et iudicium sibi manducat et bibit, non disiudicans corpus domini. Ideo debet accedere ieiunus contritus et confessus si copiam sacerdotis habeat, quam si habere non possit, et eum cogat necessitas celebrare propter de peccatis et propositum habeat ostendi post modum dum oportunitatem habuerit et copiam sacerdotis. **¶ Quid.** Si sacerdos conscius sit in peccato et contritionem habuerit, et ex necessitate ad missam celebrandam accesserit, aut forte in missa peccatum ei occurrit memorie et de illo non penituerit nunquam potest celebrationem transire, aut saltem a comuni

one abstinere. **S.** Non quia sacerdos h̄i se q̄ pōt
se p̄parare ad sacramentū p̄ficiendū ⁊ sumendū s̄
p̄ritionē ⁊ p̄positū p̄fitēdi h̄beat. Quā l̄c̄ cū con-
scia p̄cti celebrando peccet mortaliter grauius t̄n
peccaret si p̄secrationē p̄termittet ⁊ se consecra-
re simularet. q̄z populū deciperet adorādo panē p̄
corpore xp̄i. ⁊ vinū p̄ sanguine. Ideo nullomodo de-
bet p̄secrationē simulare. Sicut etiā pōt p̄secratio-
nē nullomō se debz a perceptione sacramenti absti-
nere. Cui⁹ ratio est. q̄z eucharistia nō solū ē sacra-
mentū. s̄ etiā sacrificiū. Quicūq̄ ergo offert sacri-
ficiū d̄z eē p̄iceps sacrificii qd̄ offert Sacerdos x̄o
qd̄ offert accedēs ad altare offert sacrificiū p̄ po-
pulo. ⁊ se disp̄sato ē ostēdit sacrificiū. ⁊ iō p̄u⁹ d̄z eē
p̄iceps hui⁹ sacrificii. Nō necesse ē vt quotiēscūq̄
celebrat q̄ corp⁹ ⁊ sāguinē sumat. Et hoc p̄ceptū ē
in decretis de p̄secratione distinctōe. ii. Relatum.

Petrus. Quia in sacramento eucharistie ē san-
ctus sanctorū. Nunquid maculat⁹ sacerdos de
nocte p̄ pollutionem seminis in dormiēdo debet a
celebratione cessare/cū ip̄e dñs dicat. **E** acci estote
q̄z scūs suz. **S.** Quāq̄ nocturna pollutio īpedit cele-
brationē ⁊ s̄uptionē eucharistie ex ncitate. ⁊ qñq̄
nō ex ncitate. s̄ ex cōgruitate ⁊ honestate. propter
qd̄ scire debes q̄ nocturna pollutio ex plurib⁹ cau-
sis p̄cedit. Primo ex causa extrīseca/sicut ex illu-
siōe demonū q̄ qñq̄ puenit ex defectu ⁊ negligē-
tia p̄paratōis ad deuotionē ⁊ orōem ⁊ tal̄ negligē-
tia qñq̄ ē v̄tale qñq̄ mortale p̄ctū. s̄ q̄ maior ē ⁊
locū dat diabolo ⁊ p̄ tali d̄fectu sen negligētia quē
hō ex suo defectu scit p̄cessisse tenet⁹ sacerdos a ce-

De sacramento

lebratiōe ⁊ alius a cōlone cessare. Quāq; aut talis
illusiō puenit ex demonū neq̃tia volenti⁹ hoīes
a sumptione eucharistiē retrahere et sacerdotes a
celebratiōe. ⁊ hoc maxime ptingit circa festiuitas
tes in q̃bus debet populus cōicere. et propter hoc
nō est abstinēdū. quia talis illusiō q̃q; cessat per
sumptionē eucharistiē sicut legiē ī vitis parum de
quodā qui semp illudebat et per cōsiliū seniorum
accessit ⁊ sic cessauit illusiō. Quāq; talis illusiō vel
pollutiō procedit ex causa intrinseca spūali q̃ q̃q;
sine pctō fit. sicut cu⁹ aliquis studēdo contra vitia
carnalia ppter lectionē vel predicationē ad ea re
probanda vel etiam cōfessiones audiēdo ⁊ hoc si
ne delectatiōe carnali sed sola infirmitate carnis
talis polutiō nō ipedit celebrationē. nec etia⁹ eu
charistiē sumptionē. Quandoq; etiam prouenit
ex causa intrinseca et cum pctō. scz quādo prouenit
ex cogitatione precedenti et delectatione carnali
que q̃q; est peccatū mortale / quādo scz cōsensus
habetur ī hoc. et tūc de necessitate est abstinēdū
Quāq; etiam est peccatū veniale. scz quādo nō ha
betur cōsensus et tūc nō est abstinēdū de necessi
tate / sed de cōgruitate ⁊ honestate. Quāq; etiā ta
lis polutiō prouenit ex nimia superfluitate nimia
sumptione cibi aut potus et q̃q; est mortale pec
catū et q̃q; veniale secūdū speciē peccati ⁊ sic ab
stinēdū est vt dictū est. Quādoq; aut talis polutiō
venit ex debilitate nature sicut etiam patiuntur
vigilantes Similiter etiam ex superfluitate quia
sicut quis patitur fluxum sanguinis sic et seminis.
Et quia hoc non prouenit ex voluntate / sed

potius ex corruptiōe nature nō est abstinendum a
celebratiōe nec ad sacramēti susceptionē. In oib⁹
igitur modis pollutionū supradictis que ex mor-
tali peccato procedūt debet sacerdos abstinere a
celebratiōe ⁊ aliis. a cōmunionē dicta die. Et etiā
tot diebus quousq; mēs a vagatiōe cessauerit. In
his vero que ex peccato veniali procedūt abstinē-
dum est nō ex necessitate sed ex cōgruitate ⁊ hone-
state. Et hec oīa intelligunt qñ sacerdos nō tenet
ad officiēdū q; si de necessitate oporteat sacerdos
tem p̄ populo celebrare debet cōfiteri si possit ⁊ si
nō possit p̄pter absentiā sacerdotis cōterat cū p̄-
posito p̄fitendi: ⁊ mutatis indumentis imūdis / mū-
da induat ⁊ sic ad celebrandū accedat. q; si dimis-
seret celebrationē gētes scādalizaret ipm turpiter
⁊ sic scandalū est enitandū in q̄tū quisq; pōt. q; cre-
derent peius q̄ esset ¶ 1°. Nunquid sacerdos absq;
indumentis sacerdotalib⁹ pōt celebrare. S. Quā-
tum ad virtutē sacramēti pōt sacerdos absq; indu-
mentis sacerdotalib⁹ celebrare. q; solū ad confiten-
dū hoc sacramentū requiritur character ordiis sacer-
dotalis ⁊ nō aliud. s; q̄tū ad institutionē ecclie pro-
pter honestatē ⁊ reuerentiā sacramēti vestes req̄-
rūtur. Et si sacerdos absq; illis celebraret vel cōfī-
ceret / mortaliter peccaret mandatū ecclie trāgre-
diendo. ⁊ absolutionē ad prelatū superiorē utpote
ep̄m deberet postulare. ¶ 2°. Nunquid pōt sacer-
dos in die plures missas celebrare. S. Potest de
virtute ordinis sed rōne p̄cepti sufficit ei semel in
die celebrare. In necessitate tamen permittit sa-
cerdoti ab ecclesia in die duas missas celebrare.

De sacramento

sicut vnam pro tempore et aliam pro defunctis vel pro
nuptiis seu etiam alii sacerdoti in necessitate suc-
currendo pro precio. tamen nullo modo licet bis in
die missam celebrare vel etiam pro offertorio res-
portando quia hoc esset damnabile. Scias tamen quod plu-
res missas quam duas nunquam premissum est sacerdoti vna
die pro quacunque necessitate celebrare. propter quam in
die natalis domini. In qua die potest sacerdos qui adiuto-
riam non habet propter officium diei pro populo tres mis-
sas celebrare videlicet illius diei. Et postea. Tunc sacer-
dos ieiunus debeat celebrare ut dictum est. Tunc quod
post sanguinis perceptionem et ablationem in calice fa-
ctam de vino percipiet et ieiunus reputabitur: nec pro-
pter hoc ad celebrandum missam secundam impe-
diatur. S. Nichil omnino post perceptionem san-
guinis sacerdos sumet in prima missa. duz postea
aliam voluerit celebrare sed quantum poterit san-
guinem ebibat et cum lingua et labiis tergat cali-
cem et post aquam effundat in calice et abluto eo a-
quam in piscinam infundat et sic terfo calice cele-
brare poterit in eodem vel alio modo faciat ut alii
dicunt propter sacramenti reuerentiam sumpto san-
guine vinum imponat in calice ut illum abluat et a-
blutionem in alio calice ponat vel in vase mundissi-
mo et reseruet illud usque ad ablationem secunde mis-
se et de illo faciat ablationem in tertia post sum-
ptionem sanguinis et illud sumat. Laues tamen sacer-
dos ne ablationem vini in calice factam sine alterius li-
quoris post perceptionem sanguinis aut quocunque aliud
sumat dum voluerit missam altam celebrare: quia
sic ieiunus non esset nec celebrare deberet. Et si sic

celebraret peccaret. et per indulgentia episcopi audire debet.

Petrus. Quia multa pericula in missa possunt
occurrere tam circa sacerdotem quam circa sacra
mentum quomodo sit agendum nichil dicas. S. Etiam multi
defectus possunt occurrere tam circa sacerdotem
quam circa species. Circa vero sacerdotem occurrere
potest defectus. quia forte potest sacerdos mori in
missa quandoque ante consecrationem quandoque post. Si
ante consecrationem contingerit enim mori vel gravi in-
firmitate detineri. non oportet quod per alium sacerdo-
tem suppleatur defectus. Si vero post consecratio-
nem inceptam vel iam perfectam debet per alium sa-
cerdotem suppleri secundum consilium coelestium. ut dicitur in de-
cretis. vii. q. i. Nichil contra ordines. Vel ut dicit In-
nocentius tertius. Melius est hostiam consecratam
reservare. et super aliam hostiam missam a capi-
pite inchoare per alium sacerdotem. Si vero ne-
scitur ubi infirmus vel moriens sacerdos desierit/
debet missa per alium a capite inchoari. Si vero
contingerit quod sacerdos post consecrationem recordetur
se comedisse vel bibisse non debet pretermittere sa-
cramentum sed eucharistiam debet sumere et missam
perficere. Et similiter si recordatus fuerit se in exco-
municatione subiacere cum proposito absolutionem pe-
tendi debet missam perficere. Et si etiam recordatus
fuerit se peccatum mortale commississe cum proposito emen-
dandi debet eucharistiam sumere et missam perfice-
re. et nullo modo debet sacramentum imperfectum re-
linquere. ut dicitur in predicto decreto. Nichil. Quia ibi
occurrit difficultas semper accipiendum est illud in
quo minus est de periculo. Maius autem periculum

De sacramento

est relinquere illud quod pertinet ad perfectionem sacramenti quod illud quod pertinet ad dispositionem ministrum sine sacerdotis sumentis. ideo nullomodo debet sacerdos priuare a sumptione sacramenti et imperfecte illud relinquere. Unde dicitur in illo decreto. *Nullus* *chil.* *Nullus* absque patenti prouentu molestie minister vel sacerdos cum ceperit imperfecta officia presumat omnino relinquere. Si autem aliquis hoc attentare temerarie presumpserit excommunicationis sententiam sustinebit. *¶* *De* *piculis* que circa species sacramenti cadunt. *¶* *Quid* *agendum* sit dictio. *S.* *Circa* *specie* *pericula.* *¶* *Nota* quod si aranea vel venenum ante consecrationem in calice fuerit illud deponat et terso calice vinum vel aquam sumat. Si vero post consecrationem acciderit debet animal aut musca que in calice ceciderit caute capi et diligenter lauare et postea comburi et ablutio cum cineribus in piscinam poni. Si vero post consecrationem sacerdos nouerit venenum esse in calice debet totum illud in vasculo reponi. et cum reliquiis seruari. Et ne sacramentum remaneat imperfectum debet sacerdos aliud vinum cum aqua in calicem apponere et iterum consecrationem resumere et sacrificium perficere. Si autem ante consecrationem sanguis et post consecrationem corpus vini aut aqua non est in calice sacerdos inuenit sine cognouerit debet apponere illud quod deficit et postea consecrare. Si autem post consecrationem sanguis aduertat aquam deficere tunc cum vino prius mixtum fuisse. *¶* *Non* debet ulterius aquam apponere. cum aqua non sit de necessitate sacramenti ut dictum est. sed debet sacramentum sic sumere et totum perficere. Sed si negligentia debet per ea confiteri pro eo quod aquam dimisit. si vero sacerdos percipiat per

Eucharistie fo. xxiii.

verba consecratiōis sanguinis xp̄i ⁊ ante sumptio
nē corporis xp̄i solam aquā in calice fuisse positā ⁊
nō vinū: debet aquā deponere in piscinā vt dictū
est. ⁊ vinū cū aqua reponere ⁊ vba consecratiōis san
guinis resumere ⁊ sanguinē consecrare ⁊ sic missam
perficere. Si autē hoc aduertat post sumptionem
corporis xp̄i: debz aliā hostiā nō consecratā ⁊ vinum
cū aqua accipe ⁊ simul corp⁹ ⁊ sanguinem consecra
re. ⁊ non solū vinū s; totū simul vt obseruetur debi
tus modus ⁊ ordo consecrandi ⁊ eorū q̄ ad celebra
tionē cōcurrūt. sc; verba q̄ dicēda sūt nō solū super
sanguinē: s; etia; supra corpus xp̄i. Sicut illud qd̄
dicit. Et quotquot ex hac altaris participatiōe sacro
sanctū filii tui corpus ⁊ sanguinē sumpserim⁹. ⁊c. ⁊
debet sacerdos iterū hostiā cōsecratā ⁊ sanguine; xp̄i
sumere. Non obstante q̄ prius aquam sumpse
rit quā credebatur esse sanguinē cū hostia pri⁹ cōse
crata. Quia p̄ceptū datū qd̄ pficiat sacramētū eu
charistie maioris est obligatiōis q̄ p̄ceptū datum
qd̄ a ieiunio hoibus sumat. Imperfectū autē sacra
mentū nullo mō licet p̄terire vt dictum est. ¶ **Q.**
Quid faciendū est si aliqd̄ de sanguine stillauerit
S. Quid agendū sit iura dicūt ⁊ pena q̄ infligitur
vñ ex decreto. p̄p̄i pape. de p̄secra. d. li. dicitur.
Si per negligētiā aliqd̄ de sanguine stillauerit su
per tabulā: lingua labat tabula ⁊ postea radatur
Si x̄o sup̄ terrā vt nō cōculcet loc⁹ radat et igne
sumatur: ⁊ cinis iuxta altare abscōdatur: ⁊ sacer
dos quadraginta dieb⁹ peniteat. si sup̄ altare ceci
derit calix. minister si illā absorbeat et trib⁹ dieb⁹
peniteat. si sup̄ lintheū altaris ⁊ ad scdm lintheum

De sacramento

Stilla peruenierit. quattuor diebus. si usq; ad tertium
noue dieb; peniteat. si usq; ad quartum vngit die
bus peniteat. et lintheamina que tetigerit stilla tri
bus vicibus minister abluat calice supposito. et aq
ablutionis sumat vel iuxta altare recodat. Ex hoc
colligitur qd non oportet lintheamina scidi sup qd san
guis stillauerit. sicut quidam faciunt sed sufficit ablu
tio predicta. Penitentia tamen licet a iure instituatur minu
tur secundum conditionem persone. temporis. et negotii. Et eade
pena videtur sacerdos dignus esse. pro cuius negligentia
hostie consecrate putrefiunt vel periclitantur. quod putrefas
ctio fit in accidentibus et non in corpore christi ut dictum est
De his autem quod enumerant sacramentum sequitur idem ex li.
penitentiarum. beate. Si quis per ebrietatem vel voracita
tem eucharistiam enumerit. xl. diebus peniteat. Clerici
vel monachi vel diaconi seu presbyteri sexaginta
diebus peniteant. Episcopi nonaginta. Si pro infirmitatis
causa enumerit. septem diebus peniteat. et infirmus. Ex
psillo aurelian. Qui bene non custodierit sacrificium
et mus vel aliquod aliud animal id comederit quodraginta
diebus peniteat. Qui autem perdidit illud in ecclesia.
aut pars eius ceciderit et non inuenta fuerit. triginta
diebus peniteat. Si tamen animalia et vermes ibi inuenti
fuerint comburantur et cineres in piscinam reponantur/
et quod sanctum est sumat sacerdos. Penitentia vero pre
dicta que a iure constituitur augmerari potest vel mi
nui consideratis conditionibus negotii et persone. Et
dicitur illa penitentia esse in ieiuniis. ¶ **¶** De qua
materia debet esse calix et similiter corporale. **S.**
Calix debet esse de auro et argento simul et de stan
no. de ere vero aut auriscalco propter rubiginem que

pmouet ad vomitū esse non debet. Similiter nec de vito ppter fragilitatē. nec etiā de ligno propter eius porositatē. nec de lapide propter ruditatem. Corporale autē de lino et puro lintheo debet esse. Non de serico ppter representationem sudarii xpi qđ fuit de sindone linthea mūda. Ecce igit̃ peire de sacramento eucharistie tibi dixi.

Petrus. Satis de ei⁹ celebratiōe michi dixisti. Nūc vero qbus ministrandū sit et quō michi dicas. **R.** Queris qbus ministrandū sit. planū est q̃ fidelibus: scz corpus xpi et non sanguis ppter effusionis periculū. Sed qbus debeat dari fidelibus tibi dico q̃ vere penitētib⁹ et confessis scđm apparentiā: quia deus solus est cordium scrutator. Unde nemini posses denegare eucharistiā pro tēpore et loco quē confessum audisti: aut probabilit̃ ab aliis fide dignis didicisti. Quo aut̃ ministrāe plebi. Scias ei q̃ sine sanguine pp̃. piculū effusionis. **Q. R.** Si solum fidelibus et iustis ergo non peccatoribus est administrāda eucharistia. **R.** Verū est peccatorib⁹ manifestis et per iudiciū ecclesiasticū cōuictis sicut sūt vsurarii manifesti: raptores: histriones et huiusmodi. etiā ipsi petentibus nō est danda eucharistia. **Q. R.** Si aliq̃s peccator occultus ipentēs ad me in die pasche veniat ⁊ sacramentū petierit cum aliis. Nunquid ei denegabo cū nouerim ei⁹ cōscientiam esse malā. **R.** Si in secreto petierit et occultus sit peccator debes eum monere ne contra iudiciū anime sue sacramentum assumat. Quod si resistere noluerit cum christianus sit et illud quod suum est petit non po-

De sacramento

tes et prohibere. Et hec dī. Augu. in glo. sup illud
prima ad corinth. v. Si is qui inter vos nominatur
fornicator. &c. Nos a cōione quēq̄ prohibere non
possumus. Nisi aut sponte confessum aut in iudi-
cio ecclesiastico vel seculari convictū. Si vero in pu-
blico petierit & eius conscientia scias mala nega-
re ei nō potes nullo mō ne sue confessionis p̄ditor
videaris. debet enī semp sacerdos in publico oēs
monere ne quis ad sacramenti cōmunionē acce-
dat anteq̄ de peccato peniteat. & contritus fuerit
& confessus. Si postmodum accedat peccator oc-
cultus in publico petat ut sibi ministret sacerdos
debet ei dare. Melius est enim sacerdoti ut assu-
mens peccet mortaliter q̄ ei denegando euchar-
istiam suā conscientia p̄dere videatur. ¶ **Q̄.** Et si
quis petit secrete ut in publico sibi panti loco eu-
charistie sibi ministret. Nunquid hoc facere pote-
rit sacerdos sine culpa. **R.** Non sic donetur. sed ca-
ueas ne cuiq̄ hostiam nō consecratam loco hostie
consecrate ministres publice vel priuatim. Ne ydo-
latrare facias sumentē. & etiā circumstantes ado-
rantes panē pro hostia consecrata. Caueas etiam
ne fanoze vel timore corpus christi ad examinatio-
nem cuiq̄ tribuas q̄ hoc esset reprobare deus. ¶ **Q̄.**
De hora qua missa celebrari debent michi dicas.
Et ad quid teneat sacerdos dicere anteq̄ missa ce-
lebrat. **R.** Diebus dñicis hora tertia debet missa
celebrari regulariter. q̄ tali hora xp̄s a linguis iu-
deorum est crucifixus. In feriis sexta hora q̄ tunc
in anib⁹ militū ē crucifix⁹. In r̄pib⁹ vero ieiuniorū
hora nona. quia tūc voce magna emisit spiritum.

Misse vero priuate. in auroa possunt dici quando
radii videntur splendere. Nunquid vero celebratur
missa in nocte: nisi in die natalis dñi. et in vigilia pas-
che. qz de nocte dicitur xp̄us nasci et resurrexisse. et
quia sacerdos tenet ad seruitiū diuinū debz prius
q̄ celebret dicere illud seruitiū quod p̄tinet ad pre-
parationē animi. et t̄p̄is ordinationē. Quia et ma-
tutine p̄tinet ad t̄p̄us crepusculi dici. prima vero
ad initium diei qñ sol emittit radios suos sup terras
scz auroa in qua misse priuate possunt celebrari.
Ideo matutinas et primam debet sacerdos dicere
an̄q̄ ad celebrandū accedat. ¶ **¶** De his q̄ dicū-
t̄ fiunt in celebratione misse postremo michi dicas.
S. Sicut dicit̄ in decretis. de off. di. i. Jacob⁹ fra-
ter dñi scdm carnē et basilius cesariē. ep̄s edides-
rūt misse celebrationē. Sed sacramentū eucharis-
tie xp̄s instituit vt dictū est qz in hoc sacramento
totum mysteriū nostre salutis op̄prehenditur. Ideo
p̄ ceteris sacramētis agī cum maiori solēnitate
ac reuerentia. Et qz scriptum est ecclesiastici tertio.
Custodi pedē tuū ingrediēs domū dñi. Et ecclesia-
stici xxi. Ante orationē p̄para aīam tuam. Ideo
ante celebrationē hui⁹ mysteriū debet p̄mitti p̄pa-
ratio ad bene digneqz agendū que sequit̄. Cuius
preparatiōis prima ps̄ est laus diuina q̄ fit in introi-
tu misse. Scdm illud psal. Sacrificium laudis ho-
norificabit me. et. Et sumitur vt plures introitus
misse de ps̄is. vel cum ps̄is. Quot dicit dyonisius fil.
ca. ecclesiastice gerarchie p̄i. op̄prehendūt p̄ modum
laudis qcq̄ in tota scriptura p̄tinetur. Secda ps̄
preparatiōis ad hoc sacramentū p̄tinet cōmemo-

De sacramento

rationē pātis miserie dum mīa petiū dicendo. Ky
rieē. ter. pro psona patris. Chriſteē. ter. pro psona
filiū. et ter. kyrieē. pro psona spūſſcti. Ter ſubditur
ptra triplicem miſeriā ſc3 ignorantiam culpe pene
et dāni. Vel ad designandū q̄ oēs pſone ſunt eedē
in ſe inuicē. Tertia pars pparatiōis ad celebran
dum ſacramentū iſtud p̄memorat celeſtē gloriā
ad quā tendim⁹ poſt preſentē miſeriā dicēdo. Glo
ria in excelsis deo &c. Intermitte tñ in officiis lu
cruoſis que ſolū p̄tinēt ad p̄memorationē miſerie
Quarta pars pparatiōis ſupradicte p̄tinet ora
tionē quā ſacerdos facit pro populo vt fideles xpī
tātis digni ſint myſteritis. Et ſic predicta quatuor
ad pparationē celebrationis p̄tinēt. Sequit̄ deīn
ad celebrationē instructio populi fidelis ad fides
que fit per doctrinā ppheticā ap̄licā et euangelis
cam. Et ideo preſmittunt̄ lectiōes pphetarum et
ap̄loy ad disponendū populū ad fidē. Et q̄ exul
tatio ſpūalis et gemit⁹ p̄ſequi debent in populo ex
doctrina prophetarū & ap̄loy ideo poſt dictas le
ctiōes cantat̄ a choro graduale. qd̄ ſignificat per
fectionē ſpūalis vite. Et alleluia quod ſignificat
ſpūalē exultationē et leticiā. Sed tract⁹ in offi
ciis lucruoſis cantat̄ ad designandū ſpūalē gemitū
deinde legit̄ euāgeliū ad instruēdū p̄fecte p̄p̄m in
doctrina xpī q̄ in euāgelio p̄tinēt. quo lectio cātā
ſymbolū fidei in quo oſtendit ſe popul⁹ aſſentire p
fidē doctrine xpī. Qd̄ ſymbolū cātā in feſtis ſan
ctorum qui chriſti fidem fundauerunt et de quib⁹
ſit mentio in ſymbolo/ ſicut beate marie vir
ginis & apoſtolorum & aliorum ſanctorum qui ſi

dei articulos continet. Deinde populo preparato
et instructo acceditur ad celebrationem sacramenti
quod quidem offertur sacrificium. consecratur et sumitur
ut sacrificium. Circa quod tria fiunt. quia primo agitur
oblatio. secundo oblate materie consecratio. tertio eius-
dem perceptio. Circa vero oblationem duo aguntur
scilicet laus populi in cantu offertorii et oratio sacerdo-
tis petentis ut laus et oblatio sit deo accepta. Con-
sequenter sequitur consecratio que virtute dei agitur.
primo populus excitatur ad devotionem in pre-
fatione quam dicit sacerdos. quia tunc movetur po-
pulus ut cor habeat sursum ad dominum. et ideo finita
ta prefatione populus ex devotione precepta laudat
christi divinitatem cum angelis dicens Sanctus/
sanctus/sanctus. et laudat humanitatem eius cum
pueris hebreorum dicendo. Benedicere qui venit. etc. De-
inde sacerdos secreto commemorat illos pro quibus sa-
crificium offertur. Et primo pro universali ecclesia. et
deinde pro illis qui sunt in sublimitate constituti secundum
consilium apostoli. i. ad thimotheum. ii. Obsecro pro oim fieri
obsecrationes etc. specialiter commemorat quosdam qui offe-
runt vel pro quibus offert hoc sacrificium cum dicit. mement
to domine etc. Secundo commemorat sanctos quorum patroci-
nia imploretur pro predictis cum dicit communicantes etc.
Tertio concludit petitionem ut hec oblatio sit salu-
taria illis pro quibus offertur cum dicit. hanc igitur
oblationem etc. Consequenter accedit sacerdos ad
consecrationem eucharistie. In qua primo petit effe-
ctum consecrationis ibi cum dicit. quam oblationem tu
deus etc. vel hoc dicendo petit ut consecratio sit nobis
fructuosa. id est signat dicit ut nobis corpus et sanguis

De sacramento

Et hec significant verba que sacerdos p̄mittit dī-
cens hāc facere digneris oblationē benedictā p̄m
angu. idest p̄ aquā benedicimur Ascriptā. i. p̄ quā
in celo ascribamur. Ratā: p̄ quā visceribus christi
censeamur. Rationabilem: p̄ quā a bestiali officio
sensu exuamur. Acceptabile. idest vt qui nobis ip-
sis displicem⁹: per hāc acceptabiles ei⁹ filio sim⁹.
Secundo pagit sacerdos p̄secrationē per v̄ba salua-
toris nostri iesu xpi cū dicit. Qui p̄dicte. Tertio ex-
cusat se sacerdos a sumptione p̄ obedientiā ad mā-
datum xpi cū dicat. Eū z memores. Quarto petit
vt sacrificiū peractum sit deo acceptum cum dicit
Supra que p̄positio zc. z hec ex deuotione offeren-
tium ip̄m: sicut sacrificia antiquorū fuerūt ei accep-
ta ex eorū deuotione. Et tñ istud debet magis esse
ei acceptum cū sit p̄fectissimū. Quinto petit sacer-
dos a deo huius sacrificii z sacramenti effectū spi-
ritualē q̄rū ad duo. p̄mo quidē q̄rū ad ip̄os su-
mentes illud sacramentum cū dicit. Supplices re-
rogamus oīpotens de⁹. zc. Nec petit sacerdos in
hoc dicendo q̄ species sacramentales aut corpus
xpi z sanguis sub eisdem speciebus otenti feran-
tur in celū. Sed querit z petit pro corpore xpi mis-
sico / scz pro ecclesia catholica / que significatur per
corpus verū z sanguinē xpi / q̄ orationes sacerdo-
tis z populi. angelus assistens huic sacramento re-
presentet deo / p̄m illud apoc. viii Ascendit fumus
ascensorum de orationibus sanctorū de manu an-
geli coram dño. Ideo dicit sacerdos. Iube hec pre-
ferri p̄ manus sc̄i angeli tui ī sublime altare tuū
in p̄spectu diuine maiestatis z dicitur sublime ala-

Eucharistie fo. xxvii:

tare ecclesia triumphans in qua transferri petimus:
Vel p angelū intelligi potest ipse christus qui an-
gelus cōsiliū dicitur qui corpus suum mysticū. idest
ecclesiam sanctā deo patri cōiungit. ⁊ ecclesie triū-
phanti que est in celis. ⁊ propter hoc missa dicitur
qz sacerdos per angelū preces mittit ad deum. vel
per sublime altare intelligit ipse de⁹ qui est beati-
tudo nostra quā abstinere petimus ¶ Scdo petit
sacerdos hui⁹ saci amenti ⁊ sacrificii effectū q̄tuz
ad mortuos qui iam sumere hoc corp⁹ christi non
possunt cū dicit. Memēto etiā dñe famuloꝝ famu-
larūqz tuarū qui nos precesserunt. Tertio petit sa-
cerdos a deo hui⁹ sacrificii ⁊ sacramenti spiritua-
liter effectum q̄tum ad ipsos sacerdotes offerētes
cū dicit. Nobis quoqz pctōribus. ⁊c. Consequēter
agitur de sumptione hui⁹ sacramēti. Primo tñ pre-
parat popul⁹ ad sumptionē q̄ per tria habet fieri.
Primo per orationem cōem toti⁹ populi q̄ est oꝛo
dñica cum dicit sacerdos. Pater noster. ⁊c. Scdo
p orationē priuatā cū dicit. Sz libera nos a malo
dñe q̄s. ⁊c. ⁊ hanc offert spiritualiter p pplo. Tere-
tio pparatur popul⁹ per pacem cum dicit. Agnus
dei ⁊c. cū eucharistia sit sacramētum unitatis ⁊ pa-
cis: que tñ pax solū dat qñ sacramentū datur p pre-
sentib⁹. Quia pro defunctis in eoz missa pax non
dat: qz nō sunt in pturbatione hui⁹ mūdi sed quie-
scunt in dño. Sicut nec inter monachos: quia iam
in mūdo mortui sunt: ut habet super illud decretū
de cō. vi. xii: Paxem. Deinde sequit̃ perceptio sa-
cramēti. Primo sacerdos sumit eucharistiā dein-
de dat ceteris qui cōmunicant ⁊ iustū est ut primo

De sacramento

sumat. qz qui alijs diuina tradit primo debz eē eo
rū princeps vt dicit dyonisiū in. lli. ca. ecclesiastice
hierarchie. Ultimo autē tota missa celebratio ter-
minatur in gr̄arū actiōe: pp̄lo exultāte p̄ sumptiōe
huius sacramētī qđ designat cantus post sumptio-
nē: tūc sacerdos referre d̄z gratias dñō orationē dī-
cendo. sicut xp̄s post cenam cū discipulis celebra-
tā dixit hymnū. In fine diacon⁹ populū licētiat dī-
cendo. *He missa est/ sc̄z hostia ad deum p̄ angelū*
Sim ergo p̄dictorū qđā dicūtur a choro. et hec per-
tinēt ad totā ecclesiam/ sicut introit⁹ et graduale et
huiusmōi. Quedā inspirant pp̄lo per sacerdotē. si-
cut fides et gloria celestis. iō sacerdos ichoat gl̄ia
in excelsis et credo. Quedā etiā dicūtur p̄ populo
p̄ ministros: sicut doctrina vete. testa. et noni tanq̄
a deo missos. Quedam vero solus sacerdos p̄se-
quitur sicut q̄ pertinet ad suū officiū. sicut dona et
preces. Et eorū quedā sacerdos dicit in publico et
hec p̄tinent ad sacerdotem et ad populū vt orōnes
Quedā vero ad sacerdotē solū sicut oblatio et cōse-
cratio. et ideo ea dicit occulte. in signū q̄ tūc tēpo-
ris passionis xp̄i ante missionē sp̄s sancti i discipulos
ipsi cōfitebātur xp̄m occulte. In his etiam que a sa-
cerdote in publico dicūtur expectāt assensum dicē-
tium. Amen. et excitat attentionē populī. et ideo p̄-
mittit dñs vobiscū et in fine subiungit. p̄der omia
secula seculorum. ¶ Notandum q̄ in missis solen-
nibus plures debēt assistere sacerdoti: vt dicit so-
thēi papa vt habetur in decre. de cōsecra. distinct. l.
vbi dicit q̄ nullus sacerdos presumat missam ce-
lebrazare: nisi duobus correspondentibus presentibz

Eucharistie fo. xxviii:

bus sibi et ipse tertius habeatur. In missis tamen
privatis unum sufficit habere ministrum qui gerit per
sonam totius populi catholici et totius ecclesie: ex
cuius persona respondeat pluries sacerdos. ¶ Ipse.
Nunc de his que fiunt in missa michi dicas. R. Non
est enarrare sed breuiter pertransibo. Unde
scias quod eorum que in missa fiunt: quedam pertinent ad
reuerentiam sumptionis sacramenti sicut ablutio
manuum que convenienter fit quia preciosa tractare
non debemus nisi manibus lotis et mundis. Simi
liter propter significationem fit: ut scilicet interius sit
sacerdos lotus per confessionem sicut exterius ma
nus mundatur per aque lotionem. Et lauantur extre
mitates digitorum: ad designandum emundationes
etiam a minimis peccatis per confessionem que fit ad al
tare in introitu missae. Thurificatio autem fit duplici
ratione. Una ratio propter reuerentiam sacramenti: ut
si sit in loco celebrationis aliquid olens et prauus odo
ris: per bonum odorem thuris depellat. Alia ratio
mistica est ad representandum effectum gratie diuine fit
thurificatio: quia sicut Christus bono odore plenus. i.
et a Christo derivatur: sit ad fideles per officium ministro
rum ecclesie. Ideo in missa undique altare thurificatur
per quod Christus significat et postmodum omnes fideles per ordi
nem. Et sic illud pertinet ad corpus Christi mysticum. Sunt etiam
illa que fiunt ad representationem passionis Christi sicut crucis si
gnificationes que fiunt a sacerdote in celebratione que designant
effectum et virtutem crucis et modum passionis Christi. Post hoc
consecrationem extendit sacerdos brachia sua quod desi
gnat extensionem brachiorum Christi in cruce leuat per ea ma
nus ad designandum quod omnes eius per populum dirigat ad deum.

De sacramento

Quā aut sacerdos in missa manus iungit et inclinatur se orans suppliciter: hoc significat humilitatem et obedientiam xpi ex qua passus est. Digtos aut iungit post consecrationē scilicet pollicē cū indice, quibus corpus consecratū tetigerat ut si aliqua particula hostie consecrate adhereret digito ne cadat et hoc fit propter reverentiā sacramenti. Quinqz aut vicibus sacerdos vertit se ad populum ad designandum qd xps in die resurrectionis manifestavit se quiquies. Salutat aut sacerdos septies in missa populum: scilicet quiquies quā vertit se ad populum. et bis quā non vertit se ad populum: scilicet una vice quādo dicit dñs vobis scum añ pfationē et alia vice quādo dicit. pax dñi sit semp vobiscū. ad significandū septiformē gratiam scilicet spūs. Ep̄s autē celebrans in salutatione prima dicit. pax vobis. qd hoc xps dicit discipulis suis post resurrectionē suā cuius personam ep̄s representat. Postea frāgitur hostia consecrata i tres partes quarū una ponitur in calice q designat corpus xpi quod iam surrexit. Et corpus mysticum eius quum ad sc̄os qui cū corporibz surrexerūt ut beate virginis. pars comesta significat ipm ambulāte super terram et corpus eius mysticum. scilicet fideles xpi in terra viventes: qui passionibus terunt. Tertia pars in altari vsqz ad finem missae remanens significat corpus xpi iacens in sepulcro. et corpus eius mysticum scilicet corpora sanctorum iacentia in sepulcris: quorum aīe sunt in purgatorio: vel in celo. Iste autem modus servandū unā partē hostie vsqz ad finē missae mō nō servat manet aut eadē significatio partium hostie fractio hodie. Quoservatur aut alie hostie cō

secrare ppter infirmos. vt in decret. de. cse. di. ii.
legit. cap. presbit. &c. De hac aut fractione tripla
ci xpus. Hostia diuidit i pres tincta beatos. qd a
ne sicca notat viuos seruata sepultos. Quidam
aut tenent q pars hostie in calice posita signifi-
cat illos qui viuit in hoc mundo fideliter qrsunt p
ticipes passionis xpi. pars autē extra calicē suata
plane significat bonos in corpore & aīma vt beata
virgo. pars comesta illos quoru corpora in sepul-
chris iacent; et aīe eorum in purgatorio sūt; aut in
celo. Et nota qd illa fractio irina nō habet fieri in
corpore xpi; sed in accidentib⁹ et speciebus p se ma-
nētibus que retinēt eandē vim virtute diuina quam
prius habebant cū subiecto; de hoc dictū est supra
ca. viii. di. i. et. i. Vero etiam. Qd pars in calicem
missa nō debet dari populo in supplementū cōionis
q panē intinctum nō dederit xpūs discipulis nisi
inde proditori. Nec tunc accepit iudas corpus xpi
sub pane intincto. sed simplicē panem. q corpus &
sanguinē xpi prius cū ceteris apostolis sūperat. s;
in porrectione panis intincti expressit. Johāni euā-
geliste suum proditorē. Post sūptionē autē corporis
et sanguis dñi nostri iesu xpi os vinum abluuntur &
postea digiti quib⁹ tetigerat sacerdos corp⁹ xpi.
Et non debet ablutiones sumere si voluerit altam
missam celebrare q; si aliud sumeret a sanguīe ce-
lebrationes alterius misse īpediret. Ideo i decret.
de celo. misse. ca. ex parte dicit. Semp sacerdos vi-
no os suū pfundere d; post q accepit totū eucharis-
tie sacramētū. Nisi tñ eodē die missā altā obuerit
celebrare ne si forte vinū pfusōis accipet celebra-

De sacramento

tionem aliam impediret unde quicquid infunditur
post species vel cum ipsis in calicem : non convertitur
in species sacramenti : sed potius illas corrumpit
Et ideo vinum infusum in calicem post sumptionem
corporis et sanguinis nullo modo sumendum est a
sacerdote cum sacerdos vult aliam celebrare missam
De hoc dictum est supra. ca. xvi. 2c. Nec tibi petre de
sacramento eucharistie sufficiant.

De sacramento penitentiae.

Petrus Hinc de sacramento penitentiae audire
volo que secunda tabula dicitur post diluvium vel
naufragium ideo te rogo ut circa eam diligenter
attendas : quia sacerdotibus est maxime necessaria et
curam habentibus animarum. **S.** Multa sunt in isto sacramen-
to que non potero declarare. **P.** Petre tamen quod vis et put-
potero cum dei adiutorio respondebo. **Q.** Quero pri-
mitus quare tabula secunda dicitur penitentia : deinde quid
sit sacramentum penitentiae et que sit eius materia et for-
ma. **S.** Penitentia est et dicitur secunda tabula secundum
metaphoram. quia primum remedium mare transeuntibus
est navis integra ut in ea navigantes salventur. Sic
secundum remedium post navem fractam est parvula
navis que sibi adherentes salvat. Sic spirituali-
ter primum remedium huius vite est baptismus ad ser-
vandam integritatem. Sed penitentia est secundum
remedium. que integritatem perditam per peccatum
mortale reparat ad salutem et ideo secunda tabula dicitur
post naufragium peccati mortalis. Est autem peni-
tentia preterita mala plangere et plangenda iterum
non committere. Est etiam in sacramento peniten-
tie materia et forma sicut et in aliis sacramentis

Actus enī penitentis volentis de peccatis cōmissis est: et sunt materie sacramēti penitētie. Verba autē sacerdotis in absoluendo penitentem confitentē sunt forma scilz ista. Ego absoluo te vnde illa vba que proferunt. scilz misereatur tui om̄ps deus. &c. et sifr illa. Absolutionē et remissionē oīm pctōrū &c. nō sūt de essentia forme sacramēti penitentie. s; sunt solum orōnes et supplicatiōes deo ne impediatur effectus sacramēti. Et ideo solum hec verba ego absoluo te. &c. Nec etiā li ego est de necessitate: sed ponitur ad maiore expressiōem intentiōis absoluētis. ¶ **Q. Id.** Nūquid requirit manus impositio super caput penitentis in absoluendo eum. **R.** Nō q; de tali manus impositiōe mentionē non fecit xps cū dixit petro et discipulis. Quicunq; solueris super terrā. &c. iō verba p̄dicta. scilz. Absoluo te: operantur solum virtute diuina. ¶ **Q. Id.** De quibus peccatis est pprie penitentia iniungenda. **R.** De mortalibus et non pprie de venialib; nisi inquantū cōmittūtur ex nr̄a volūtate. Nec etiā contra peccatū originale: sed magis baptismus eo qd peccatū originale non reiteratur sicut nec baptismus qui dat p̄tra illud. Et ideo q; peccatū actuale pluries iteratur. Ideo penitētia est de ip̄o iniungenda. Aduertere autē debes triplex esse genus penitētie. Est enī quedam penitētia priuata que fit in secreto: qua sacerdotes qualibet die iniungunt pro peccatis occultis. Est autem alia publica que fit ī manifesto pro peccatis manifestis: vt peregrinatio per mundum corpore nudo: vel cum baculo cubitali vel huius modi. Et hec

De sacramento

de penitentia
etiam iterari potest et a sacerdote iniungit. Est autem
tertia penitentia que solennis dicitur que fit in capi-
te ieiunii quadagesime: et solum iniungit ab episcopo
pro enormi crimine: quod commouet totam urbem vel
torum alium publicum et pro parvulorum periculatio-
ne cum scandalo populi ex parentum in curia. Nec
iteratur hec penitentia propter significationem eius
quod designat electionem hominis de paradiso terrestri
que semel facta est. Nec iniungitur solennis hec pe-
nitentia clericis propter scandalum quod post peniten-
tiam solennem non potest aliquis ad sacros ordines
promoveri et infamis effici similiter non iniungitur per-
sonis ordinatis: quod defertur ordini non persone. ¶
Quomodo habet fieri penitentia solennis. S. Iste
modus habet fieri solennis penitentes in capite ieiunii qua-
dragesime cum suis presbyteris presentant se episcopo ci-
uitatis vel eius vicario ante fores matris ecclesie
sacco induti nudis pedibus vultibus demissis co-
ma deposita eis in ecclesia introductis episcopus
cum clero dixit septem psalmos. Et postea manum
eius imponit et aqua benedicta aspergit: et cinere-
rem capitibus eorum imponit cilicio colla eorum
operit et denunciat eis lacrimabiliter: quia sicut
adam electus est a paradiso ita ab ecclesia elin-
tur. Et tunc iubet episcopus ministris ut eos ab ec-
clesia expellant clero eos prosequente et cantante
illud responsorium. In sudore vultus tui et cetera
de penitentia
Et tunc in cena domini a suis presbyteris reducuntur
in ecclesia et erunt usque ad octavas pasche ita
quod nec communionem nec pacem recipiant: et tunc
exibunt de ecclesia et erunt extra ecclesiam usque ad

talem diem sequentem scz in capite ieiunant anni sequentis et fiet sicut prius quolibet anno quousqz aditus ecclesie eis reddetur: et reconcilietur ab ecclesia secundum voluntatem episcopi. ad quem solum pertinet reconciliatio. Mulieres autem coram non deponunt in signum subiectionis sed solum viri. ¶ *Q. Huncquid debet penitens de quolibet peccato mortali confiteri.* R. Etiam conteri et confiteri tenetur de quolibet peccato mortali. dum ad sui cognitionem pervenerit. ¶ *Q. Huncquid etiam de quolibet peccato veniali.* R. Non solum requiritur detestatio peccati et displicentia. Et etiam motus devotionis in deum et in res sanctas unde venialia peccata remittuntur per sacramentorum susceptiones. sicut eucharistie. extreme unctionis et huiusmodi. Similiter remittuntur ex motu eorum que ad detestationem illorum peccatorum faciunt. scz in confessione generali. confessione pectoris et oratione dominica ubi dicitur. Dimitte nobis debita nostra. et huiusmodi. Similiter dimittuntur quando aliqua fiunt ex devotione dei et rerum sacrarum. sicut ab aspersione aque benedictae et etiam benedictione episcopali. benedictione sacerdotali in fine missae. et ex omnibus que reverentiam prebent deo et rebus sacris. Et hec intelliguntur in homine in quo solum venialia sunt. Quia in eo homine in quo est veniale cum mortali non remittitur mortale siue veniali siue mortali. ¶ *Q. Huncquid tenetur quilibet ad confitendum.* R. Saltem semel in anno et proprio sacerdoti curato vel alii ex eius mandato. Nec potest aliquis prelatus dispensare quin homo teneatur ad confitendum peccata mortalia.

De sacramento

illa que confessio non est. non solum iure positivo. sed etiam iure diutino. ¶ **Q**uidam. Inquit potest aliquis alii confiteri quam proprio sacerdoti. **R**. Quilibet tenetur proprio sacerdoti confiteri qui curam anime eius habet. et hoc saltem semel in anno de omnibus peccatis suis. Tam propter potestatem et iurisdictionem quam habet proprius sacerdos super parochianum suum et ei⁹ vultum debet agnoscere cum eius aie sit redhibetur ratione quam etiam propter preceptum ecclesie. In illa decretali. Omnis viri⁹ sex⁹. Scias tamen quod sunt quinque casus qui excipiuntur. In quibus potest parochianus alii confiteri quam proprio sacerdoti. Primus est si confitens sit vagabundus. Secundus est si domesticum mutauerit. Tercius est si culpam in alia parochia commiserit. Quartus est ob propriam maliciam sacerdotis quando reuelator est confessionis vel incitat confitentem ad peccatum. Quintus est in articulo mortis in quo quilibet sacerdos potest penitentem absolvere. Et nota quod sacerdos non debet audire confessionem mulieris cum qua peccauit de eo peccato quod cum ea commisit sed debet eam alii sacerdoti remittere. Nec debet mulier ei confiteri sed debet petere licentiam confitendi alii. Etiam si ille negaret deberet ad alium ire tam propter periculum peccandi cum illo quam propter minorem erubescendum quam de peccato habet. Nichilominus tamen si confiteretur illi et illam absolueret cum emendationis proposito absoluta esset. Et nota quod peccatum eadem de quibus aliquis confessus fuerit et absolutus si iterum ea confiteatur laudabile est et fructuosum si confiteatur ei qui habet potestatem absolendi. Quia tanto plus de pena

satisfactoria ei remittitur ppter erubescentiā confessionis que in penā satisfactoriā deputatur. Et si militer ppter vim clauum quibus sacerdotes absolunt. Unde totiēs posset aliq̄s p̄fiteri eadē peccata q̄ ab omni pena satisfactoria liberare. Nec talis iteratio facit iniuriā sacramento penitentie cū in eo nō imprimatur character sicut in baptismo p̄firmatione et ordine. Nec fit cōsecratio materie sicut in sacramento eucharistie. In quo non licet hostiā p̄secratam iterū eandem p̄secrare. Et nullum horū est in sacramento penitentie licet ymo fructuosus est et vtile pluries eadē peccatū p̄fiteri. ¶ Quid. Nunquid cōfessio per interpretem potest fieri vel scripturam. S. Confessio per v̄ba fieri debet tam ppter erubescentiā p̄fidentis q̄ etiam ppter maiorem exp̄sionē mentis p̄ceptus que per v̄ba habetur. Verū tamen in illis qui suos mētis p̄ceptus sacerdotib⁹ nō possunt exprimere sufficiūt alia signa mentem exprimentia per que sacerdos possit animum cognoscere p̄fidentis sicut carentibus loquela et mutis sufficiunt signa et scriptura. Et similiter vbi sacerdos ydioma confitentis non intelligit sufficit interps vel scriptura. ¶ Quid. Quid faciet penitēs in extrema necessitate potius qui non habet copiam sacerdotis cui valeat confiteri. S. Confiteat̄ deo vel laico si habuerit quia in tali necessitate posset p̄fessio fieri laico vel non sacerdoti pposito tñ retento p̄fidenti sacerdoti cum copias habere poterit et necessitate cessante. ¶ Quid. Multos expert⁹ sū qui p̄fiteri nesciūt Nunquid possū eis aliqua interrogare si p̄miserint ea. S. Potes s̄ in

De sacramento

interrogando debes adhibere diligentiam et cautelam
ut non interrogas de peccatis inusitatis et ad pro-
priam personam non expectantibus. Quia militi non
est interrogandum de peccatis religiosorum nec e con-
uerso. Similiter non est interrogandum de peccatis
illis que ex abundantia malicie ad inuenta sunt nisi
a longe et maxime a peccatis quia cum delectabilia
sint possent mouere poenitentem et ad eorum cogni-
tionem deuenire que prius ignorabat. Ideo de visi-
tatis est querendum ut pote de mendatio furto per-
furo. et huiusmodi de carnalibus autem per circums-
tantis multum remotas. ¶ **Q**ue sunt circums-
tan- tie per quas aggrauatur peccatum et que sunt interro-
gan- de. **S.** Ille circumstantie per hunc versum declaran-
tur. **Q**uis / quid / ubi / quibus / cur / quotiens quo-
ntia / quando. **Q**uis importat circumstantiam adicio-
nis persone. ut quis fecit. **I**uuenis vel senex cler-
icus vel laicus solutus vel ligatus quia sic aggra-
uatur peccatum et trahitur in aliam speciem ut po-
te si solutus est et cognouerit mulierem solutam
fornicat⁹ est. Si ligatus est adulterius est et sic de
aliis peccatis. **Q**uid importat circumstantias que
est effectus actus sicut furando quis plus furatur
dampnum maius infert vel rem non sacram furan-
do furtum committit sed furando rem sacram sa-
cristium committit. **U**bi importat circumstantiam loci
ut si peccatum fiat in loco publico sacro vel priua-
to. **Q**uibus scilicet auxiliis vel instrumentis ut si
percussit manu vel pugno aut baculo seu gladio
Cur id est qua intentione fecerit ut si quis occiderit
alium ut percussit iraplendi ratione vel vindicte

Penitentie fo. xxiii.

Quomodo importat modum et qualiter actus ut si percussit fortiter aut remisse vel leuiter. Quando importat tempus ut si in tempore sacro peccatum commisit aut non sacro. Istas circumstantias debes a confitente diligenter inquirere. Quia confitende sunt. Et maxime ille qui trahunt peccatum in aliam speciem sicut in fornicatione et adulterio. sed ad ligatam accedere. similiter stuprum sicut deflorare virginem. et sacrilegium est cognoscere mulierem benedictam vel sanctimonialem. et incestus cognoscere uxoris sue personam vel suam. In furto etiam est sacrilegium et in dolo paricidium. et huiusmodi similia alia peccata que trahunt in aliam speciem peccati. Caueas tamen ut iam dixi ne nimis descendas ad praeiudiciales circumstantias peccatorum carnalium. Similiter caueas ne personam cum qua confitens peccauit nominare eum cogas quod si eam nominare voluerit prohibeas. sed solum inquiras de conditionibus persone generalibus cum qua peccauit. Atque sit persona ligata vel soluta. ordinata aut sacre religioni professa et huiusmodi. et sic generaliter ne personam propriam agnoscas. ¶ 1us. Et video se personam debere accusare in professione solum et integre profiteri. B. Etiam ut scias qualiter debeat confessio fieri condiciones per hos versus reperies. Sit simplex humilis confessio pura fidelis. Atque frequens nuda discreta libens verecunda. Integra secreta lacrimabilis accelerata. Foris et accusans: et sit parere patet. Nullus autem expositio est hec. Sit simplex. id est simpliciter. ut nichil dicatur nisi quod pertinet ad quantitatem peccati et qualitatem peccatoris. Humilis. id est miserum se clamet penitens. Pura. scilicet

De sacramento

cū intentione recta. Fidelis. i. vera. Frequens scz
sepe fiat. Huda: scz sine inuolutione aut obscuris
tate verborum. Discreta: scz maiora peccata dicat
cū maiori pondere. Libēs. i. voluntaria. Verecū
da. i. erubescendo de pctis et non iactando de bon
is. Integra. i. q̄ nichil celet qz aliter absolui non
posset cū non fiat absolutio vnius peccati mortāl
sine alio. Secreta. i. ad forum penitentie vbi de oc
cultis consciētie agitur. Lacrimabilē q̄tū ad dolo
rem de peccatis pmissis. Accelerata. scz vt statim
confiteat̄ et non dilationem confitendi faciat. hoc
tamē non est de necessitate precepti quoniā quilibet
bet teneat solum semel in anno de ratione precepti
pfiteri. i. in paschale. laudabile tñ est vt homo post
lapsū statim pfiteat̄ tam propter recuperandam
gratiā quā amissā q̄ prop̄ periculū mortis. cuius
certitudinē tēporis non cognoscit. Fortis: scilicet
vt prop̄ erubescētiā confiteri peccata non dis
mittat. Accusans scilz seipsum et non aliū. et sit pa
rare parata qz pfitens debet sacerdoti in omibz
obedire q̄tū ad ea que sunt in foro penitētie. Ec
ce igit̄ per te dixi de quibus confessio fieri debet: et
quibus. et qualiter faciēda sit

Petrus. Quia post pfessionem penitētis sequi
tur absolutio sacerdotis. Ideo de absolutio
ne eius michi dicas. Et primitus. Atrum quilibet
sacerdos in necessitate possit ab omibz peccatis
absolvere penitentem. S. In casu necessitatis
vbi de morte confitentis timetur. Quilibet sacers
dos ab omnibz peccatis potest absolvere confi
tentem ab omni vinculo excommunicationis. Jus

Penitentie fo. xxxiiii.

Iungendo tamen prius et q̄ si ad statum sanitatis
peruenerit. et necessitas cessauerit. q̄ adeat epi-
scopum vel eius penitentiarium pro suscipiēda pe-
nitentia pro maioribus peccatis: pro quibus ei est
remittendus. Similiter si excommunicatus fue-
rit q̄ adeat iudicem ad satisfaciendum pro con-
tumaciis et delictis. Alioquin si neglexerit in pri-
stinam secundū bonifacium octauum retrudetur
sententiam. vt habetur de senten. excom. et interdi-
cti. Eos qui a sententia. ¶ *¶* Tanquid extra ne-
cessitatem quilibet sacerdos potest quēlibet absol-
uere et a quibuscunq; peccatis. *S.* Non: quia licet
potestas sacerdotalis que confertur in ordine se
extendat q̄tum est de se ad omnia peccata remit-
tenda. Verumtamen ad vsum huius potestatis se-
quitur iurisdictio que iurisdictio a maioribus i in
feriores descendit. Ideo potest superior aliqua sibi
reseruare quibus iudicium inferiori non com-
mittit. Sunt autem quinque casus retenti a iure p̄
quibus simplex sacerdos remittit penitentem su-
periori. ¶ *¶* Primus est quando imponenda est so-
lennis penitētia. ¶ *¶* Secundus est de excommunicatis
a iure vel ab homine quādo inferior sacerdos nō
potest absolvere. ¶ *¶* Tertius est quādo inuenit in
penitente irregularitatem contractam pro cuius
dispensatione debet eum ad superiorem remittere
¶ *¶* Quartus de incēdiariis est. ¶ *¶* Quintus ē quā-
do cōsuetudo est in aliquo episcopatu q̄ enormia
crimina ad terrorem episcopo reseruant quia con-
suetudo in talibus dat et aufert potestatem. huius-
modi autem crimina in his versibus continentur.

De Sacramento

Qui facit incestū deflozans aut homicida. Trāsgressor votī periturus sortilegusq;. Sacrileg⁹ patrū percussor vel sodomita. Et mentita fides faciens incendia prolis. Oppressor blaphem⁹. hereticus. omnis adulter. Clerū pcutiens is adeat presulē. Istos casus solēt epī retinere. Sed in aliquibus dyocessib⁹ pp̄t peccantium mēitudinē ⁊ locorum remotionē. ⁊ scādali euitationē. Epī aliquorū dictorū casuū curatis sacerdotibus committūt. Etā secundū consuetudinē locorū absolūt aliquibusdā ⁊ aliquibusdā non. Unde bonū est casus reseruatōs ab epīs sacerdotib⁹ agnoscere. qm̄ absoluentes a re tētis quib⁹ non possunt peccant: De hīs aut casib⁹ supradictis papa retinet tres: scz pcussorem clerici cū atroci iniuria. incendiarios ecclesiarū ⁊ falsarios litterarū papalium. ¶ **¶** Expositiōē dictorū casuum michi dicas. **S.** Expositio eorū manifesta est verumt̄n aliqua tibi dicā. Incestus est ꝓcubit⁹ carnalis inter psonas eiusdē sanguis: sicut cū matre filia: sorore: nepte: matertera germana: vel eiusdē affinitatis. s. cum sanguinea vxoris pprie vsq; ad gradū prohibitum. Et sicut causat ex parte viri incestus sic ex parte vxoris qñ cognoscit a cognato viri sui. Deflozans. s. virginē quia virginitas est sumum bonum ⁊ angelis ꝓparatur: ⁊ ei centesimus fructus attribuit. Et ideo illicita deflozatio virginis. s. extra bona matrimoniū summū ꝓt̄m est ⁊ dicitur stuprū. Et ad hunc modum referē raptus qui est violentia mulieris oppressio. Homicida. s. volūtaris sicut insidiādo inuadēdo ꝓsilium auxilium prebendo vel casu facio deultā diligentia non ad

habetendo prohibens non remouendo seu rei illicite ex
qua homicidium sequit operando. Transgressor
voti. s. extra casus necessitatis. Periturus coram ius
dice vel pluribus: ex quo scandalum oriet. Sortile
gus divinatorum carminatrices demonum auxilium
inuocantes. et eis reuerentia facientes. Sacrile
gus. s. auferendo rem sacram de loco sacro vel sacrum
de non sacro vel non sacram de loco sacro. Ad hunc
casum referet violatio ecclesiarum vel locorum sacrorum
scilicet violentum hominem extrahendo crimen for
nicationis vel sanguinis effusionem in eis perpetrando.
Et similiter mortalem et benedictam mulierem car
naliter cognoscendo filiolam suam et matrem. Pater
trium percussor. s. voluntarie ratione vindicte vel ini
urie vel illicitum faciendo. ex quo patris aut ma
tris percussio sequit. Sodomita. s. hominis cum
homine vel mulieris cum muliere. aut cum muliere
extra vas debitum vel cum bruto. Ad hunc modum re
fertur omnis mollicies carnalis procuratio per conta
ctum. Mentita fides cum intentione fallendi decipi
endi vel damnum inferendi ut in seruis apparet qui
res domini suorum seruare debet similiter ubi alteri pre
iudicium generatur. sicut debitoribus apparet ubi fidei
promisse subuenire potest querendo soluendi dilatio
nem. Ad hunc referet omne plurius perniciosum. Faciens
incendia domorum ecclesiarum preter tamen casus ius
si belli. Probris episcoporum sancti spiritus. et ad hunc casum
procuratio sterilitatis. et abortiuorum et si fetus pro
creatus fuerit et formatus in utero vel in ventre homi
nidum est. et ad casum homicidii referet eius destructio.
Blasphemus sancti blasphemando deum et sanctos

De sacramento

Et similiter ad hunc casum refertur omnis ydolatri-
a et demonum veneratio quia hoc est blasphemia
in deum et heresis est. Hereticus, scilicet contra deum fals-
a sentiendo contra articulos fidei predicando do-
cendo aperte vel secrete: et omnes factores et presen-
tentes: heretici reputantur. Similiter ad hunc ca-
sum refertur predictus casus scilicet demonum venera-
tio et omnis contumelia creatoris. Omnis adulter, scilicet
accedens ad uxorem alterius vel uxorem violans illi-
cito concubitu siue vir siue mulier. Clericus percutiens
scilicet animam inturiendi vel violentiam inferendo in se vel in
rebus sibi pignatis ut vestimentis et huiusmodi. Et si atroc-
ius fuerit iniuria aut enormis ad solus papam pertinet
absolutio. Sunt autem plures persone que a suis prela-
tis absolui possunt. Primo si percutiens sit in articulo
mortis. Secundo si sit hostilius alicuius viri potes-
tis. dum tamen ex proposito vel odio clericum grauius non
percuterit. Tertio si dominus percuterit seruum leuius
et maxime quando propter eius absentiam vel defectum dam-
num incurrit. Quarto si percuterit nesciens clericum
esse. Etiam mulier clericum percutiens si sue pudici-
tie insidias. Quinto si regularis regulari percuti-
at nisi sit excessus enormis. Sexto si percutiens sit
pauper. Septimo si habeat inimicitias capitales.
Octavo si percutiens sit impubes senex: vel ipotens
in his casibus possunt percutientes clericum absolui
a suis prelatibus non remittendo ad papam. Sunt autem
septem casus alii in quibus percutiens clericum excom-
municationem non incurrit. Primus si percuterit causa
discipline ut magister vel prelatus. Secundo si ex loco-
sa leuitate percuterit. Tertio si inuenit eum turpiter

conuersantē vel agentē cū vxore: matre: sorore vel filia. Quart^o si statim vim vt repellat cū modera mine inchoate iutele. Quintus si ignoret euz esse clericū. Sext^o si inuenerit i apostasia post trinam monitionē ei factā. Septimus si cleric^o se trāsfert ad actus penitus cōtrarios. vt si fiat miles pugil: aut bigamus. etiam si furto deprehēdatur vel occiderit. In his casibus nec percutiens clericū sententiam excommunicationis incurrit: nec peccat.

¶ Quid. Quia excomunicatio separat hominē a sacramentis. Dic quō in foro penitentie erga excomunicatū sit agendū. an pri^o debeat absolui penitens ab excomunicatiōe q̄ absoluator a pctis. **¶** Si prius debet absolui penitens a sententia excommunicationis ab eo qui habet potestatem absoluēdi eo q̄ excommunicatio separat hominē a sacramentis: q̄ absoluator a pctis. nisi casus mortis emineat: i quo pōt quilibz sacerdos ab omni excomunicatiōe ⁊ ab omni peccato absoluere vt dictum est: Tñ ei iniungendū est q̄ sanitate recuperata ad iudicē ibit vt satisfaciāt de emēda ⁊ ptumacta. Qd si recusauerit adire iudicē post sanitatē recuperatā secundū noua iura. in pristinā sententiā retrudet vt habet in. vi. li. de sen. excōl. eos qui a snia cano.

¶ Quid. Ad quē pertinet absolutio excommunicationis. **¶** Duplex est excomunicatio. vna dicitur maior ⁊ alia minor. Absolutio maioris excommunicationis que lata est ab homie seu a iudice pertinet ad eū q̄ tulit sententiā excōlcatōis aut per^o superiorē. Si hō excōlcatio lata sit a iure tūc episcopus potest absoluere exceptis sex casibus. quos

*De modo a
penitentiā :-*

De excom.

De sacramento

sibi papa iuris adiutor reservavit. Primum est quando aliquis intecit manus violenter incedere dyabolo in clericum vel religiosum. Secundus est de illo qui ecclesiam incedit et est denunciatus. Tertius est de illo qui frangit ecclesiam et est denunciatus. Quartus est de illo qui scienter communicat in divinis excommunicatus nominaliter a papa. Quintus est de illo qui falsat litteras domini pape. Sextus est de illo qui cum excommunicatis communicat in crimine pro quo excommunicati sunt. Non debet enim absolvi nisi ab eo qui eum excommunicavit et si non est eius subditus nisi propter difficultatem accedendi ad ipsum et sic absolvet ab episcopo vel a sacerdote proprio premissa iuratoria cautione quod preat mandatis iudicis illius qui tulit sententiam alioquin in eandem sententiam retrudet ut dictum est in precedenti articulo. Unde scias quod ille qui participat cum excommunicato non crimine cum in sententia portando et consulendo ut obstineat sustinere maiorem excommunicationem incurrit et non potest absolvi nisi a iudice qui tulit sententiam. Similiter quando aliquis excommunicatus a iudice cum suis principibus tunc participantes cum eo non possunt absolvi nisi a iudice qui fert sententiam nisi in casu necessitatis ut dictum est. Sciendum est in quod bonifacius octavus confirmando decreta Innocentii et Gregorii suorum predecessorum prohibuerunt ut nullus iudicum excommunicare presumat maiori excommunicatione participantes cum excommunicatis in locutione et aliis casibus quibus participans solum minorem incurrit nisi monitione canonica premissa aliter non teneat sententia ut habet in causa Statuimus. et c. Constitutionem. et c. Statuit de sententia excommunicationis. li. vi. ¶

Penitentie fo. xxxvii.

¶ Potest ne excommunicat⁹ absolua iudice inuit⁹
tus. S. ¶ Imo. quia sicut excommunicatio fert^r i altum
inuit⁹ ita etiam potest absolui inuitus et manente
excoicatio in contumacia potest iudex qui excoica-
uit discrete remittere excoicationes iuste latam si
videat expedire salutⁱ illius in quē excoicatio lata
est. ¶ Quidam. ¶ Aliquid ille qui est excoicatus pluribus
excoicationib⁹ pot⁹ ab vna absolui remanēte alia:
S. ¶ Imo quia excoicationes cognitionē nō habent
adinvicem: et ideo q^d est excoicatus plurib⁹ excoi-
cationib⁹ potest ab vna absolui remanēte alia verū
tamen quando aliquis est excoicatus pluribus ex-
coicationibus ab vno iudice si absoluat^r ab vna in-
telligit^r absolui ab omib⁹ nisi contrarium exprima-
tur vel ex pluribus causis et diuersis sit plures ex-
coicatus ab eodē. Et diuersis vero iudicib⁹ excoi-
catus si absolutus fuerit ab vno non est absolutus
ab aliis nisi absolutio vni⁹ p^rfirmet^r ab aliis. ¶ Quidam.
¶ Quia excoicatio non infligit^r nisi pro pctō nūquid
pot⁹ iudex absoluere excommunicatū a pctō pro quo
tulit contra eum sententiā sicut ab excoicatione ab-
solut. S. ¶ Quia petre qstio potestatem clauum ec-
clesie requirit. Et autem scias quid q^{ris} agnoscere
debes scire ecclesie clauem esse duplicē. Quar⁹ vna
est clavis iurisdictionis: et alia clavis ordinis. Cla-
uis iurisdictionis respicit ecclesiam militantē a qua
indignit^r eiciunt^r p^rptatem superioris: ad quos spe-
ctat iurdictio. Et ideo superiores prelati hāc cla-
uem iurisdictionis hñt: et ad eos pertinet per excoi-
cationē a perceptione sacramentorum et commun-
ione fidelium. contumaces separare et eos ab ex-

De sacramento

cōmunicatiōe absoluerē. qz vero sacerdotes. sicut electi. officiales. archidiaconi. et hōmōi habēt hanc iurisdictionē et clauē iurisdictionis. Ideo delinquentes p̄uincas p̄nt excōicare et ab excōicatiōe absoluerē etiam excōicatos inuitos. Clauis autē ordinis respicit eccliam triūphantem: et habet dignos ad celsū ordiāre et indignos expellere. Ideo soli sacerdotes q̄ sunt mediatores iter deū et hōies soli habent hāc clauē Et qz per pctm̄ mortale citatur hō a regno celoz. Ideo absolutio mortalis pcti ad solos sacerdotes pertinet: qz hōmōi ordinis clauē h̄nt. Et scias q̄ nullus a pctō inuitus absoluit: licet inuit⁹ ab excōicatiōe absolui possit. qz oē pctm̄ ex voluntate p̄mittit⁹ et p̄cedit. Et ideo sicut nō p̄mittit⁹ pctm̄ nisi ex voluntate ita non remittit⁹ nisi ex voluntate scz ut sicut a nobis est impetratus voluntarie. ita voluntarie detestetur a nobis. Et sic inuit⁹ nō absoluit⁹ a pctō aliq̄s. S; ab excōicatiōe inuit⁹ p̄nt absolui ut dicunt⁹ ē ibi supra. Igit⁹ p̄ q̄ h̄i iudices p̄nt absoluerē rōe iurisdictionis ab excōicatiōe nō in a pctō. Et si dicas q̄ iudex sacerdos ab utroq; absoluit. dico q̄ nō absoluit a pctō rōne q̄ iudex et rōne sue iurisdictionis. s; rōne q̄ sacerdos et q̄ h̄i clauē ordinis. Et qz excōicatio nō fert⁹ in aliquē nisi p̄ pctō. tō sēp post absolutiōē iudicis ab excōicatiōe debet fieri absolutio a sacerdote pro pctō Et debet sacerdos laicis incriminare qui ea nō cognoscunt. ¶ **¶ De absolutiōe maioris excōicatiōis ad quē spectat dixisti.** Nūc de absolutiōe minoris excōicatiōis dicas. An simplex sacerdos possit a minori excōicatiōe absoluerē. **S. Sic.** s; ut scis

Penitentie fo. xxxviii.

as ex quib⁹ causei minor excoicatio q^a puenit par
 ticipatibus cu excoicari maiori excoicatione his ver
 sibus agnosces. Si pro delictis anathema quis ef
 ficiatur. Os. orare. vale p^umulto mensa neget. Os
 scz osculu dando. Orare. vt non orei cum eo. Vale
 scz non salutes. Q^uo. vt non p^umunicei cu eo in sa
 cramentis. Mensa neget. vt non comedat cum eo
 An in his casib⁹ minore excoicatione p^uticipas in
 currit. Et a simplici sacerdote potest absolui. vt di
 ctum est ibi Si p^uticipas excoiceit cum excoimunica
 to a iudice non p^ut absolui nisi a iudice excoicare
 Et similiter participantes in crimine sustinendo z fa
 uendo excoicatu in crimine p^u quo est excoicatus. Ta
 lis p^uticipas maiore excoicatione i currit. vt ibi dis
 ctu est. Et p^u. It^u q^ud lz cu excoicato aliquo aliquaz
 participationem habere absq^z pct^o. S. Licet casib⁹
 bus qui per hos versus designant. Nec anathema
 tibi solunt ne possit obesse. Utile. lex. humile. res
 ignora necesse. Utile ponit. quia lz excoicato lo
 qui pro vtilitate z salute aie sue. similiter z alia ver
 ba interferre vt familiari⁹ z facillius verba salutis
 sue recipiat. lex ad matrimonium refer^r q^u mulier
 tenei semp viro obedire z ei debitu reddere scdm
 legem. humile ad subiectionem refer^r. quia filius te
 netur obedire patri z seruire ei. Et loquitur hic de
 filijs non emancipatis. quia emancipati filij tene
 tur cultare patrem excommunicatum. Similiter
 seruus tenetur obedire d^uo in his in quib⁹ domo
 est obligatus. Nota tamen q^u licet vxor possit par
 ticipare cum viro excoicato. z filij cum p^ure. z ser
 uis cu d^uo. veruntamen si seruatur sententia in vis

De modo

rum patrem aut dñm vxorē filios ⁊ seruos Interdicti
cto ecclesiastico supponēdo interdicti sunt nec ad
sacramēta recipiēdi res ignorata qñ ignorat simp-
pliciter q̄ sit excōicat⁹. Necesse ad necessitates vi-
te refertur quia pegrinis trāseuntibus per terras
excōicatoꝝ licet eis cibaria emere cū non habeant
aliūde recursus seu alibi nō recipiāt. Vel necesse re-
fertur ad excōicatū cū in articulo necessitatis exte-
rit quia tunc subuenitur nature. Ad primū etiā ca-
sum. scz. vtile vt dicūt quidā repetitio debiti refer-
tur qz repetiti debiti ab excōicato potest fieri quia
sic monetur ad salutē suā cum ad satisfactionem
suā monetur. Similiter omnes casus p̄similes ad
ip̄m referunt. Igit̄ vides petre q̄ pri⁹ absoluēdus
est excōicatus ab excōicatōe a iudice / q̄ a sacerdo-
te a p̄ctis. Et quō p̄ctipādū sit cū excōicato ⁊ quō
nō. ⁊ ad quos p̄tinet sententiā excōicationis ferre
qui. scz. habēt clauē iurisdicciōis ordinariā vel dele-
gatā. Ep̄i tñ auctoritate p̄pria clauē iurisdicciōis
ordinariā habēt i suis diocesib⁹ ⁊ excōicare aucto-
ritate p̄pria possunt. Sacerdotes vero proclia-
nos excōicare non possunt nisi ex commissione eis
specialit̄ facta / aut in casibus certis sibi a iure cō-
cessis scz. furto rapina ⁊ huiusmodi. De duplici igit̄
excōicatōe dictū est. scz. maiori ⁊ minori / q̄ licet vere
seper hoīem a sacramētis ⁊ a sacramentoz cōlone
nō tñ vtraqz a cōlone fidelium ⁊ p̄sortio qz maior
solum a p̄sortio fidelium separat ⁊ nō minor Et de
minori pōt simplex sacerdos absoluere. ¶

Quia. In sacramento penitentie post confessio-
nē ⁊ absolutionē sequit̄ satisfactio. ideo de mō

Satisfaciendi fo. xxxix.

Satisfaciendi michi dicas. Et primo si sacerdos debeat tantam penitentiam iniungere quam meruit peccator in peccando. **S.** Ad iniungendam penitentiam penitenti non potest sacerdos totam penitentiam iniungere petenti que pro peccatis mortalibus requiritur. quia in hac vita expleri non posset. Similiter quia secundum quantitatem contritionis etiam pena diminuitur quam sacerdos non agnoscit. Ideo dicitur quod penitentie sunt arbitrarie. scilicet ad arbitrium sacerdotis quod discrete considerat conditiones penitentium et possibilitatem. Unde et si tota penitentia non solvatur in hac vita que pro peccatis debetur in purgatorio expurgetur et solvetur post hanc vitam. quoniam reatus peccatorie reprobationis semper post confessionem remanet ad quem fuerat obligatus. Similiter non oportet quod sacerdos iniungat penitentiam semper quam de iure constituta est propter necessitates personarum. sicut ut dictum est ad eius arbitrium discretum est imponenda. **¶ Quidam.** Infirmis iniungenda est penitentia. **S.** Non quia si illis iniungeretur penitentia: ad illam tenerentur quam facere aut perficere non possent. ideo est eis innotescenda et non iniungenda. Unde innotescendum est eis ut doleant de peccatis et solentur de misericordia dei. et quod per amicos percurent elemosinas et orationes et hominibus pro se facere. Similiter quod habeant propositum abstinendi a peccatis si de infirmitate convalescerint aut resurgant. **¶ Quidam.** Infirmis potest unus pro alio satisfacere. **S.** Ad evidentiam tue questionis scias duplicem esse effectum satisfactionis. Primum est excisio causarum sequentium peccatorum. et isto modo penitentia est medicina quedam ad evitandum peccatum. sicut

De modo

ieiunium et peregrinatio domat corpus penitentis et
attenuat ut amplius in illud peccatum non cadat et
istud modo non potest unus pro alio satisfacere. quia
peregrinatio et ieiunium unus non domat corpus alteri
us. Secundus effectus penitentie est solutio debiti pec
cato: in precedentibus quo penitens fuerat obligatus post
contritionem confessionem et absolutionem. Quantum ad
hoc unus potest satisfacere pro alio ita tamen quod ille pro
quo alter satisfact sit in caritate et gratia. et quod ha
beat aliquem defectum propter quem satisfacere
non possit. Hec satisfactiones facere quod alius pro eo
facit quia si in peccato mortali fuerit satisfactio ab
alio pro eo ei non prodest et si potens fuerit debet
pro seipso satisfacere potest tamen ab alio adiuuari
¶ Quid indulgentie possint penitentibus ad so
lutionem pene ad quam penitens est pro peccatis
obligatus. **S.** Scias quod penitens est ad maiorem pe
nam obligatus. Quod sit illa que a sacerdote ei iungitur
que in purgatorio expurganda est et quia indulgen
tie ex merito passionis christi et sanctorum procedunt
tamen valent quantum predicantur. Ideo debito illius
pene penitentem absolunt et diminuant eam penam
Scias etiam quod ad hoc quod indulgentie valeant quas
tuas requiratur videlicet duo ex parte suscipientis
et duo ex parte dantis. Primum ex parte dantis re
quiratur potentia et hoc pertinet ad clavem iurisdis
ctionis: et ad superiores pertinet. scilicet ad papam et
ad episcopos qui habent dispensationem thesauri ecclesie.
scilicet meriti passionis christi et sanctorum. Secundo requiritur
causa rationalis dandi. scilicet utilitas ecclesie.
et hoc pertinet ad clavem sciencie. Unde pro utilitate

te ecclesie et veneratione scriptorum sunt dāde indulgentie. Et sic ista duo scilicet auctoritas et utilitas ecclesie requiruntur. Et quia papa pleniorē potestatem habet super thesaurū ecclesie et alii prelati limitatem. ideo solus papa plenariā potestatem habet dandi indulgentiam. Episcopi vero secundum eius professionem. Ex parte vero suscipientis similiter duo requiruntur. scilicet idoneitas et dispositio suscipientis quod sit in statu gratie et sine peccato mortali. Secundum est devotio et fides ad impletionem eius quod per indulgentiam denotatur. Ista ergo quattuor de necessitate ad hoc quod indulgentie valeant debent concurrere: et si unum defuerit indulgentie non valent. Sic patet quod indulgentie valeant penitentibus et confessis: ad diminutionem pene debite pro peccatis.

¶ De modis satisfaciendi.

Questio. De modis aliis satisfaciendi michi dicas. Quot sunt partes satisfactorie quibus penitentia sunt in iungende. R. Tres partes satisfactorie sunt. scilicet oratio elemosina et ieiunium. Quia penitentia ut dictum est non solum est satisfactoria pro peccatis preteritis sed est medicina contra futura peccata. Ideo pueniens videtur ut talis penitentia iniungatur quod sit remedium contra futurorum occasiones peccatorum. Ideo contra liberos et vagabundos orationis penitentia imponatur. Quia oratio eleuat mentem in deum contra gulosos et deliciosos ieiunium penitentia datur. quia ieiunium sanat pestes corporis. Contra avaros et ambiciosos penitentia elemosine donetur ut sic contraria contrariis curetur. Ad orationem vero pertinent omnia opera spiritualia. Ad elemosinam omnia opera misericordie

De modo

ad ieiunium omnia carnē affligentia sicut vigille
peregrinationes discipline et huiusmodi. ¶ **Q**uestio. De
quolibet istorum michi aliquid dicas: et primo de ora-
tione. **A**trum orando semper requiratur actualis at-
tentio. **R**. Actualis attentio necessaria est in ora-
tione ad consequendum finem et melius premium quia
tamen mens hominis labilis est. sufficit habitualis
attentio. que ex prima attentione actuali procedit et
virtutem habet ex ea. sicut videmus in exemplo ple-
ctiōis lapidis. Sicut motio hominis lapidē pecti-
tis durat per essentiam actus dum manum lapidi ap-
ponit mouendo. sic virtus secunde motionis lapi-
dis manet dum lapis ex vi motionis prime moue-
tur. licet prime motionis virtus continue debilitetur
aut quia lapis quiescit aut a contrario motu mouetur
nisi iterum moueatur et sic suo modo de oratione.
Quia oratio primo mouetur a deuotione orantis et
attentione actuali secundum essentiam. Sed quia mens
ad alia propter infirmitatem hominis et euagatio-
nem mentis rapitur: ideo manet attentio virtute
et habitualiter ut mota ab attentione actuali scilicet pri-
ma deuotione. sicut motio lapidis habet virtutem
ex primo mouente et effectu. sic oratio habet effe-
ctum suum ex prima attentione actuali et deuo-
tione: nisi tanta fiat euagatio quod oratio amittat vir-
tutem prime attentionis. sicut patet in illis: qui ho-
ras suas dicendo ad alia se transferunt. quod non
potest esse sine culpa. et maxime quando ad con-
trarium orationis mens se transfert. sicut ad pec-
cata illicita. tunc non est sine culpa mortali. Ideo
necessarium est ut homo in orando aut horas dicendo

frequenter reuocet cor suū ad seipsum. Ideo nota q̄
 in oratione debet esse triplex attentio. Prima est ad
 verba quib⁹ petimus. Scda est ad petitionē ipsaz
 Tertia est ad ea que petitionē circumstat. sicut est
 necessitas p̄ qua de⁹ petitur ⁊ rogat̄. Et si aliqua
 istarū absit non est reputanda attēta oratio quia
 etiam illi qui non intelligunt petitionis verba ad
 orationē attentī esse possunt. Et ideo eis sufficit pri
 ma ⁊ scda attentio vt patet in laicis qui verba la
 tina nō intelligūt. In summa ergo scias q̄ euaga
 tio mentis in orōne facta a proposito non est sine
 pctō ⁊ ipedit fructū orationis si ad p̄trarium ora
 tionis fuerit mortale pctm̄ ē. Si vero nō fiat euas
 gatio a p̄posito sed ex infirmitate mentis solum
 modo nō est pctm̄ nec ipedit orationis fructū. cum
 virtutē habeat ex prima attentione vt dictum est.
 ¶ Quid debet esse oratio semp vocalis nō
 mētalis. S. Oratio communis que fit pro populo
 a ministro eccleie debet esse vocalis vt oībus inote
 scat. Oratio singularis p̄sone siue fiat pro se siue
 pro aliis pōt esse mētalis verūtamē eis adiūgitur
 p̄pter tria primo ad excitādū interiorē deuotionē
 Secūdo vt homo deo seruiat de oībus que habet
 Nō solum mēte sed etiam corpore ⁊ ore. Tercio vt
 mētis affectio vehementius per vocē exprimatur
 ¶ Quid ille q̄ tenet ad diuinū seruitiū dicen
 dū utpote horas canonicas ⁊ illud obmisit ē inūz
 gendū q̄ licet illud dicat. S. Nō q̄ ad hoc seruitiū
 diuinū est ordinatū vt ordinate dicatur. Et ideo si
 oporteret semper vt obmittens illud idem diceret
 ⁊ resumeret inordinate diceret illud quia officium

Bib. Hec gouuerf. parisi.

De

passionis forte diceret post pascha qđ esset absur-
dum. Ideo intēgendū est eis aliud vtpote psalte-
riū ⁊ hmoi. ¶ *Ps.* Que oŕo ad satisfaciendū ma-
gis congruit q̄ laicis est intēgēda. *S.* Oratio dñica
¶ *Ps.* Ediscere michi q̄ sūt illa q̄ in ip̄a petim⁹. *S.*
Septē petitiones in ip̄a p̄tinentur q̄ tibi breuiter de-
clarabo. primo tñ vt fiducialius ad ipsum accedas
mus eius caritatem p̄mit⁹ ⁊ maiestatem p̄fitemur
Ideo dicim⁹ p̄pater noster. Ecce caritas eius er-
ga nos vel ipse ad nos tanq̄ ad filios p̄descendat
Deinde ei⁹ excellētiā p̄fitemur cū dicim⁹. Qui es
in celis. q̄ es per essentiā ⁊ nūq̄ deficiis in cellis sup
omnia ⁊ excellentiā ⁊ potestatem habēs. Deinde ac-
cedimus ad petendū. qz ipse finis noster est. Ideo
petim⁹ vt eo fruamur ⁊ ei⁹ gloria. Ideo petim⁹ pri-
mo nomē ei⁹ in nobis sc̄tificari. vt sic in eū deside-
riū nostrū p̄ dilectionē ferat. Ideo dicim⁹ sanctifice-
tur nomē tuū. nō q̄ in se sanctū sit cū semp sanctus
sit: s; sc̄tificet in nobis p̄ illud sc̄ti simus. Sc̄bo pe-
tim⁹ ex hoc ei⁹ gloria p̄frui. Ideo seq̄tur Adueniat
regnū tuū. Deinde petim⁹ quicq; q̄ nos ordināt ad
ip̄am gloriā. quoz duo p̄se nos ordinant alia tria
per accidens. Prīmū qđ nos ordinat ad gloriā
qđ est tertiu in petitiōe. vt semp ei obediam⁹. Ideo
sequitur. Fiat voluntas tua sicut in celo ⁊ in terra.
quasi dicat sicut angeli obedūt tibi in celo/ ita tibi
obediam⁹ in terra. Quarto petim⁹ vt detur no-
bis subsidii pueniendi ad hunc finē vt vita nostra
seruetur tam spiritalis q̄ corporalis. Ideo dicti-
tur p̄panem nostrum quotidianū da nobis hodie
Stue intelligatur de sacramento eucharistie per

quē spiritalis vita conseruatur. sine de pane ma-
teriali per quem vita corporalis seruatur. Deinde
petimus tria que nos ordinant ad ipsam curiam
per accidens per remotionem prohibētis. Et sunt
tria que nos impediunt ad perueniendum ad bea-
titudinem. Primum est peccatum. Ideo petimus
ipsum remoueri a nobis sic dicim⁹. Et dimitte nos
his debita. zc. z hec est quinta petitio. Scdo peti-
mus remoueri a nobis tentationē que nos distur-
bat. Et sic sequitur sexta petitio. Ideo dicimus Et
ne nos inducas in tentationem. Tertio petimus
amoueri penalitatem presentē. Et sic ē septima peti-
tio. Ideo dicimus. Sed libera nos a malo. Et sic
sunt septē orōnes dñice orōnis. Et sic petre q̄tum
ad te spectat de oratione tibi dixi.

¶ De elemosina

Petrus. De secunda parte satisfactionis. scz de
elemosina michi dicas. An cadat sub prece-
pto z qualiter fit elemosina. S. Elemosina est du-
plex. quedā corporalis. alia spūalis. Et vtraqz ca-
dit sub precepto affirmatiuo. Et quia precepta af-
firmatiua non obligant semper sed pro loco z tem-
pore z scdm cōditiones alias determinatas. Ideo
oportet considerare conditiones ex parte dantis
primo quod faciat de superfluo. non solum respec-
tu sui sed etiam respectu familie cuius curam ge-
rit. Similiter consideranda est ex parte suscipien-
tis necessitatem q̄ in necessitate sit ille cui datur.
Et isto modo elemosina corporalis cadit sub pre-
cepto scz dare de superfluo z indigēti. Quia dare
de necessariis sibi aut familie z ei q̄ non habet nec

De

cessitate non cadit sub p̄cepto sed magis sub con-
silio. Similiter de elemosina sp̄iali ē dicendum q̄
cadit sub p̄cepto pro loco ⁊ tempore ⁊ aliis circū-
stantiis. q̄ non semp̄ est corrigendus primus seu
monēdus s̄z pro loco ⁊ tempore ⁊ p̄siderato modo
ammonēdi ⁊ corrigēdi ex parte corrigētis. ⁊ spes
meliorādi ex p̄te eius q̄ corripit. ⁊ de hoc infra di-
cetur. ¶ **¶** Incipe ab elemosina corporali ⁊ dic
michi quot sunt elemosine corpales. **S.** Septem
que per hunc versum designant. Visito. poto cibo
redimo. tego. colligo. condo. Visito. s. infirmos. Po-
to. s. sitiētes. Cibo. s. esurientes. Redimo. s. incar-
ceratos. Tego. s. nudos. Colligo. s. hospites. Con-
do. s. mortuos sepeliēdo. ¶ **¶** De quo debet fieri
elemosina. **S.** De p̄prio ⁊ non de alieno. ¶ **¶** Er-
go de male acq̄sitis non fit elemosina. **S.** Scias
q̄ aliqd̄ dicit̄ male acquisitum tripliciter. vno mō
quia debz̄ restitui ei cui illicite acquir̄ sicut de ra-
pina furto ⁊ hutusmōi. ⁊ de tali fieri non potest ele-
mosina s̄z restituendū est ei cui aufer̄. Alio modo
aliquid dicit̄ male acquisitum. q̄ dans ⁊ accipiēs
p̄tra diuinam iusticiam faciunt sicut in symonia. ⁊
tale nō est restituendū ei q̄ dedit. nec est remanēdū
apud eū qui accipit s̄z debet in elemosinis erogari
Tertio modo aliqd̄ dicit̄ illicite acq̄situm ratione
actus acquirēdi nō ratione acq̄sitiōis. sicut in me-
retricio cuius actus est illicitus ⁊ a deo p̄hibitus.
Tamē illud q̄d̄ dat̄ pro opere non est illicitū s̄z po-
test mulier accipere locationem sui corporis ⁊ de
ea elemosinam facere. Verūtāmē nō debet fieri de
eo sacrificiū nec oblatio ad altare. tam p̄pter res

ota q̄
p̄a m̄t cor
ibis. ⁊
sp̄iali

h̄q̄ d̄y f̄c̄
mosina

ante ar̄
m̄t

nerentiā sacramenti q̄ ppter scandalum: etiā ppter
peccati detestationē. ¶ Quid. Nunquid de acq̄sitis in
ludo taxillozū potest fieri elemosina. S. ppter
ludentiū cupiditates p̄hibet ludus est. ideo ille q̄
lucra retinere non potest nec ille q̄ p̄didit recipere
debet: s̄ est in elemosinis erogandū. nisi contraria cō
suetudo fuerit q̄ p̄mittit ludos fieri ppter recreas
tionē ciuili solū. ⁊ non ppter lucrādi cupiditatem
ille tñ qui lucra ab his q̄ nō sunt sui iuris: sicut sūt
minores furiosi ⁊ serui qui dñoz suozū res alienas
re non possunt tenē ad restitutionē dñis quoz res
p̄dite fuerāt. Sicut etiā ille q̄ trahit alium ad ludū
frandulēter vel frandē in ludo p̄mittit ad restitu
tionē tenē et q̄ amisit nec debet de elemosina fie
ri. ¶ Quid. Nunquid vxoz. pueri. serui. monachi ⁊ hu
iusmōi p̄nt elemosinas facere absqz suoz superio
rū licētia. S. Illi q̄ sunt sub potestate p̄stituti de re
bus scdm quas suis sup̄iorib⁹ subiciunt non licet
eis facere elemosinas sine suoz superioz licētia ni
si vrgēte necessitate. Quia tñ ī necessitate oīa sunt
cōia: liceret etiā de alieno succurrere indigenti
Eñ monach⁹ q̄ administrationes nō habet nō p̄t
elemosinas facere de bono eccl̄ie absqz cōsensu ab
batis exp̄sso vel p̄sumpto. Si tñ administrationes
habet: p̄t de reb⁹ sibi cōmissis elemosinas facere
scdm q̄ cadūt in vsum suū. Et idē est de muliere q̄
si nichil habeat p̄ter dotē nō p̄t elemosinas face
re: nisi de cōsensu mariti sui exp̄sso vel p̄sumpto
Si tñ res habeat sicut ex lucro suo vel alio mō po
test elemosinas facere s̄ moderatas ne p̄ eas vlt
depaupere. Sicut nec seru⁹ p̄t de reb⁹ dñi sui eleo

no de ludo
ppter
posse fieri

no de vxoz
p̄nt elemosinas
facere

De

mosinas facere. qz licet eas habeat ad dispensa-
tionē z gubernationē dom⁹. nō tñ ad donationem
Aerūtñ aliqua modica q̄ statī possent corrūpti pos-
sunt dare. qz in hoc cōsensus dñi presumi. Eodē mō
etiā dicendū est de filiis familias. qz licet filius fa-
miliās sit heres patris. qz nōdū habet dominium
supra res p̄ris eas dare nō pōt vt prius. ¶ **Q. 118.** Quā-
quidā clerici tenent erogare ea q̄ sibi supflunt. **S.**
Clerici de reb⁹ patrimoniorū suorū pnt vtī p libito
volūtatis sue. dū tñ pctm nō fuerit scz luxuriando
vsurando z hmōi. Ideo pnt eas suare ppter rele-
uationē penuriarū suarū; z etiā eas amicis suis
distribuire. vñ eas sic seruādo aut dando non pec-
cāt dū tñ modū seruādi nō excedāt. s. seruādo eas iē-
poze necessitatis nō subueniēdo paupibus. **De re-
bus x̄o eccleie cū clerici non sint dñi s; solū ministri**
si supflua paupib⁹ nō erogēt peccāt. Aerūtñ scias
q̄ bona ecclesiastica tripliciter diuidūt. qz qdā sunt
paup̄rū. qui hec retinet z nō distribuit fur est illas
tro. Alia sūt q̄ redeūt in partē eccleie ad eccleiam re-
parāda. z hec etiā in alios vsus pueri nō debent.
Alia sūt ad vsus seu vsū ministrorū sicut p̄bende z
hmōi. In his dicendū est sicut de bonis patrimonii
dictū est qz seruādo ea moderate p̄ necessitate nō
peccāt. Etiā possunt in necessitate moderate suis
amicis carnalib⁹ distribuire. ¶ **Q. 119.** Quib⁹ dāda
est elemosina utrū p̄pinq̄iori vel meliori vel ei q̄
magis indiget. **S.** Indigenti dāda est elemosina.
z magis indigenti. nec dāda est semper elemosi-
na meliori. z fm x̄utes deo p̄pidores s; magis indi-
genti cū elemosina digni⁹ sit instituta ad subleuāda

proximi necessitatē. Sed nota q̄ in elemosinis des-
bent tres gradus p̄stitui. scz. honestum: debitum: et
necessariū. Unde honestum est in p̄pinq̄uorib⁹ vt
prius subuentat debitum autem vt benefactorib⁹
subuentat et precipue meliorib⁹. Sed necessarium
vt magis subueniatur indigenti. Et sic amicis et
p̄pinq̄uoribus subueniendū est in necessitate cuz
ex radice caritatis quadaꝫ sorte nobis obuenit vt
prius eis subueniamus ceteris paribus. Verūta-
men ex caritatis merito meliori et vtiliori ad bonū
cōmune prius est subueniendū et elemosina dan-
da p̄pinq̄uorib⁹. Ideo nō sunt imunes a pctis qui in-
dignos parentes ad beneficia ecclesiastica p̄mo-
uent dignis et melioribus relictis. Et sic breuiter.
prius est amicis subueniendū necessitate vigente.
Cessante autē necessitate meliori et vtiliori est ele-
mosina magis dāda indigēti et dīstribuēda ¶ **Q̄d.**
Nūquid loculatorib⁹ dāda est elemosina. **R.** Nūq̄
licitū est eis dare: et q̄nq̄ non q̄m ludus necessari⁹
est ad cōseruationem vite humane. Quia quies in
ludo habetur et solacium humane nature. Et ideo
sc̄m philosophum et tullium. Virtuosum est vti lu-
do honesto tēpore debito. Ideo ludentibus p̄pter
recreationē hoīm ludo honesto et tēpore debito. licet
eis dare p̄ seruitio et labore et elemosinā facere. Nō
stronib⁹ Nō et loculatorib⁹ vtētib⁹ x̄b̄ls ihonesti-
bus vel factis nō. licet dare aliqd q̄ eorū dicta v̄l fa-
cta sunt magis ad cōfusionē q̄ ad cōsolationē Ideo
qui talibus donat peccat: quia eos fouet et substs-
net in peccatis. ¶ **Q̄d.** Nunquid potest aliquis si-
bimet elemosinā facere. **R.** Proprie loquendo nō

De

Nullus potest sibi met facere elemosinas loquendo de elemosina corporali. quia elemosina est opus misericordie. Misericordia autem aliena misericordiam respicit. et illam suam facit. Ideo proprie nullus sibi met elemosinam facit. Veritatem ex consequenti potest sibi commodum facere ex elemosina sicut cum distributor elemosinarum facit primum ex ecclesiarum administratione sibi etiam posset accipere si indigens fuerit et necessitate habuerit sicut daret alii indigenti. ¶ **Q. Quid possunt elemosine que debentur per defunctis distribui licite deferri absque defunctorum detrimento.** **R.** Absolute loquendo non debent deferri sed statim distribui veritatem si executor aliquantulum differat dare ut res defuncti amplius eas plus vendendo vel meliorando non peccat sed laudabile est. Si vero contrario faciat propter negligentiam suam vel suum proprium modum sine defunctorum comodo peccat. ¶ **Q. Quid ex tali dilatione defunctus patitur.** **R.** Scias quod duo detrimenta paritur mortuus ex dilatione distributionis elemosinarum. Primum detrimentum quod patitur est tolerantia pene. Secundum est subtractio remedii et adiutorii. Ex parte autem elemosine sunt duo remedia. Primum est meritum ecclesie. Secundum effectus ecclesie quoniam ergo ad meritum ecclesie defunctus nullum detrimentum patitur propter dilationem distributionis nec maiorem penam patitur. Sed quantum ad effectum elemosine qui est adiutorium et remedium defunctis patitur non quantum ad penam sed quia remedium suffragiorum ei non adhibetur propter tarditatem distributionis. Et ideo peccant qui elemosinas defunctorum absque ratione differunt nec distribuit et sibi ipsis donationes

fraterna correctio fo. xlv.

acquirat Nec tibi petre de elemosina corporali ad
presens sufficiat. ¶ **¶** Hunc de elemosina spiritua
li michi dicas / quod modis habet fieri. **S.** Septē
sunt elemosine spirituales que per hūc versuz desī
gnant. Consule / doce / castiga / solare / remitte / fer
ora. **Cōsule.** scz ignorantē. **Doce** errātem. **Castiga**
delinquentē. **Solare** desolatum. **Remitte** iniurie
reatū. **Fer** supposita lapsuz. **Ora** p inimicis. ¶
De castigatione que est fraterna correctio aliis
omissis ad presens audire volo. Et primo utrū de
beā semper corrigere delinquentē. et nūqd dimitte
re. **S.** Sicut dictū est supra in principio huius ca
pituli fraterna correctio cadit sub precepto affir
mativo. et ideo suas circumstantias requirit. qz non
quocūq; loco / nec quocūq; tempore corrigendus
est. sed pro loco et tempore. Et ideo scias q frater
na correctio dimittitur triplici ratione. primo ra
tione caritatis et hoc meritorie quando pbabilē
timetur ne deteriores fiant delinquentes corrigē
di vel alios a bono impediant. vel a fide auertant
vel ab hoc infirmos premant vel a bona via et vi
ta pia erudiendos impediant. A talium correctio
ne pro loco et tempore abstinere licz vt dicit augu.
Non videtur esse cupiditas occasio. sed p illum ca
ritatis. Secūdo dimittitur fraterna correctio cu
pctō mortali. scilz qn ppter timorē humanum vel
cupiditatē seu fauorē pctōz dimittitē corrigi. Et pre
cipue qn psumitur q ppter correctionem posset a
pctō retrahi. Tercio obmittitē fraterna correctio et
hoc cū pctō veniali qn. s. ppter aliquē timorē vel cus
piditatez qd efficiē tardior ad fratrem corrigendum

De

tamen ppter hoc non dimitteret fratrem corrigere
si de eius emendatione separaret et sic sancti viri quique
negligunt corrigere delinquentes. Tempus autem quo
quis obligatur ad correctionem fraternam: est cum delin-
quens sibi occurrit et potest commode corripi et speratur
eius emendatio et non est alius cui ex officio incum-
bat corrigere vel si ille cui incumbit sit negligens
in corripiendo. Contra autem excusatur quis a pres-
cepto correctionis fraterne: quando videt fratrem ex
hoc deteriores vel quando scit superiorem eius paratum
ad corrigendum delinquentes. ¶ **Q. Quibus incumbit**
fraterna correctio. **R.** Scias quod duplex est frater-
na correctio. Una est actus caritatis et hec fit per
simplicem monitionem: et talis pertinet omnibus car-
itatem habentibus siue fuerit subditus siue pres-
latus: et istomodo potest inferior superiorem suum de-
linquentem cum mansuetudine et reuerentia corrigere
Alia est correctio que est actus iusticie que fit per pu-
nitionem ut alii magis timeant et hec pertinet ad
superiores solum qui non solum debent monere sed etiam
punire et talis correctio non pertinet ad inferiores res-
pectu superioris cum non habeat super ipsum iurisdictionem
sed magis e converso. ¶ **Prima autem correctio que est actus**
caritatis potest pretermitti ad tempus quando videlicet dubi-
tatur ex ea deteriores fieri sequi. **Secunda que est actus iusti-**
cie: nullo modo debet pretermitti etiam si delinquens de-
teriores ex ea. **Utrum iudex nullo modo debeat pretermittere**
sententiam damnationis in peccato propter perturbationes
aut riores etiam siue amicorum suorum. ¶ **Q. Rursum potest**
peccator corrigere. **R.** Quicunque alium corrigit: debet
se a peccato primo emendare suo. **Utrum si plures delinquentes**

fratru correctione fo. xlvi.

corrigit subditu delinquentē peccat idigne utens officio suo. Verū per simplicem monitionem vel rogationes pōt prelati et quicūq; alius subditus etiā in pctō notorio existēs delinquentē monere ut desistat a pctō et suo exemplo non incitatur ad malum et talis sic corrigēdo et monendo et rogādo nō peccat ¶ **Q**uid. Nunquid secreta admonitio pcedit publicā denūciationē sicut dicit dñs in euangelio. Si peccauerit i te frater tuus corripe illū inter te et ipm solū. **S.** Si peccatū fratris est manifestum et publicū publice debz manifestari ppter correctionem aliorū ut inde exemplū assumāt. Si vero peccatū sit occultū aut illud peccatū sit in nocumentū proximorū corporalis: qz vult incēdere ciuitatem vel aliu occidere. vel spūaliter qz heretic⁹ est et homines priuatiim a fide auertit. tūc opz statim qz pcedatur ad denūciationē nisi firmiter speret qd p simplice admonitionē posset illa mala impedire. Si vero peccatū occultū sit solū in nocumentū peccātis vel eius qui eū corrigit debet p simplice admonitionē corripī. ¶ Postea scōz pceptū dñi si noluerit emēdare debet corā duob⁹ vel trib⁹ argui seruādo tñ famam quā pōt; et si nō pōt ei⁹ fama seruari qz pctū suū multiplicat dñs voluit qd cu; dispēdio fame publice argueretur. Et sic pz qd secreta admonitio dē pcedē publicā denūciationē ¶ **Q**uid. Ergo peccāt religiosi qd fratres publice corā aliis de suis culpis et culpis arguūt et pclamāt. **S.** Nō qz tales pclamationes qd fiūt i culpis religiosorū solū fiunt de leuibus qd fame fratris nō derogāt. Si vero eēt tale de quo fama fratris lederet. esset contra pceptū dñi qui per

De

hunc modū peccatum fratris publicaret. Et si pre-
lat⁹ p̄ciperet g̃nalt̄er vel alicui specialiter q̄ pu-
blicaret illud pctm̄ quo fama fratris ledi posset cū
sit occultum nō est ei obediendū : q̄z p̄tra p̄ceptum
dñi nullus tenet̄ obedire : z qui obediret peccaret
etiam si p̄latus hoc precipere. Aliter tamen esset
si peccatū p̄ aliquas suspitiōes vel iudicia; aliqua-
liter publicaret̄. q̄z in tali casu posset prelatus pre-
cipere eo modo quo iudex exigendo iuramētum de
veritate dicēda precipere. Nec de elemosina tam
corporali q̄ spiritali ad p̄sens tibi petre que di-
cta sunt sufficiant.

Petrus. De tertia pre satisfactionis scz de le-
iunio michi dicas. si ieiunium sub precepto cadat.
S. Quid ieiunium carnis concupiscentia reprimi mens
eleuat virtutes persuadet. Iam ieiunium contra est de precepto lu-
ris diuini naturalis. Sed determinatio ipsius ieiuniorum et
modus ieiunandi ad ius positium pertinet ad pla-
tos ecclesie et isto modo ieiunium cadit sub precepto eccle-
siae. Unde qui ex contemptu vel sine causa rationabilis trans-
greditur ieiunia: peccat mortaliter. tanquam contemnens
ecclesie mandatum vel preceptum. ¶ Quid sunt qui a
ieiunio absoluntur. S. Pueri: debiles. infirmi. et
impulsi necessitate. ¶ Quid. Usque ad quot annos tenen-
tur pueri ad ieiunia conservanda. S. Et contra dicitur
ad. xx. annum. vel ad. xxi. quia pueri propter actum nutri-
tiae et augmentariae virtutis indigent paucio cibo
et frequenti: quod iam sunt in tempore augmeri. Tempus autem
illud secundum philosophum est tempus. xxi. anni. Unde in summa
raymōdi. ca. defer. in. glo. dicitur quod pueri a. xx. an-
nis et supra ieiunare tenentur. Nec ante hanc etatem

credo aliquē esse appellēdum ad hmoi ieiunia: nec
statim post. Quia quidā sunt in. xxi. anno vl. xxi.
debiliores q̄ alii i. xviii. An ad arbitriū boni viri
recurrendū est. Et sequit̄ ex dictis illi⁹ glose q̄ pu
eri vsq; ad illud tps ad ieiunia non tenent. ista tñ
non sunt publice p̄dicanda. cū ad occupiscentiā in
uenes ⁊ ad gulam faciliter moueant̄. Ideo conue
niēs est vt citi⁹ ante tēp⁹ dictū moueant̄ ad excer
cenda ieiunia fm q̄ eorum virtus roborat̄. Eodem
etiā modo iudicandū est de infirmis q̄ scōm arbi
triū boni viri ē limitādū eorū ieiuniū. ¶ **¶** Quid
de peregrinis ⁊ laborantib⁹ est agendū. **S.** De pe
regrinis scias. q̄ si pegrinatio cōmode differri po
test: debet p̄termitti ⁊ ieiunium pfici. Si vō neces
sitas imineat: q̄ p̄termitti nō possit nec differri pe
grinatio. q̄ appellunt hoīes ire in exercitum ex
p̄cepto eccleie: sicut trāsmarinare tpe passagii. vel
aliud iter necessariū arripuerint qđ oportet face
re: a ieiunio excusant̄ si ieiunare non possint. An si
ppria volūtate peregrinationē arripuerint i qua
dragesima cū ad illā nō teneat̄: vel alio tēpore pre
cedenti possent illas pegrinationes fecisse non ex
cusant̄ a ieiunio. Et si ea transgrediant̄ peccant. ⁊
tenent̄ alio tēpore ieiunia fracta recōpensare fm
psilium eccleie vnde sup hoc a suis p̄sbyteris ante
quadragesimā sunt monēdi. **De cursorib⁹** magna
tum quorū vsus ē necessarius si eos occurrere opor
teat ⁊ ieiunare nō possunt excusant̄. **De laboranti
bus ⁊ opantib⁹** terrarū vinearū: fulonū: metallox: ⁊
ceteris talib⁹ vbi opus ē cū magno labore. si adco
sūt paupes q̄ p̄ seipsos oporteat colligere vineas

De

pprias: aut aliunde victū sufficiēter. nō habeāt pro
se et familia sua cui? curā habēt nisi laborādo et la-
borare nō possint nisi ieiunia frangāt. pnt ieiunia
frāgere et laborare. Sicut si serui sint rustici q̄ debēt
facere opa dñis suis non peccant mortalit̄ ieiunia
frāgēdo. et hoc tñ p dispensationē ecclie vtile ē fieri.
Si vero oparii diuites sint q̄ possint p alios opera
sua pficere nō excusant̄. s; si velūt laborare vñ opa
ri psonaliter ita laborem patiant̄ añ prius la-
borādo q̄ nō oporteat eos ieiuniū soluere. vñ con-
stat q̄ intētio maioris lucri et nō necessitas non ex-
cusat opariū a ieiunio. nec sunt imunes a pctō qui
operarios pducere nolūt nisi tali pacto q̄ ieiuniū
soluāt vt plus operent̄: nisi forte sic necessitas que
festinationē optis pro quo laborat exposcat. ¶ **Q̄d.**
Quid de seruiētib? nobiliū. S. De seruiētib? no-
biliū q̄ habēt seruire ad mensas: eorū si ex causa ne-
cessaria aliquāulū pueniāt horā comedēdi ex toto
comedēdo vñ p̄libat modicū. ne ppter debilitatez
in seruēdo deficiāt: et hoc faciant positis iā mēsis
vel parū ante. ita q̄ ppter p̄muationē tēporis co-
mēdēdo reputari vna mēsa non credo q̄ peccent
sicut nō peccāt seruiētes mediocriū psonaz q̄ sur-
gūt de mēsa dñorū suorū vt vadāt ad vinū vel vt por-
tēt ēcenia: et iterū reuertētes comedūt. Grez credo
de regularib? q̄ legūt legēdas i refectorio ad mēsa
idē cōsicut dicit̄ ē de seruiētib? diuitum et nobiliūz
dum iñ hoc ex licētia faciāt. De iuniorib? et nouis-
simis sup soluēdo ieiunio vel nō soluēdo credo q̄ re-
nenē magis discretioni p̄latorū aut dispensationi q̄
pprio iudicio acquiescere. ¶ **Q̄d. Quid de p̄gnatib?**

In nutricibus dicendum est. S. Si timeat probabiliter de periculo earum si ieiunauerint sicut de periculo fetus in utero in pregnantibus? vel de victu pueri ad ubera in nutricibus? non solum possunt soluere ieiunia. sed etiam tenent. Quantum autem ad dispensationem ieiunii si constet omnibus vicinis de causa propter quam solvendus est ieiunium non necessarium est quod petatur dispensatio. Si autem dubium est illis quibus solvendum est ieiunium. et aliis petat dispensatio ab episcopo aut eius penitentiario si capax defuerit. Si vero non possit haberi uterque sufficit licentia propositi sacerdotis. Sic si causa manifesta sit infirmo. et non sit manifesta aliis debet petere licentiam frangendi ieiunium propter scandalum aliorum. Nullus autem auctoritate propria debet ieiunia frangere ab ecclesia instituta. Omnia enim et que dicta sunt de ieiunio require insinua predicta. scilicet raymondi. in glo. cas. de feruis. ¶ Quid. Numquid paupertas semper excusat a ieiunio. S. Illi pauperes qui non possunt habere simul quod ad unam comestione[m] sufficere debet excusantur a ieiunio. sicut sunt illi qui frustratim querunt panem illi enim qui possunt habere illud non excusantur. ¶ Quid. Que sunt tempora ieiuniorum. S. Idem tempus est in principio veris ante festum pasche. scilicet tempus quadragesime tam propter refrenationem concupiscentie que multum viget in illo tempore quam propter preparationem ad gratiam que confertur in baptismo qui solemnizatur in vigilia pasche. Quod etiam propter sumptionem dignam ad sacramentum eucharistie quod quilibet christianus fidelis debet assumere.

¶ Item propter festum quadragesime in quo

De

omniū dierū quasi decimā solūm? in singulis qua-
dris anni tres dies ieiunū sunt instituti q̄ quasi in
primūtas p̄putant̄. et ad exipiēdum peccata singu-
larū quartarū. Et dicuntur ieiunia quattuor tēporū
Similiter in solennitatibus p̄cipuis vigilia ieiun-
amus ut promptiores ad deuotiōē simus. ad so-
lennitates sanctorū celebrandas et obseruandas. et
scias q̄ licet omni tēpore ieiunū sit laudabile. die-
bis tamen dñicis non ieiunam⁹ cū sit dies leticie
et non afflictionis. Similiter ad detestationem er-
roris manicheorū qui eo die ieiunabāt. ¶ ps. Que
cibaria sunt sumenda et q̄tum in die. 5. Nila ciba-
ria sunt sumēda in ieiuniis que concupiscentiam nō
mouent vel min⁹ mouent. Unde carnes animalū
et lacticiuia cum multus p̄formēt complexionē ho-
minū ut statim p̄uertant̄ in materiā seminis p̄hi-
bita sunt et maxime in quadagesima. Quia vero
pisces non ita p̄formantur p̄plexioni hoīm nec ita
cito in materiā seminis p̄uertūt: sicut et carnes ideo
non sunt p̄hibiti. In alijs autē ieiuniis scdm ob-
seruantia locorum fit abstinentia ab lacticiuiis et
onis. vinū autē licet inflāmet concupiscentias tamen
non p̄hibet ieiunantibus q̄ eius inflāmatio non
tantū durat. q̄tus inflāmatio concupiscēte que pro-
cedit ex esu carnū. sed cito transit. Similiter non
p̄hibetur p̄pter impedimentū digestionis que ni-
mis debilitaret. De institutione autē ieiunū scias
q̄ institutum est ut ieiunantes semel in die tantus
comedant licet possint plures bibere propter di-
gestionē. Similiter sumptio electuariorū et aliarum
medicinarum. ieiunū istud ab ecclesia institutum

Non bibi

non solunt. Nisi sumat forte aliquis in magna
q̄ritate in fraudē per modum cibi. q̄ sic ieiunium
frangeret. Moze comedēdi est hora vel circa q̄ ta
li hora x̄ps emisit spiritū. q̄ ieiunantes debent se
 p̄formare passiōi x̄pi. Nec requirit̄ dēminare ho
 ra nona scōm subtilem estimationem: sed secundū
 grossam ut sit circa horam nonam propter necessi
 tatem potest aliq̄tulum p̄ueniri. Nec tibi petre
de ieiunio sufficiant ad presens.

Petrus. De restitutione michi dicas q̄ ad satisf
factionē p̄nere videt̄. Et primo utrū restitu
 tio sit de necessitate salutis. S. Sic. q̄ servare ius
sticiā ē de necessitate salutis. Restitutio enī ē act⁹
 iusticie cōmutatiue: q̄ alteri reddere qđ suum est
 ē iusticia. ⁊ ideo restitutio est de necessitate salutis
¶ Qd. An de furto rapina ⁊ h̄mōi debet fieri resti
tutio. S. Rem alienam furtive retinere non licet.
 ⁊ qui eā capit ad restitutionē teneē nisi in casu ex
 treme necessitatis in quo oīa sunt cōta. nec hoc ha
 bet rationē furti. Merūq̄ in rebus minimis q̄ tāq̄
derelictē vident̄ a domino furtū nō p̄mittit̄: si acci
 plant occulte. sicut est act⁹ poma ⁊ h̄mōi nec ad re
 stitutionem accipiens teneē nisi ille qui accepit ha
 bet animū furandi ⁊ nocumentū inferendi. primo
 q̄ sic furtū p̄mitteret ⁊ peccaret ⁊ ad restitutionē
 teneret q̄uis parū esset. Scias tñ q̄ aliquis ac
cipit rem alterius occulte auctoritate iudicis hoc
decremetis furtū non p̄mittit̄. q̄ sibi debitum fa
 crum est ei sententialiter ad iudicandū. ¶ Qd. Nun
quid ille qui rem suam occulte accipit ab alio de
tentam furtum cōmittit. S. Non cōmittit furtum

De

nec restitutionē teneē cū non grauet eum q̄ iniuste
retinet s̄ peccat p̄tra cōmunē iusticiā dñi ip̄e vsur-
pat sibi sue rei iudiciū/ordine iuris p̄termisso ⁊ te-
netur deo satisfacere ⁊ p̄fiteri. Verūtm̄ quidam di-
cūt q̄ si p̄sona q̄ rē detinet sit ita fortis q̄ ali⁹ non
possit p̄tra eū litigare accipiēdo sic rem suam non
peccat q̄ in hoc obtinet vim iuris. Similiter si in-
dex sit absens vel fauorabilis iniuriāri. q̄ in talib⁹
vt dicūt p̄cedit cuilibet a iure q̄ quoquomō rē suā
accipiat non peccat nec ad p̄fessionē teneē. Et hec
ē opinio go defr̄ol i quolibeto suo. xii. q. xviij. Opī-
nio tñ thome q̄ prima est cōmunitus teneē. De his
vero q̄ rem suā apud aliū depositā furtiue accipi-
unt scias q̄ peccāt. q̄ grauant depositariū ⁊ possz
cōpelli ad reddendū. Ideo ad reuelandū teneē ⁊ re-
uelādum grauamen depositariū. ¶ Q̄d. Itē q̄d pōt
aliq̄s rem iniuriātis accipe furtiue p̄ re sua violē-
ter detēta. S. Rem alteri⁹ loco rei sue ablata etiā
violēter cū in re illa nunq̄ dominiū habebit. nō li-
cet accipe alicui. ⁊ qui hoc facit peccat ⁊ ad resti-
tutionē teneē. ⁊ hec est opinio magnorū. Alii dicūt
vt supra q̄ verū est qd̄ dicendū est si possit rē suam
repetere ordine iuris. verūtm̄ si non possit p̄p̄ po-
tentia iniuriātis aut absentia iudicis vt dictū
est. pōt vsqz ad valorē sue rei de reb⁹ detinentis ac-
cipe. Līres detentis sint p̄ re detēta obligate er-
ga opp̄ssum. ⁊ hoc ei ius p̄cedit. Verūtm̄ tutius est
vt nichil accipiatur alienum. cum iusta estimatio
difficiliter habeatur ⁊ ad accipiendum sint homi-
nes prou. ¶ Q̄d. De rapina michi dicas. An
sit rapina grauius q̄ furtū. S. Scias rapinā gra-

ulus et destabilius esse peccatū q̄ furtum inq̄tum
 magis repugnat voluntati eius cui aufertur. An
 de furtum committitur per ignorantia illius cui au-
 fertur. sed rapina per violentiam. Ideo cum nullus
 potentiam habeat super alium nisi per potestatem
 publicā: ideo quicūq; violēter alteri aliqd aufert
 non utēs potestate publicā: rapinam committit et ad
 restitutionem tenetur. Principes tamen qui sunt
 custodes iusticie ppter conservationem iusticie et
 rei publice si exigant quod eis scdm iusticiam de-
 betur. Etiam si violentiam adhibeant non comit-
 tunt rapinam. Similiter ad impugnandus hostes
 si per violentiam a subditis aliqui d accipiant: ra-
 pinā non committūt. Si vero absq; rōne et contra iusticiā
 aliqd abstulerit violentē rapinā committūt et ad resti-
 tutionē tenentur sic latrones. Si rilli q̄ in bello pre-
 dātur si bellum iustū fuerit rapinā non committunt.
 licet peccēt ex nimio appetitu accipiendi. Si vero
 iniustum bellum peccant in accipiendo et rapinam
 committunt ad restitutionem tenentur.

¶ Sequitur de usura

Petrus. De usura michi dicas. Si liceat aliqd
 accipere pro pecunia mutata. et si recipiatur
 an ad restitutionem teneatur. S. Ad dissolutionē
 questionis tue primitus scias. Qd quedā sunt res
 quarum usus est ipsarum consumptio. sicut pecu-
 nia consumitur distribuendo vinum bibendo. bla-
 da comedendo. oleum lignūq; comburendo et cō-
 similia. Et in talibus rebus cum non habeāt usum
 fructū. non potest seorsum pputari res et usus rei.
 Sed cuiūq; conceditur usus rei pceditur ipa res

De

Et cultuales res cedunt p mutuū transferē in cui
cui mutuāt ipar dominā. Unde qui mutuat alteri
pecuniā seu bladuz: vinū: et oleū et hmoi non potest
super illud retinere dñum: cum utendo corrupat
et ideo vsus talū rerū vendi non pōt. qz si quis vel
let vendere bladū vel vinū et seorsū vsū vini vñ blas
di vēderet eandē rē bis. vñ vēderet illud qđ nō est
cum vinū sit tā potatū seu bladū comestuz et sic cō
tra iusticiam faceret et peccaret. Similimodo qui
etiā mutat vinū vel triticum et petit vnā recōpen
sationē equalē rei. et aliā recōpensationem p pre
cio vsus rei. ptra iusticiā facit et tale mutuum aut
venditio vsura dicitē. que scdm sapientē dicitē incre
mentū fenoris. et sic in oībus talib⁹ reb⁹ que uten
do psumuntur pro vsu rei nichil suscipiendū est. qz
vsura est. Sūt autē alie res quarū vsus non est ipa
rum rerum psumptio et habent vsumfructum: sicut
agere equus domus et similia et in talib⁹ potest vñ
di seorsum res et vsus rei et etiā mutuari. sicut cum
aliquis mutuat equum aut agrū vel domū potest
p vsu equi vel domus aut agri accipere precium
et in hoc non peccat. Unde manifestū est cum vsura
sit ptra iusticiā vt dictum est peccatum est et ressi
tui oportet. Nec ppter hoc peccant qui propter ne
cessitatem suam accipiunt pecuniā alteri⁹ sub vsu
ra. quia subueniunt sue necessitati. Secus autem
qui absqz necessitate sumeret pecuniā sub vsura
qz sic peccaret et vsurariū induceret ad peccatum.
Similiter ille ē particeps vsurariū pcti qui sibi pre
bet aut prestat pecuniā vt ex ea vsuras exerceat
In generali scias q non licet p pecuniā mutuata

vel alia quacūq; re q̄vendo psumit pl⁹ exigere q̄
q̄ritatē pecunie vel rei mutuate seu valorē tempo
re quo mutuat. Unde manifeste usurā pmittunt. &
peccant qui bladū vinū & h̄mōi mutuāt vel vēdunt
ad precīū r̄p̄is subseq̄entis. qz tūc vsus rei iā psum
pre vendunt s̄c̄r & tēpus. Similiter qui res carius
vendūt q̄ sit iustū p̄ciū ppter expectationē solutio
nis usurā pmittūt: qz expectatio solutionis habet
rationem mutui. & in hoc tēpus vendunt. Similit̄
ter qui emit rē min⁹ q̄ sit iustū precīū p̄p̄ anticipa
tionez solutionis usurā pmittit qz illa anticipatio
solutionis habet rationē mutui cui⁹ q̄dem p̄ctum
est illud qd̄ dirimē de iusto p̄cio. Et hoc maxie ī re
bus q̄ tradi nō possunt sicut sūt illi qui emūt bladū
in herbā & h̄mōi. S̄c̄r qui debet ad certū terminū
pecuniam vel aliud si aliquid sibi dimittatur ut ci
tius solvat usurā pmittit manifeste. qz tēpus solu
tionis vendit & ad restitutionem tenet. Nec excu
sat p hoc q̄ soluendo ante terminū gravat v̄l qd̄ ab
alio inducat sc̄z ab eo cui debetur. S̄c̄r illi qui pe
cuniā accipiūt mutuo sub vsuris & volentes recu
perare usuras vendēdo pannos aut alia mobilia
pl⁹ q̄ valeāt ppter solutionis expectationē usurā
pmittunt. Q̄ in hoc tēpus vēdatur & illa expecta
tio rationē mutui habeat. Nec possunt se excusare
eo q̄ volunt se servare iudānes recuperādo ī hoc
usuras quas debēt: possūt tñ mercatores licite vē
dēdo res suas repetere moderatas expēsas quas
fecerūt in portatione earū sicut patet in pāis & cō
similib⁹ rebus. Nec tñ possunt sup̄fluas expensas
repetere. Item scias q̄ si alicui p pecunia obligat

De

domus:ager. aut alia res cuius vsus p̄cio estimas-
 ri debet ille q̄ mutauit vsus illi⁹ rei debet p̄putare
 in solutionē ⁊ restitutionem pecunie mutuate. nisi
 talis res forte fuerit cui⁹ vsus inter amicos p̄cedi
 p̄sueuit sine p̄cio sicut est liber ⁊ h̄mōl. ¶ Igit̄ sum-
 mati teneas q̄ nullo mō licet pro pecunia mutuada
 aliqd accipe qđ pecunia mensurari possit. etiam
 pro alia re nō habēte vsūfructū vt dictū est. ¶ Iḡ.
 Ergo ille q̄ mutauit ⁊ dānu⁹ incurrit ex mutua-
 tione pecunie sue nō poterit dānū suū repetere vt
 videt̄. S. Scias. q̄ ille solūmō q̄ amore beniuolē-
 tie mutuat alteri pecuniā vel aliam rem ⁊ non pro
 p̄cio pōt ex pacto deducere tuz eo qui accipit mu-
 tuum recōpensationē dāni quod mutuas incurrit
 ex h̄mōl mutuatione. Sicut cū debet reddere pe-
 cuniā ad certā diē ⁊ ille nō soluit. ⁊ p̄p̄ defectum
 solutiōis mutuas dānu⁹ incurrit. ¶ Iḡ potest repetere
 dānū suū nec hoc ē pecuniā vēdere s̄ se indānē ser-
 uare. ¶ Iḡ. Aliqd fauor v̄l obsequiū pōt recipi p̄ pe-
 cunia mutuada. S. Beniuolētia amor ⁊ h̄mōl p̄nt
 ex mutuo recipi tñ nō possēt pecunia mēsurari. mu-
 nus tñ ab obsequio v̄l a lingua nō pōt repeti sicut nec
 mun⁹ a manu cū nō possint pecunia mēsurari qđ p̄
 in futētib⁹ q̄ suū obsequiū vēdūt. Et s̄fr̄ i aduocatis
 q̄ laborē suū p̄stāt ⁊ penā vēdūt. verū tñ tale munus
 ab obsequio vel a lingua ex sola beniuolētia pōt reci-
 pi. ¶ Iḡ q̄si ex recōpensationē mutuate pecunie. S̄fr̄
 aut pōt recipi mun⁹ a manu vel donū gratuitū nō
 ex pacto tacto v̄l exp̄sso qđ etiā dās donas̄ āte q̄
 pecuniā mutuo recepisset. ¶ Ideo donū ex beniuolē-
 tia solūmō pōt mutuas recipe. q̄ p̄p̄ mutuationē

nem nō efficiē petitoris additionis. Etiam nota q̄ licet
nō possit p̄ pecunia mutuata plus exigī q̄ p̄chisa
tū ille q̄ committit pecuniā mercatori vel artificī per
modū societatis potest ille q̄ mutat partem lucri
q̄d ex ea puenit expectere: sicut de re sua q̄ dñtuz
nō transferē pecunie in eū cui cōmisit: s̄ magis re
manet in mutnante. Et hoc intelligit q̄n periculuz
dāni non solū spectat ad suscipientē sed etiā ad dā
tē et mutuantē. Et sic bene licitū est q̄ vn⁹ soci⁹ det
pecuniā: et ali⁹ suppleat laborē. ¶ **¶** Et dictū est
q̄d accipit p̄ usura ē restituendū. Nūquid oīa que
lucrata sunt ex pecunia usuraria sunt restituenda.
S. Possessiones q̄ ex usuris sunt p̄parata et nō fue
rūt nec sunt eorū quorū fuerūt usure. et ideo nō sunt
eis totaliter restituende. cū ex industria sua et labo
re suo ille qui recipit usuras illas acq̄sierit. Etiam
fortis q̄ pl⁹ valent q̄ usure s̄ q̄ obligate sunt his
quorū fuerūt usure. Ideo p̄cipit vt vendant et ip̄az
precia restituant sc̄dm q̄ritatez usurarum recepta
ruz. Et sic intelligit illa decretalis extra de usuris
Cum tu sicut asseris. Nota tñ q̄ ille qui recipit do
mū vel agrū aut rem altam q̄ habz vsumfructū ab
alio sub usuris. Non teneē solum restituere domū
vel agrū aut rē quā accepit sed teneē fruct⁹ indē p̄
ceptos restituere. q̄ fruct⁹ illaz rerū sequunt eas
et eis debent. Aliud tñ ē de reb⁹ q̄ nō habēt vsumfru
ctū vt vinū bladū et h̄mōt. q̄ soluz eas teneē restitu
ere ille q̄ p̄ usurā eas recipit. Nec illō q̄d acq̄sitū ē
ex illis reb⁹ restituat cū nō sit fruct⁹ earū sic acq̄sitū
s̄ hūane industrie. nisi forte p̄ derētionē illi⁹ rei. al
ter cui⁹ res ē q̄ est p̄ usuras extorta. sit nimis dāni

De

fiscatus. qz tñc ille qui per vsurā eam recepit tenet
ad recōpēsationē nocumētī. ¶ **¶** Hñc de restitu
tione aliarū rerū mīchī dicas sicut de nocumentis
illatis in psona vel in reb⁹. **S.** De dāno illato ipers
iona sicut est abscīso mēbrī vel defloratio virginis
quia non potest restitui ad equale cū mēbrum abs
cisum ⁊ integritas carnis restitui non possit debet
scōm recōpēsationē restitui sicut in pecunia vel ho
nore ad arbitrium boni viri. Et hoc intelligitur de
puella qñ per violētiā corrūpitur: quia si ex vo
luntate eius sine fraude ⁊ violentiā corrumpatur.
Non tenetur ad restitutionē q̄ eā violauerit. De
fama vero scias q̄ tripliciter pōt quis alterius fa
mā auferre. Primo modo dicendo verū ⁊ ordine
debito seruato sicut pbādo crimē alterius scōm or
dinem iuris ⁊ sic non tenet restituere. Scōdo modo
verum dicēdo sed nō ordine ⁊ sic tenet ad restitus
tionē fame q̄tum potest absq; mandato. scz se ma
lum dixisse dicendo vel eum iniuste diffamasse. Et
si famā ei restituere nō potest debet ei aliter recō
pēsare. Tercio modo falsum dicendo ⁊ iniuste ⁊ si
tenet famā restituere ⁊ q̄b⁹ p̄dicit etiā oīb⁹ falsum
crimē se mēnti fuisse ⁊ falsū dixisse Et scias q̄ illi
q̄ ex officio suo hñt puidere saluti aliorū peccāt nisi
si ifamā a se repellāt. Cū fama sit necē ad effica
tionē p̄rimorū. Repellit aut ifamia duplici vel ca
sū ifamte subtrahēdo vl̄ ligas detrahētū p̄pescē
do. Circa vero restitutionē faciēdā pp̄ dānū illa
tū reb⁹. Scias q̄ aliq̄s dānificat in reb⁹ duplici.
vno mō qz auferit ei q̄ actu hz ille dānū restituēdū
ē hz recōpēsatiōez eq̄lē sicut p̄burēdo domū vl̄ iterfi

clendo equū & h̄mōl. restitutio debet fieri sc̄dm va
lorē domus vel equi. Alio mō ipedit aliq̄s ne ad
piscatur illud qđ erat in via saluādi & tale dānum
nō oportet restituere ex equali s; sc̄d; iustā estima
tionē dāni. Eū possit plurib⁹ causis impediri sicut
de blado seminato & lucro ipedito. Non teneē dā
nificans ad totū puentū restituendū s; solū iustas
estimationē dāni illati ad arbitriū boni viri. de im
pedimēto vero beneficii ne alter adipiscat. Nota
q̄ multipliciter pōt ipediti. Ano mō ipedit quis
fuisse ne alter beneficiū vel prebendā obtineat in
tendens ad honorē & p̄modū ecc̄lie. vt si detur di
gniori cū alter dignus nō sit & sic restituere nō te
neē. Alio mō ipedit iniuste sc; causa odii vel in
uidie aut vindicte sumēde. Si nondū beneficium
ille q̄ ipedit obtineat s; solum sit in via habendi
nō teneē ipediēs ad restituendū equale cū ille nō
sit illud adept⁹ & posset plurib⁹ causis ipediti: sed
teneē ad recōsiliandū & recōpensandū sc̄dm arbi
triū boni viri. Si vero sit iam adept⁹ beneficiū vel
iam firmatū sit q̄ alicui detur ipediens ppter cau
sas idebitā ad restitutionē equalē teneē ¶ Itē
quid restitutio semp est faciēda et a quo res abla
ta est vel dānum inferē. S. Si possit inueniri debet
ei restitutio fieri vel ei⁹ heredi euz vna psona ppu
tetur cū eo. Si nō sit multū distās debet ei trans
mitti & p̄cipue si sit res magni valoris. Nec ex ea
se teneat restituēs grauātū q̄ ei mittat & expensas
faciat imittēdo. qz hoc est in recōpensationē dāni
illati qđ alter habuit ppter defectū rei sue. Si vero
nō possit ei p̄mode mitti debz in loco tuto poni. vt

De

pro eo seruetur. Si autem ille cui est restitutio faci-
enda sit omnino ignotus: debet restitutio fieri se-
cundū q̄ pōt per elemosinas vel alio modo scōz cō-
siliū eccl̄ie. ¶ 1°. Nūquid semp restituere tenet
qui dānū infert vel rem accipit. S. Semper tenet-
ur primo & principaliter. Alii tamen p̄sentientes
ex cōsequenti quia vt dixit ap̄lus. Digni sunt mor-
te nō solū qui faciūt sed etiam qui p̄sentunt faciē-
tibus. Ideo omnes illi qui sunt causa iniuste acce-
ptionis vel dāni illati ad restitutionē tenent. Con-
tingit autē nouem modis q̄ per hos d̄sus notant
Iussio: cōsiliū: cōsensus: palpo: recursus: Participās
mutus: nō obstās nō manifestās. Iussio qui iubet.
scz iniuste accipere vel dānū inferre. Cōsiliū qui
hoc p̄sultat. Cōsensus qui expresse p̄sentit sine quo
sequi nō poterat. Palpo adulādo ex cui⁹ adula-
tione sequit̄ dānū alterius dicēdo: esse strenuum
factum & hmōt. Recursus receptando & substinen-
do dānum & res ablatas. Participans scz socius
malefici. Mut⁹. s. ille cui incūbit ex officio reprehē-
dere malefactorem. Vel p̄ cōsiliū impedire: & hoc
nō facit: ad restitutionē tenetur. Non obstās. s. il-
le cui ex officio incūbit obuiare malefactorib⁹ si-
cut p̄iceps q̄ subtrahit auxiliū: & idē dānum sequit̄
ip̄e restitue re tenet. Cū principīū stipēdia sunt ad
hoc eis data. Nō manifestās. scz ille qui tenet ma-
nifestare malefactore quādo latitat om̄s enim p̄-
dicti ad restitutionem tenentur verū tamen princī-
pals in facto tenetur: secundus ex p̄sequenti & cō-
sequēter alii. Et vno restituente illi q̄ dānū habuit
Alii eidē ap̄lus nō tenētur S; p̄cipals i facto re-

mentur satisfacere et restituere et q̄ p̄ eis restituit.
¶ **Q̄**uid illi qui in bello accipiunt rapinam
mittunt et ad restitutionem tenentur. **S.** Si illi qui
depredantur hostes iustum bellum habent non mittunt
rapinam in accipiendo nec ad restitutionem tenentur licet
peccare possint in modo accipiendo per nimiam cupiditatem
et pravam intentionem. Si vero non iustum bellum accipiendo
mittunt rapinam et ad restitutionem tenentur. Scias
tamen quod ad hoc quod bellum sit iustum tria requiruntur et ne-
cessario. Primum est auctoritas principis cuius
mandato bellum est gerendum quia principibus et publicis
personis pertinent bella mouere et non personis priua-
tis. Secundum est causa iusta ut scilicet illi qui impugnan-
tur sint culpabiles. Tercio requiritur intentio recta
ut scilicet illi qui pugnant intendant malum corrigere et
bonum promouere. Et hec tria ita concurrunt ad bellum
ad hoc quod sit iustum quod si unum illorum defuerit bellum
iniustum et illicitum efficitur. Unde si ille qui impu-
gnat in tali bello iusto accipit non tenetur restituere
sed ei suum esse conceditur. **¶** **Q̄**uid prescriptio
semper valet. **S.** Prescriptio mala fide habita non
valet. Unde si quis longo tempore mala fide prescripserit
secundum ius canonicum restituere tenetur reddendo quod
abstulit et cui abstulerit. Iam ius canonicum semper
intendit animarum commodum. Nullus autem in peccato morta-
li saluari potest. Ideo qui mala fide prescripserit est
in peccato mortali cum rem alterius retineat iniuste.
Peccatum autem non dimittitur nisi prius resti-
tuatur ablatum. Quod autem prescriptio male fi-
de habita non sit sine peccato habetur de prescrip-
tionibus. Quoniam omne. ubi dicitur quod omne

quod non est ex fide peccatū est. Sinodoli iudicio
diffinimus q̄ nulla valeat absq; bona fide prescri-
ptio tam canonica q̄ ciuili. Cū gñaliter sit oī p̄sti-
tutioni atq; p̄suetudini derogādū quod absq; pec-
cato mortali non pōt obseruari. Unde oportet qui
prescribit q̄ in nulla parte t̄p̄is conscientia habe-
at rei aliene. Si vero prescribat bona fide posside-
do nō tenetur ad restitutionem. Etiam si sciuerit
aliena fuisse post prescriptionē. Hec igitur de resti-
tutione facienda circa dānū petre quo ad presens
tibi sufficiat. ¶ **Q̄**uia circa emptiones et ven-
ditiones fraus consistit in quib⁹ etiam qñq; cadit
restitutio ideo de īp̄is michi aliq̄tulum dicas. Et
p̄iō si liceat rem plus vēdere q̄ valeat. Cum ven-
ditio et emptio sint iuēte p̄ cōmuni vtilitate hoīm
scz qz re alterius altius indiget nō debet magis esse
in grauamē vni⁹ q̄ alterius iō debz scdm equali-
tatem rei tractus institui: que equalitas rei et q̄ti-
tas mēsurat scdm p̄ciū pecunie p̄ quas res datur.
Et ideo siue p̄ciū excedat quantitatez valoris rei
vel res excedat precium tollitur equalitas iusticie
Et sic vendere carius aut vilius emere rem q̄ va-
leat est illicitum et scdm se est peccatum. Verumta-
men si in emptione et venditione alter multum le-
ditur: vt puta q̄ vnus multum indigeat re alteri⁹
et alter leditur si ea careat: in tali casu iustum est
non solū respiciatur rem que vendit: s; ad dānum
quod venditor incurrit. Et sic subueniendo dāno
vēdentis potest res vēdi licite plus q̄ valeat scdm
se licet non vendatur plus q̄ valeat necessitatem
haberi. Si tamē venditor nō dānificatur carendo

resua: nō debet eā plus vendere q̄ valeat: l̄ ille q̄
emit miretur ex ea: q̄ vtilitatem q̄ accrescit alteri
nō est suū vendere. licet possit vendere dānum suū
cū precium rerū non sit scōm se determinatū. Unde
est q̄ modicus plus vendere vel minus emere non
tollit equalitates iusticie. sed satis p̄mittit̄. ¶ 1°.
Dic michi quō veditio est illicita p̄pter defectum
rei. S. Tripliciter redditur venditio illicita p̄pter
defectū rei. 1^oum? defectus est scōm speciei rei si
cut si vedať aqua pro oleo vel stannū pro argēto ⁊
hunc defectū si veditoz cognoscat in re quam ven-
dit fraudē cōmittit ⁊ restituere tenet etia si ven-
dat auricalcū pro auro. Scōus defectus est scōm
q̄titatē que per mensurā cognoscitur. ideo si ven-
ditoz scienter vtatur deficīēte mensura. peccat et
ad restitutionem tenet. Nec p̄p̄ hoc est inconue-
niens esse diuersas mensuras secūdū diuersitates
locoꝝ p̄pter diuersitatem copie ⁊ inopie rerū
quia vbi maioꝝ copia rerū abūdat/ necesse ē ma-
iorem mensurā habere. Et hoc p̄tinet ad rectores
ciuitatis ⁊ nō p̄uate persone ideo eas p̄terire nō
licet. Terti^o defect^o est ex parte q̄litas. sc̄z si ven-
datur aīa infirmum p̄ sano qui scienter hoc facit
fraudez cōmittit ⁊ in omnibus predictis venditoz
scienter peccat ⁊ ad restitutionem tenetur. Si ve-
ro ignorāter hoc fecerit non peccat vendendo sed
cū ad eius notitiā peruenerit debet recompenſare
emptoꝝ. Et sicut ex pte venditoꝝ fraus commit-
tit̄/ sic ex parte emptoꝝ sicut qñ venditoz credit
rem suam minus p̄ctosam vt si vendat aurum pu-
rum quod credat esse auricalcum. emptoꝝ si illud

De

cognoscat iniuste emit et ad restitutionem tenetur
dū min⁹ illud emit q̄ valeat. Et sic est in omib⁹
altis reb⁹ que min⁹ vendunt p̄ ignorantia vendē-
tis et cognitionē emētis. sicut qui vendit verū au-
rū pro auro sophisticato et emens cognoscit. ad res-
tutionē tenet. Similiter si venditor vēdat aurū
per allymia factum pro vero auro fraudem p̄mit-
tit: cū nō sit aurū p̄ciosum in substantia sicut verus
aurū. ¶ **¶** Quid venditor debet semp dicere vi-
ctū rei q̄ vēdit. **S.** Si viciū rei que vendit occul-
tū sit venditor debet illud ementi manifestare Alio-
quin venditio est dolosa. et peccat venditor: quia
dat emēt occasionē damni et periculi. et tenet ven-
ditor ad restitutionē seu recōpensationē dāni sicut
si venderet equū claudicantē p̄ veloci vel domum
ruinosā p̄ forma: et cibū corruptus pro sano et hui⁹
modi. Si vero viciū manifestus fuerit: sicut cum
equus est monoculus et h̄mōi. quia licet non cōpe-
rat venditori. potest tamen esse: cōueniens alis si
ipse p̄pter illud viciū subtrahat de precio q̄tum
oportet nō tenet ad manifestandū viciū rei. q̄ for-
te si manifestaret illud. emptor propter illud viciū
plus vellet subtrahere de precio q̄ esset subtrahen-
dum. Unde potest venditor licite indemnitate sue
consulere. nō manifestando viciū rei sed reticen-
do. Nota tamē q̄ in re viciosa vendendā cuius vi-
ctū venditor scit: debet emptori manifestare et dices-
re tenet. non tamen oportet q̄ p̄ preconem vendi-
tor illud viciū manifestet et prenunciet. q̄ sic exter-
reret om̄s emptores ab emendo qui alias rei con-
ditiones non cognoscerent in quibus res bona est

et utilis. Sed sufficit singulariter dicere qui vult
emere. quod potest simul omnes condiciones rei com
parare. scilicet bonas et malas. quia nichil prohibet rem
in aliquo esse viciosam et in multis aliis conditio
nibus utilem. Et nota quod res potest vendi secundum
pretium quod reperitur in locis. Unde ille qui bla
dum defert ad locum ubi carissima est. et scit plures
blada afferentes per quos melius forum habebi
tur potest vendere bladum suum secundum pretium quod
ibi inuenit. Nec tenetur ratio iusticie manifesta
re aduentum aliorum bladum apportantium. Si
tamen illud manifestaret vel de precio subtrahere
ret hoc esset virtutis. ¶ Quid. Nunquid licet rem plus
vendere quam sit empti. S. Rem absolute vendere pro
pter cupiditatem lucri solum. est inhonestum. et illi
cita est talis negotiatio etiam clericis est prohibi
ta. Rem tamen vendere carius quam sit empti propter
aliquem finem honestum. ut scilicet lucrum honestum que
rat ad domus sue sustentationem et ad subuenien
dum indigentibus aut propter publicam utilitatem
scilicet ne res que sunt necessarie patrie desint. Et si ta
lis negotiatio licita est et lucrum expedit ut non que
ratur quasi finis. sed ut stipendium laboris nec proprie
talis est negotiatio. ¶ Non ille qui rem emit solummodo
ut carius vendat negotiatur quia solum lucrum querit et turpis
questus est. Sed ille qui rem emit non ut vendat sed
teneat propter necessitatem subleuandam et post
modum propter causam necessariam vendat non
negociatur. Nec talis negotiatio est venditio licet
et carius vendat quam emit. ¶ Potest tamen carius
vendere rem aliquid licite quam emit. pluribus de causis

De sacramento

Quia scz rem melioravit vel quia precium rei est mutatum propter loci diversitatem. aut temporis vel propter periculum in quo se emendo exposuit et vendendo transferendo res suas de loco ad locum. vel alias fieri faciendo. aut propter alias necessitates occurrentes. Et sic vendendo res plus quam sint empte. non est negotiatio absolute: sed iuxta venditio. Negotiatio autem ut dictum est clericis est interdicta propter lucrum terrenorum. cuius esse debent contemptores. et ne animum suum a divino sermone nimis retrahant ad quod sunt specialiter deputati. Ideo apostolus. ii. ad corinth. ii. Nemo militans deo implicat se negotiis. secularibus ut placeat ei cui se probavit. De restitutione vero ac de sacramento penitentiae ad presens petre tibi sufficiant predicta.

De sacramento extreme unctionis.

Est sacramentum penitentiae: de sacramento unctionis extreme michi dicas. scilicet quibus et a quibus et quomodo ministratur. que sit eius materia et quae sit forma. **R.** Extrema unctio est sacramentum contra reliquias peccatorum que non sunt sufficienter per penitentiam sublata. aut per negligentiam aut per ignorantiam. Est etiam extrema unctio ultimum remedium disponens ad gloriam et exhibetur per modum curationis. Item extreme unctionis sacramentum est unum. non unitate indissolubilitatis. sicut punctus sed unitate perfectionis. quia in eo datur gratia ad curationem vulnerum spiritualium. Datur autem hoc sacramentum solis infirmis qui sunt in statu transeundi de hac vita.

Extreme unctionis fo. lvi.

quia ut dictum est hoc sacramentum ad gloriam dis-
ponit et in extremo vite corporalis. Et quia solum
per modum curationis infirmis datur et non sanis
Similiter non datur pueris cum usum rationis non
habeant eo quod actualis deuotio requiritur in susci-
piente. Similiter non debet dari illis qui nec deuo-
tionem nec cognitionem habent: sicut furiosis et demen-
tib⁹ nisi prius habuerint lucida intervalla et illud
cum instantia petierint: quia infirmis qui instanter
petunt dum cognoscunt et intelligunt, si oppressi fue-
rint morte in extrema necessitate potest dari. Hoc
autem sacramentum solis sacerdotib⁹ pertinet mi-
nistrare ut ait beatus. Iacobus. Infirmatur quis
in vobis inducat presbyteros ut orent super eum
ungentes eum oleo in nomine domini. Materia hu-
ius sacramenti est oleum olivarum cum balsamo ab
epo consecratum. Forma autem huius sacramenti est hec
quod per istam sanctam unctionem et per suam piissimam miseri-
cordiam indulgeat tibi dominus omnipotens quicquid pecca-
sti per visum auditum et sic de ceteris sensib⁹ aliis. Et
forma huius sacramenti est solus deprecatus ut patet ex di-
ctis beati Iacobi apostoli prius dictis id est illa forma indica-
tina. scilicet. Ego ungo os oculos oleo sanctificato. In nomine
patris et filii. etc. non sunt forma huius sacramenti. sed so-
lummodo illa verba prius dicta scilicet per istam
sanctam unctionem. In quibusdam tamen ecclesiis pre-
mittuntur. Quia vero ut dictum est hoc sacramen-
tum datur per modum curationis spiritualis. ideo il-
la membra solum iungenda sunt ubi radix est morbi spi-
ritualis. Sicut sunt quinque sensus. scilicet oculi propter
visum aures propter auditum nares propter odora
h

De sacramento

tus os ppter gustum manus propē tactū qui in di-
gitis viget maxime. Et ista vinctio ab oib⁹ genera-
liter observatur. ⁊ est de necessitate: verūtn̄ ppter
vīm appetitiuā a quibusdā inungunt pedes ⁊ qñ
qz pectus. ⁊ qdam inungunt pectus ⁊ non renes. ⁊
ecōuerso. s. renes ⁊ non pedes. hoc tñ nō est de ne-
cessitate sacramēti sicut illa vinctio que fit ad qñs
qz sensus. Genitalia vero propē honestatē ⁊ reues-
rentiam sacramēti non inungent. In illis vero qui
habēt oculos erntos: vel manus abscisas aut nas-
sum abscisus vel alia mēbra que debent inūgi par-
tes que sunt illis p̄p̄inquoiores debēt inūgi. Quia
licz illa mēbra non habeant ⁊ ex illis peccare non
possunt exterius. habent tamē illa membra in ra-
dice anime ⁊ oīa que debent eis ⁊ peccare ex eis in-
terius possunt circa ea que ad illa membra prinēt.
Quis exterius explicare non possint. ¶ *¶* Id. Nun-
quid hoc sacramentū pro quacūqz infirmitate po-
test sepius iterari. *S.* ¶ Potest. qz vt dictum est su-
pra. vi. ca. p. solum sunt tria sacramenta que non
possunt iterari. scz baptismus. confirmatio. ⁊ ordo.
Eo qz imprimūt caracterē Sacramentum aut ex-
treme vinctionis caracterem non imprimūt. ⁊ ideo
potest sepi⁹ iterari. Similitē vt dictum est hoc or-
dnatur ad curā spūalem reliquarū actualis pec-
cati. in quo homo pluries cadit ⁊ infirmatur spū-
tualiter. Et ideo eius medicina potest pluries ite-
rari. Similiter est notandū quod hoc sacramentū
nō solū respicit infirmitatē sed infirmitas statum.
Ideoqz pro qualibet infirmitate dari potest s; non
in quolibet statu infirmitatis. sed solū in extrema

Extreme unctionis fo. lviit.

necessitate in articulo mortis in quo sperat hominem mori. Ideo p infirmitatibus diuturnis nō datur. sicut est paralisis. lepra et hmoi. Nec etiam pro quibusdā infirmitatib⁹ non diuturnis sicut febris continua et hmoi. nisi periculum mortis immineat. Nota etiā q si quis inunctus fuerit infirmitate durate in eodē statu: nō iterum debz inungi: quia est eadem infirmitas. Si curat⁹ fuerit a pristina infirmitate et reciduat iterū possz inungi. quia non est eadez infirmitas que prius. Similiter si periculū mortis euadat et durate adhuc infirmitate. et iterū per eandē infirmitatē ad simile periculū reducat⁹ potest iterū inungi. qz iam est quasi alius infirmitatis status. ¶ **¶** Illud qd est infirmis aliquid de fide sua requirendū cū petūt extreme unctionis sacramentū. **S.** Debet eis indicare vt pater noster dicant ad diuinā gratiā implorandā. similiter et symbolū ad suę fidei explanationez si loqui possint. qz tamē laici vt i plurib⁹ adeo rudes sunt q etia symbolum non sciunt. Ideo curati sacerdotes pluries ac sepiissime debēt eos i proutis suis monere vt symbolum addiscant et articulos fidei debent eos explicare. vt sciant quid credere debeant et maxime in extremo mortis articulo. vt suum habeant in illo statu pre oculis cordis creatorem etiam et redemptorem. ¶ **¶ PETRAS.** Rogo vt articulos contentos in symbolo qui sunt et quot sunt michi dicas et exponas. **S.** Articuli fidei contenti in symbolo. xlii. sunt/ scilicet septem circa diuinitatem. et. vii. circa humanitatem xpi. et in utroqz symbolo. scz patrum et apostolorum continentur

De sacramento

Primus articulus est de unitate deitatis q̄ una ē
in tribus p̄sonis. Ideo dicit̄ credo in deū. Et i sym
bolo patrū credo in vnū deū. Quantū aut̄ ad tres
personas. sunt tres articuli: scilz ad personā patris
dicit̄. Patrem omnipotentem. quantum ad perso
nā filiū dicit̄. Et in iesum xpm filium ei⁹. et quātū ad
personā sp̄s sancti dicit̄. Et in sp̄itū sanctum. et in
symbolo patrū dicit̄. Et in sp̄m sanctum dñm et vi
uificantē qui ex patre filioqz procedit. Et sic ponit̄
tur quatuor articuli q̄tum ad deitatem. Ponuntur
deinde tres articuli qui pertinet ad opera trinitas
tis. quoz primo ponit̄ articulus qui p̄tinet ad opera
trinitatis p̄pria/ qui p̄tinet ad esse nature. ideo d̄r
Creatorē celi et terre. Ponit̄ sc̄do sextus articulus
qui pertinet ad esse gratie et op̄hēdit omnia que
pertinet ad sanctificationē et ad sacramēta eccl̄ie
ideo dicit̄. Sanctā eccl̄iam catholicā sc̄dōr cōmu
nionē. remissionē peccatorū. Et in symbolo patrum
dicit̄. Qui loquit̄ est p̄ prophetas et in vnā sanctam
catholicā et apostolicā eccl̄iam. Tertio ponit̄ vnus
qui p̄tinet ad esse glorie. et sic ponit̄ septimus arti
culus qui est. Resurrectio mortuoz in vitam eter
nā. Et in symbolo patrū dicit̄. Et expecto resurre
ctionem mortuorum et vitam vēturi seculi. Amen.
Et sic sunt septē articuli circa deitatem. Si volue
ris tñ solū quinqz articulos numerabis. Ita q̄ de
tribus p̄sonis vnus solus erit articulus et sic grossos
modo laicis exponēs. Credere firmiter debem⁹. s.
vnū deū verum et sic est prim⁹ articulus. Et q̄ ille
verus deus est trin⁹ in p̄sonis et sic est secund⁹ ar
ticulus. Item q̄ idē deus vnus est in essentia et ris

Extreme unctionis fo. lix.

mus in personis est creator oim et sic est tertius articulus. Item credere debemus quod fides catholica vera est. et sacramenta ecclesie que hominem sanctificant vera sunt. Et etiam ea que in scripturis sacris continentur quod est una fides: unum baptisma: et sic est quartus articulus. Item quod erit resurrectio mortuorum et est vita eterna quam expectamus. et sic est quintus articulus. Deinde sunt septem articuli circa humanitatem christi. quorum primus est de incarnatione. scilicet quod filius dei carnem veram assumpsit: ideo dicitur. Qui conceptus est de spiritu sancto et in symbolo patrum. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de celis et incarnatus est de spiritu sancto. Secundus articulus de natiuitate eius ex utero beate virginis. ideo dicitur. ex Maria virgine. Et in symbolo patrum dicitur. Et homo factus est. Et hi duo articuli in uno possunt formari. scilicet quod descendit de celis ut carnem assumeret et ex virgine nasceretur. Tertius est quod mortem passus est pro nobis et sepultus. ideo dicitur. Passus sub pontio pilato. Et in symbolo patrum dicitur. Crucifixus etiam pro nobis. et cetera. Quartus quod descendit ad inferos. scilicet anima eius corpore existente super terram. et ideo dicitur. Descendit ad inferos. Quintus est quod tertia die resurrexit. et ideo dicitur. tertia die resurrexit a mortuis. Sextus quod ascendit in celum. ideo dicitur. ascendit ad celos. et cetera. Septimus est de aduentu eius ad iudicium. ideo dicitur. Unde venturus est iudicare vivos. et cetera. Et sic sunt duodecim articuli qui nobis proponuntur firmiter ad credendum. Et ignorantibus exponendi sunt ut superius est dictum. Sic igitur petre de sacramento extreme unctionis ad presens

De sacramento

que dicta tibi sunt sufficient.

¶ De sacramento matrimonii.

Petrus. De sacramento matrimonii per quod carnalis ppagatio conseruatur michi dicas. ut sic pcludas de oibus sacramentis. Et primitus de matrimonio qd sit an sit sacramentum. **S.** Matrimoniu vt dicit magister sententiaru est viri mulierisq3 coniunctio maritalis inter legitimas psonas indiuidua vite psuetudinem retinens. Est etiā matrimonium sacramentum. et in eo pferē gratia ad opera matrimonii scdm q in fide xpi pstrahit.

¶ **Q**uō potest cōferri gratia in matrimonio. in quo actus carnalis cōsistit in quo viget concupiscentia et peccati. **S.** Et tam dixi in matrimonio grā conferē. Et vt hoc attendas. Scias tria bona esse in matrimonio q excusant actum ei⁹ vt non sit peccatū: sed fides: ples: et sacramētū. Fides enī cōseruat vt in matrimonio reddēdo debitū vel exigēdo. ita q accedat quis ad suā et nō ad alienā. Proles etiā est bonū matrimonii rōne finis vt inde ples educat ad cultū diuinū. Sacramētū etiam est tertiu bonū qrtū ad īseparabilitatē. quia signū est cōsuetudinis xpi et ecclesie. et ista bona actū excusant ne sit vitiosū sed magis virtuosū. **¶** **¶** Nun qd carnalis copula est de essentia matrimonii. **S.** Quantū ad essentia matrimonii scdm q matrimoniū est sacramētū carnalis copula nō est de essentia matrimonii. quia aliter non fuisset verum matrimonium inter mariam et ioseph quod falsū est quia verum fuit matrimonium. Quantum vero ad esse secundariū scilicet esse completū: qui

per opera declaratur: carnalis copula est de essentia matrimonii. Et sic ut dictum est cognoscere suam virtuosum est et non peccatum, sed est meritorium quando coniuges sunt in actu merendi scilicet in caritate, et intentio recta fuerit in actu, scilicet ad redendum debitum vel proles generationem. ¶ **Q**uia sponsalia precedunt matrimonium: ideo primo de sponsalibus michi dicas et postea de matrimonio de quibus efficitur. **S.** Tam sponsalia quam matrimonium efficiuntur per verba de consensu animorum sed differenter. Quia sponsalia fiunt per verba de futuro ut dicendo: accipias te in meam. Et matrimonium fit per verba de presenti ut dicendo accipio te in meum. Et hoc intelligas sane cum consensu animorum utriusque coniugum. Quia licet verba prolata fuerint predicta et consensus animorum defuerit utriusque persone vel ex parte unus sponsalia seu matrimonium non valet. sicut inferius dicetur ca. sequenti. ¶ **Q**uod modis fiunt sponsalia. **S.** Quattuor modis. Primo nuda promissione, ut dicendo accipiam te. Secundo datis arris sponsalitiis, sicut pecunia vel aliquo alio. Tercio annuli sub arratione. Quarto iuramento interueniente vel fide. ¶ **U**nquid sponsalia sub conditione fieri possunt. **S.** Quandoque fieri possunt et quandoque non. Quia aliquando est honesta conditio quandoque inhonesta. Si honesta fuerit conditio ut dicendo accipiam te si patri tuo placuerit vel si dederis michi centum solidos et hoc pro te. Tunc stante conditione stat promissio: et non stante conditione non stat promissio. Si vero inhonesta

De sacramento

fuerit conditio hoc fit dupliciter. Quia aut est contra bona matrimonii ut dicendo accipiant in meas si venena sterilitatis percures vel si te ad adulterandum exponas. Si non stat promissio nec tenet sponsalia aut illa promissio vel conditio inhonesta non est contra bona matrimonii et naturam eius ut si dicat: accipiam te in meam si furtis meis consenseris: vel hominem interfeceris. Sic tenent sponsalia et illa conditio debet abici et tolli et pro nulla haberi. Et quia ex conditione sponsalium obligatur quis alteri peccat mortaliter qui non soluit promissum nisi in casibus exceptis a iure propter quod sponsalia semper sub conditione fieri debent scilicet secundum consensum et ordinationem ecclesie. ¶ **¶** Quod sunt casus qui dirimunt et dissolunt sponsalia. **S.** Octo sunt casus. **¶** Primus est quando alter ingreditur religionem. **S.** Secundus est quando alter eorum contrahit cum alia per verba de presenti. Et in his duobus casibus sponsalia solvuntur ipso iure. **¶** Tertius est quando alter eorum se transfert ad regionem longinquam et diu expectatur seu requisitus non revertitur: statuto tempore ad matrimonium contrahendum. **¶** Quartus est quando alter contrahentium incurrit infirmitatem grauem que ipsum debilitat ut epilepsiam vel paralysiam et huiusmodi. aut difformitates ut abscissionem nasi vel alterius membri necessarii: aut incurrit infirmitatem que est contra bonum proles sicut lepram que solet inficere prolem. **¶** Quintus quando alter contrahentium fornicatur. **S.** Sextus est quando supervenit affinitas. scilicet quando sponsus prius cognovit consanguineam sponse: et contra quam sponsa co-

gnita ē a sanguineo spōsi. Similiter quādo repertur inter eos cognatio spūalis. Septimus est quādo se ad inuicem absoluūt ab obligatione sponsalitum. Octauus est quando strahētes spōsalia sunt minores etatis q̄ sit tēpus determinatum a iure: et quādo perueniunt ad etatē legitimā dissentiūt vel alter eorū. In his tñ sex casib⁹ scdm̄ iudiciū ecclesie. scz episcopi vel officialis seu archidiaconi sponsalia sunt soluēda. ¶ **Q**uod tps requiritur ad sponsalia strahēda. **S.** Tempus septennit tam in viro q̄ in muliere requiritur. Nec ante tēpus illud tenent illorum sponsalia si per se aut per parentes facta fuerint. nec aliqua affinitas ex illis creatur nisi ad illud tēpus pueniētes ea ratificauerint: qz tūc valerēt. Unde postq̄ vir vel mulier primū septēnium attigerit pōt se per verba de futuro obligare nō tñ matrimonium strahere. Quia mulier in duodecimo anno matrimonio pōt copulari et ad matrimonium pōt se obligare. Quia eo tēpore est apta generationi vir autē in decimo quarto anno. Tamen qñqz preuenitur tempus secundum corporis eorū potentiam et aptitudinem et vsus rationis accelerationem. ¶ **Q**uāquid copula carnalis subsequuta post sponsalia de futuro matrimonium facit. **S.** Si copula fuerit affectu maritali. ita q̄ cuilibet copuletur cum suo: talis copula carnalis sequens sponsalia facit matrimonium verū. qz per illam copulam exprimitur consensus de presenti qui verum matrimonium facit. Si vero copulentur carnaliter solum affectu fornicario illa copula carnalis post sponsalia non facit matrimonium

De sacramento

Sicut cum aliquis dat fidem mulieri eam ducēdi
in uxorem solum ea intētiōe ut eam carnaliter
cognoscat. Si ex tali copula consensu defuerit nul-
lum est matrimonium. In foro tamē exteriori ubi
ecclesia indicat de allegatis et apparētibz matri-
monium esse iudicatur. Et si cū altera contraxerit
cogetur eūz prima redire quam si cognoverat. In
foro tñ consciētie consulendū est tali qd cū secunda re-
maneat: quia est uxor propria et non prima: et qd po-
tius prius sustineat omnez excommunicationē qd ad
primam redeat et scōdam dimittat. Et sic breuiter
scias qd carnalis copula post sponsalia defuturo si
consensus defuerit nullū facit matrimoniū. Si ve-
ro affuerit consensus verū facit matrimoniū. Et hoc
ad presens de sponsalibus sufficiant.

Petrus. Post sponsalia: de matrimonio michi
dicas. Et primo quot ad matrimoniū requi-
rūtur. **R.** Duo ad matrimoniū requirūtur: scilicet
consensus: et verba exprīmētia consensum aīorū eorum
qui matrimonialiter copulantur. **Q.** Que sunt
autem illa verba. **R.** Jam prius tibi dixi qd illa sūt
de presenti. ut dicēdo accipio te in meam vel acci-
pio te in meū. **Q.** Sufficit ne consensus vnus tā-
tum ad matrimonium perficiendus. **R.** Non quia
matrimonium claudicare nō potest ideo nō suffi-
cit consensus vnus tātum: sed mutus consensus
vtrorūqz. Unde remoto consensu vnus nubentium
non est matrimoniū. licet alter consentiat quecumqz
verba de presenti ab vtroqz proferant. **Q.** Et si
ille qui non consenserit: aliam ducat in uxorem.
Unquid primam potest dimittere et cum secunda

manere. **S.** In foro conscientie non potest cum prima manere: cum non sit eius vxor: sed potius cum secunda cum qua consensum habuerit. verūtamē in foro exteriori in quo ecclesia de apparentibus et exterioribus iudicat cogetur cum prima redire et secundam relinquere. Nec ecclesia in hoc iudicādo decipitur licet decipatur in facto. Ille tamen potius in hoc deberet omnem excommunicationem sustinere vel ad partes extraneas fugere: et secum secundam ducere. cum qua cōsensum habuit q̄ ad primam redire cum qua consensum non habuerit.

¶ Q. Quia dixisti q̄ verba de presenti exprimentia cōsensum interlorem sunt de essentia matrimonii. Videtur ergo q̄ muti contrahere non valeant nec illi qui se inuicem non intelligūt. **S.** In talib⁹ qui se adinuicē intelligere nō possunt ppter ydiosmatum diuersitatem vel qui loqui non possunt signa pro verbis reputantur et in eis signa exprimentia cōsensum sufficiunt.

¶ Q. Nunquid per verba aliorū q̄ nubentiu seu per procuratores pōt effici matrimonium. **S.** Si puella pro verecūdia taceat et parentes loquantur et ipsa verbis eorum non cōtradicat nec contradicere videatur. videtur eis consentire et computantur: verba parentū pro verbis puelle et sic matrimonium efficitur. Similiter si aliqui potestatem sui consensus in procuratores posuerunt et consensus inter procuratores firmentur. Et nuntios: non contradicentibus illis pro quibus mittuntur ante q̄ dictorum procuratorum aut nuntiorum cōsensus firmiter verū ē matri

De Sacramento

monii. Si tamen p̄babiliter sentiret q̄ ambo vel
alter eorū non cōsentiret prius q̄ p̄curatores suum
preberēt cōsensum nullū esset matrimoniū. ¶ Q̄. *Q̄.*
¶ Nunquid furiosi ⁊ amētes possunt cōtrahere ma-
trimoniū. S. Circa tales furiosos scias q̄ aut fu-
ria p̄cedit matrimoniū aut sequit̄. Si sequat̄ ma-
trimoniū nullomō dirimit matrimoniū iā p̄tractū
Si vero p̄cedat furia matrimonium; aut furiosus
habet lucida intervalla ⁊ tūc licet nō sit turū q̄ cō-
trahat matrimonium eo q̄ nescit educare p̄lem. tū
si p̄trahat verū est matrimoniū Si vero nō habeat
lucida intervalla: s; semp in furia permaneat. cum
vsus rōnis non habeat per p̄sequens nec p̄sensum
nō est matrimoniū. ¶ Q̄. *Q̄.* Nunquid p̄sensus condi-
tionat⁹ facit matrimoniū. S. Sicut dictū est supra
de sponsalib⁹. q̄nq; facit ⁊ q̄nq; non. Quia conditio
illa q̄nq; per verba de p̄terito fit. aut de p̄senti
aut de futuro. Si de presenti vt contraho tecum si
sis virgo tunc stante conditione est matrimonium
Et non stante nō tenet. Si vero de p̄terito vt di-
cendo. Contraho tecū si marit⁹ tuus sit mortuus:
tunc stante conditione tenet matrimoniū: aut est
conditio de presenti vt contraho tecum si sis vir-
go: tunc etiā stante cōditione tenet matrimonium
Si vero conditio sit de futuro: si cōditio illa sit cō-
tra bona matrimoniū nō tenet matrimoniū. vt di-
cendo accipio te si venena sterilitatis matrimoniū
procures. vel quia nunq̄ debitus tibi reddā ⁊ hu-
iusmōd. Si vero conditio de futuro sit pro alio fi-
ne inhonesto qui nō est cōtra bonū matrimoniū vt
dicendo. Contraho tecum si furtis meis consens

teris; talis consensus non impedit matrimonium: cum talis conditio pro non adfectiva habeatur. Si vero conditio fuerit de futuro et necessaria ut si dicatur contraho tecum si sol. oriatur cras tenet matrimonium quia talia futura sunt presentia in suis causis. Si vero conditio sit impossibilis tunc pro non adfectiva habetur et tenet matrimonium. Si autem fuerit contingens. ut dicendo. contraho tecum si dederis michi centum libras. vel patri tuo placuerit. tunc stante conditione stat promissio. et non stante non stat. ut dictum est supra de sponsalibus.

Petrus. Cum carnalis copula licet non sit de essentia matrimonii absolute sed solus consensus per verba de presenti expressus: verumtamen sequitur ad ipsum implicite sicut ad causas effectus et usus rei ad usum. Ideo cum talis carnalis copula quam dicitur actus conjugalis consistat in petitione et redditione debiti de ipso michi dicas. scilicet utrum alter conjugum teneatur alteri reddere debitum et si teneatur utrum semper teneatur reddere. **S.** De ratione precepti alter conjugum teneatur alteri reddere debitum. ut dicit apostolus prima ad corinthios. vii. Vir uxori reddat debitum similiter et uxor viro. mulier potestatem sui corporis non habet. sed vir. et vir potestatem sui corporis non habet sed mulier. Et ideo in obligatione reddendi debitum vir et mulier sunt equales et tenentur alter alteri reddere debitum. Quia tamen queris. utrum semper teneatur alter alteri reddere debitum. Circa hoc scias quod licet reddere debitum sit de ratione precepti. tamen incolumitas persone prius debet saluari et conservari. Quia si vir videat sibi imminere periculum

De sacramento

ex eius redditione: reddere non tenet. Unde si vir reddatur impotens ad reddendum debitum ex causa que ex matrimonio consequitur sicut ex frequentiori concubitu mulier non habet ulterius ius petendi debitum et in petendo ulterius mulier se magis meretricem quam coniugem exhiberet. Si autem reddatur impotens ex alia causa et illa causa licita est rationalis sicut propter infirmitatem casualem vel propter nimium laborem in victum eius acquirendo et sue plis. sic non tenet reddere debitum nec potest mulier exigere. Si vero impotens fiat ex causa illicita sicut homicidia secundo et homicidia peccat vir. Et peccatum mulieris si propter hoc in peccatum labatur aliquomodo ipsi viro imputatur. Unde debet vir quantum potest operam ponere ut uxor contineat. et cavere ne propter causam illicitam ad reddendum debitum impotens efficiatur. ¶ Quid. Numquid vir tenet reddere debitum etiam uxori non petenti cum propter verecundiam petere non causa sit. S. Immo debet vir etiam uxori non petenti debitum reddere eo quod propter redditionem huius prestat remedium contra concupiscentiam uxoris. Verumtamen petitio uxoris licet non apta fuerit ne verbo fiat propter verecundiam. tamen signis et nutibus plerumque indicatur. Et hec petitio debet interpretari: Unde quando vir percipit signis et nutibus quod vult uxor et querit sibi reddi debitum: debet reddere nec debet expectare quod verbis vel precibus peccet. ut eius incontinentie obulet. ¶ Quid. Numquid viro leproso petenti debitum reddere tenet uxor. S. Sic tenetur uxor debitum reddere sed non cum eo habitare. quia non tam cito ex concubitu carnali uxor inficitur reddendo debitum viro leproso sicut

Matrimonii fo. lxxiii.

posset infici ex frequēti cohabitatione cum eo. Et licet ex tali concubitu quāq; proles infirma genere tur. Melius est tamē proli sic esse q̄ penit⁹ nō esse. Et sic viro leproso teneū mulier eius reddere debī tam si petat. ¶ Q̄d. Nunquid h̄ a muliere mēstruo sa petere debitum aut ipsi reddere. S. Circa mēstruū mulieris distingue. qz aut illud mēstruū con- tigit ei naturaliter. aut non naturalit̄. Si contin- gat ei naturaliter quādo sana est ⁊ tēporib⁹ deter- minatis in tali fluxu mēstrui phibitum est ne vir accedat ad mulierē menstruatā. Cum in tali fluxu mulier posset de facili concipere proles que de fa- cili corrūperetur ideo tali tēpē phibitum est ab ea debitū petere. aut ei reddere. Sed notandum est circa hūc fluxū mēstrui naturalē q̄ si vir hoc scive- rit ⁊ petierit ab vxore debitus vxor debz auertere precib⁹ ⁊ monitis vt desistat a petitione. Nō tñ de- bet ita auertere efficacit̄ q̄ possit viro eē occasio in- cidēdi in alias corruptiōes culpabiles. Et p̄cipue si vir sit pron⁹ ad illas ⁊ incontinēs fuerit. qz tunc posset illa reddere debitū. Si vero vir ignoret flu- xum mēstrui naturalis sue vxoris ⁊ debitū petat. Mulier debz aliquam occasionē sine mēdatio pre- tendere vel infirmitatem allegare ne debitū red- dat. Nisi periculum vt prius de incontinentia viri. vxor probabiliter presumat. Si vero fluxus mē- strui in naturalis fuerit. scz si imoderate ⁊ quasi cō- tinne. siue prop̄ infirmitatez mulier patiatur flu- xum potest vir debitum petere qz aliter oporteret hominem perpetuo continere. Etia; qz in tali sta- tu ⁊ h̄mōi continuo fluxu nō pōt concipere mulier

De sacramento

Infirmi-
tatem tamē huiusmodi viro suo nullomō
vxoꝝ debet indicare ne de ip̃a vir abhominatiōē
conci-
piat. Nisi de prudentia viri vxoꝝ p̃babiliter
presumat. Sic igit̃ patet q̃ in fluxu naturali vir
non debet petere nec reddere debitum vxoꝝ hunc
patienti. Sed potest reddere ⁊ petere in fluxu in-
naturali. ¶ Q̃. Nunquid licet viro debitū petere
a muliere pregnante. S. Si debitū posset reddi
sine periculo abortus. potest vir ab vxoꝝe sua pres-
gnante debitum petere ⁊ ei reddere. q̃ usus mas-
trimonii licitus non solum est in officium. sed etiā
in remediū contra incōtinētie casum. Si vero nō
possit reddi debitum sine periculo abortus. vel ti-
meatur probabiliter de periculo fetus non debet
debitum exigi nec reddi. quia principalis est insti-
tutio matrimonii in officium. s. propter proles edu-
cationem ⁊ conseruationem q̃ in remediū. ⁊ sic in-
telligitur illud. Jeronimi. Postq̃ venter intumu-
erit. non perdant filios. ¶ Q̃. Nunquid licet tem-
poribus sacris reddere ⁊ exigere debitum. S. Si
vir vel vxoꝝ qui petit vel reddit debitum ductus
aliqua infirmitate. non in contemptu ecclesie. vel
temporis irreuerentia vt dicit augustinus morta-
liter non peccat. Cuius ratio est. quia ecclesia non
potest iuri naturali ⁊ diuino p̃iudiciū facere. nec
intendit filiis suis laqueum dānationis ponere.
Et cum huiusmodi redditio sit de iure naturali
etiā de diuino iure: quia vir potestates sui corpo-
ris non habet. sed mulier. nec mulier habet pote-
statem sui corporis sed vir vt dicit apostol⁹. Ideo
quocunq; tempore quacunq; hora tenentur con-

juges inuicem reddere debitum nec ecclesia phibet petitiones. sed dissuadet vt mens coniugum a carnalib⁹ abstracta facilius ad celestia referatur et ad spiritualia intendat. Ideo in dieb⁹ ieiuniorum processionū et hmoi temporib⁹ institutū fuit conuenienter vt cōiuges illis dieb⁹ ab actu carnali desisterēt/seu abstinerēt. Verū si alter coniugū causa delectationis solū explēde. non causa procreationis liberorū vel causa redditionis debiti petere debitum grauitur peccaret tali tempore actum carnalem exercendo. Notandum etia³ q^d licet vir et vxor quocūq³ tempore et quacūq³ hora. debitum reddere teneantur non tñ in loco quocūq³. q^d statim in publico nō oportet q^d debitu³ reddant cum in talibus actibus honestas exigat. ¶ **Q^{uestio}.** Sicut ex predictis sentio matrimonium ex consensu per verba de p̄senti expresse perficitur completur autem per carnalem copulam subsequutam. Nunquid ergo omnes etatis legitime possunt inuicē matrimoniu³ cōtrahere cū habeant consensum p̄fectum et ad copulam carnalem sint apti et idonei iudicentur. **R.** Non omnis vir cuilibet mulieri potest matrimonium p̄trahere eo q^d matrimonium non solum ex causis diuinis. sed etiā ex causis humanis p̄statuitur. que possūt multipliciter impediri. Ideo multa sunt que matrimoniu³ impediunt non solum contrahēdum. sed etiā matrimoniu³ cōtractū dirimunt. Propter hoc phibitum est vt nō fiāt matrimonia clandestina et sine consensu ecclesie et sollemnitate. vt p̄sone p̄trahētes legitime p̄probēt. ¶ **Q^{uestio}.** Dic michi quō sit matrimoniu³ clādestinū. et p^o que

De sacramento

sunt impedimenta matrimonium impediētia. **S.** Matrimonium clandestinum tripliciter haberi. Uno modo quando non adhibentur testes qui adhibentur ad celebrationem matrimonii, ne alter contrahentium matrimonium deneget illud matrimonium tam contractum, et ne pensando de matrimonio sic contracto aliud matrimonium vellet contrahere, et sub specie matrimonii fornicetur. Secundo modo matrimonium clandestinum haberi quando sollemnitas adhibetur quam solet ecclesia in nuptiis adhibere, sicut benedictio et hymnus. Tertio quando non proponuntur banni. Unde constituit ecclesia quod tres banni ponantur in ecclesia sollemniter in diebus festiuis inter missarum solennia ad cognitionem impedimenti inter personas contrahentes, si quod fuerit ad probandum eas esse legitimas ad matrimonium contrahendum. Notandum etiam quod licet matrimonia clandestina sint ab ecclesia prohibita verumtamen si facta fuerint vera sunt matrimonia, nec sic contrahentes possunt separari, cum ibi verus sit consensus per verba de presenti expressus, licet illa que dicta sunt deficient, que non sunt de essentia sacramenti, sed solus consensus predictus.

Petrus. Ut iam dictum est potest multipliciter matrimonium impediri. De hymni impedimentis quod sunt et quot sunt michi dicas. **S.** Quedam sunt que impediunt matrimonium contrahendum sed non dirimunt iam contractum. Et alia sunt que impediunt contrahendum et dirimunt iam contractum. Quedam autem que impediunt et non dirimunt contractum et duo sunt. scilicet prohibitio ecclesie et tempora feriarum que notantur in his versibus. ¶ Ecclesie vetitum necnon tempus feriarum. ¶ Impediunt fieri permittunt iuncta te

neri. **¶** Hii ergo duo casus solummodo impediunt
contrahendum pro tanto quod sunt contra prohibi-
tionem ecclesie. **¶** Quorum primum est quando
timeur de aliquo impedimento inter aliquas per-
sonas prohibetur ne contrahant donec constiterit
de impedimento. et si contraxerint debent separari:
donec habeatur certitudo de illo impedimen-
to et postea impedimento non inuento: debet eis in-
iungi penitentia eo quod contra prohibitionem eccle-
sie contraxerunt. Et ad coniugium postmodum per
ecclesie licentiam reuertuntur. **¶** Circa vero tem-
pus feriarum est notandum: quod quedam sunt
tempora in quibus prohibentur ne nuptie celebra-
tur. scilicet ab aduentu domini usque ad oct. epiphantie.
Similiter a septuagesima usque ad octavas pas-
che. Et a tribus diebus ascensionis domini usque ad octa-
vas penthecostes. scilicet trinitates. Et hec habentur in
hoc versu. **¶** Aspiciens veteres: circū quasi quis bene-
dicta. **¶** Per hanc dictionem aspiciens. intelligitur
prima dominica aduentus in qua cantatur in ma-
tutinis. **¶** Aspiciens. **¶** Per veterem intelligitur octa-
vas epiphantie **¶** Per circū intelligitur septuagesima
per quasi octavas pasche per quis dies lune ante
ascensionem domini. per benedicta dies trinitatis.
De his autem quidam dicunt quod aliqui dies ponū-
tur exclusiue. et aliqui inclusiue scilicet quod in quibusdam
eorum non celebrantur nuptie. et in quibusdam ce-
lebrantur. Quia in prima dominica aduentus non
celebrantur nuptie ponit inclusiue. In oct. epipha-
nie quando cantat ad laudes matutinarum veterem
hominem dicunt quidam quod celebrantur nuptie. et

De sacramento

ponitur exclusiue. In dñica sepruagesime qua circūdederūt cantat: scdm omēs non celebrant nuptie. et ponitur hec dies inclusiue. Sed in dominica qua cantatur quasimodo. scz in octauis pasche celebrantur nuptie vt dicunt et ponitur exclusiue. Similiter die lune ante ascensionem dñi i qua cantatur in euāgelio. quis vestrum habebit amicum ponitur inclusiue. et non celebrantur in ea nuptie. Sed dies trinitatis ponitur exclusiue et in eo celebrant nuptie. Et sic secundū illos tres ponunt exclusiue et in eis nuptie celebrantur et alii tres ponuntur inclusiue in quibus non celebrant. Verū tamen alii dicūt q de illis tribus sola dies trinitatis ponit exclusiue. et in eo solummodo nuptie celebrantur et non in aliis duabus diebus. scz in octauis pasche et in octauis epiphantie eo q isti duo dies ad solēnitates precedentes pertinere dicūtur. s. dies trinitatis ad solēnitatem penthecostes nō pertinet cum octauis careat. Similiter quia missa pro nuptiis communē de trinitate cantat ideo illa die sola dicunt nuptias celebrari. et hec videt dicere illa decretalis extra de feriis. Capellan⁹. Et ideo dicunt q ille vsus supradict⁹ ē magistralis. Verū tñ qz scdm diuersas ecclesias psuetudines sūt diuerse et in quibusdam ecclesiis in octauis epiphantie et pasche nuptie celebrant in aliis autem ecclesiis non celebrant. Ideo stādū ē ad psuetudinē loci et ecclesie nec hoc est peccatum. Quia quilibet pronincia abūdat in suo sensu vt dicitur in decretis in. lxxv. di. Etiam. Sic ergo patet q ista duo. s. phibitio ecclesie et tēpus fertarū impediūt mīmonū strahēs

Matrimonii fo. lxxvii:

dum verūtamē non dirimūt tam ptractū. vt supra dictū est. ¶ **¶** Nunc que sunt illa que impediunt ptractū & dirimunt tam cōtractū michi dicas & quot sunt. **S.** Duodecim sunt impedimenta q̄ in his versibus continentur. Error: conditio: votū: cognatio: crimē. **¶** Ult^o: disparitas: vis: ordo: ligamē honestas. Si sis affinis: si forte coire neq̄bis. Nec sociāda vetant concubia facta retractant. ¶ **¶** De omnibus his michi dicas sigillatim secundus q̄ in his versibus p̄tinentur. Et primo de illo errore quis sit ille error: qui impedit matrimoniu tam ptractū & dirimit & quare. **S.** Ille error qui ipedit matrimoniu & dirimit iā ptractum est duplex. s. error p̄sone: & error seruilis conditionis. Et ratio est quia illud quod ipedit causam & dirimit impedit & dirimit effectum illius cause. Consensus mutus est causa matrimonii vt dictū est supra. Mutus autem consensus p̄supponit cognitionem. Et quia error p̄sone cū qua contrahitur tollit & impedit cognitionem illius persone. Ideo tollit & impedit cōsensum cum ea. & per p̄sequēs matrimoniu. Sicut cū aliquis vult & intendit p̄trahere cum iohāna: & maria sibi offertur nullus est ibi matrimoniu. quia nullus fuit cū maria p̄sensus. Et sic de iure naturali error p̄sone ipedit & dirimit matrimonium. Ad cui⁹ euidentia notādū ē q̄ matrimoniu duo icludit sc̄p̄sonas p̄trahentes & q̄tum ad hoc vt dictū est. Aliud q̄ icludit matrimoniu error p̄sone ipedit m̄rimoniu ē mutua p̄tās ad inuicē q̄ vir nō habet potestātē sui corporis. s̄ mulier: nec mulier h̄z potestātē sui corporis. s̄ vir hanc aut potestātē tollit ser

De sacramento

ultus: qz seru⁹ nō habet potestatē suā sui corporis
sed dñs. Ideo nō pōt seru⁹ alteri nubere sine licē-
tia dñi sui. Et p̄ p̄ns talis error seruilis cōditionis
īpedit ⁊ dirimit matrimoniū ⁊ hoc est itelligendū
qñ liber ignorat cōditionē seruile esse in eo cū quo
p̄traxit: quia si sciret eā esse in eo cum quo p̄traxit
ante q̄ cōtraheret: iā non esset error nec matrimo-
nium īpeditet nec dirimeret. De errore p̄sone no-
ta q̄ error nobilitatis aut dignitatis q̄tū in se est
nō tollit nec īpedit matrimoniū vt si aliqua mulier
cōsentiat in hūc virū directe quē ignorat nobile nō
īpedit matrimonium talis error dūz tñ talis error
nō redūdet in p̄sonam absolute. Quia talis error
nobilitatis redundaret in errorē p̄sone absolute: ⁊
matrimonium tolleretur ⁊ illud īpeditet sicut cum
aliquis credit contrahere cum filia regis directe
quecunqz sit illa ⁊ sibi offeratur alta. īpedit ⁊ di-
rimit matrimoniū nisi postea p̄sentiat in ea quam
credebat esse filiam regis: cū error ille ad notitiā
eius puenit. Iterū scias q̄ ille error qñ est talis
impeđimētorum que faciunt simpliciē p̄sonas
illegitimas ad p̄trahendū matrimonium īpedit
⁊ dirimit matrimoniū siue sit factū cū errore illi⁹
īpeđimētū siue absqz errore. Sicut cū mulier p̄tra-
hit cū suo cōsanguineo siue p̄trahit cū p̄moto ī or-
dīnib⁹ sacri v̄l cum p̄fesso ī religiōe siue hoc sciat
mulier siue ignoret si p̄trahat nō ē verū īfimonū
Et hec de īpeđimēto erroris tibi ad p̄ns sufficiant

¶ De impedimento cōditionis

Petr⁹. Qz iā de īpeđimēto cōditionis tetigisti
⁊ sequitur in versibus post errorē. Ideo de īpe

dimēto p̄ditōis quare m̄rimoniū ipedit: ⁊ dirimit
 michi dicas. **S.** Superi⁹ dictū est q̄ i tractatu ma
 trimonii obligat vn⁹ coniugū ad reddendū debitū
 carnalis copule alteri. ⁊ ideo sequit̄ q̄ illud q̄ facit
 alterū coniugū ipotentē ad reddendū debitū aīe ma
 trimonii p̄tractū dirimit illd̄ hoc aut̄ facit cōditio
 seruitutis: q̄ seruus libere reddere debitū non pōt
 cū sit in potestate dñi sui vt dictū est ⁊ ideo seruit⁹
 dirimit m̄rimoniū. Et hoc semp̄ intelligit̄ qñ illa
 seruitutis p̄ditio ignorat̄ ab alio q̄ cū seruo cōtra
 hit. quia si ante q̄ p̄traheret euz seruo cognosceret
 hāc seruitutis p̄ditionē: postea reclamare nō possz
 ille qui est liber p̄ditionis nec talis seruit⁹ m̄rimo
 niū dirimeret. ⁊ hoc dictū ē supra de errore. Igitur
 patz i summa q̄ seruit⁹ ipedit ⁊ dirimit m̄rimoniū
 qñ ingorat̄ a coniuge libero ⁊ postea qñ ad noticiam
 puenit in seruū nō p̄sentit: q̄ si postea p̄sentiret dñ
 ad liberi cognitionem puenit nō dirimeret m̄rimo
 niū. ¶ **Q.** Illud pōt seru⁹ p̄trahere m̄rimonium
 absqz p̄sensū dñi sui. **S.** Immo pōt q̄ euz seruit⁹ sit
 de iure positiuo p̄iudicare nō pōt iuri naturali vel
 diuino. M̄rimoniū aut̄ ē de iure naturali ⁊ diuino
 sō seruit⁹ et nō p̄iudicat qñ seru⁹ possit p̄here m̄rio
 niū sicut non ipedit alios act⁹ carnales vt bibere ⁊
 comedere. ita nō ipedit qñ possit liberos p̄creare.
 Verū si seru⁹ p̄hat dño ignorāte vel p̄dicere tūc
 dz pōt obedire ⁊ ei⁹ seruiciū adimplere q̄ vxori de
 bitū reddat nisi forte de p̄cō vxoris ⁊ i p̄inētia tē
 meā q̄ tūc dēret p̄cō vxoris succurrere ⁊ ei debi
 tū reddere p̄t⁹ q̄ dño obedire. Sicut si seruus dño
 sciētē ⁊ non reclamante vel p̄cedente aut contra

De sacramento

dicente matrimonium contrahat: tenet seruus magis reddere debitū uxori q̄ domino precipiēti obedire. ¶ **Q̄d.** Nunquid potest se vir seruū facere in vita uxore. **R.** Sic q̄ licet vir et uxor in actu matrimonii ad paria iudicent. s. in actu carnalis copule. In omnibus tamen aliis. vir est dñs et caput mulieris et sui iuris est. et ideo nolente uxore potest vir se dare in seruitutē alterius nec ppter hoc matrimonium dissoluat quo ad vinculum nec quo ad thorum quia licet dñs precipiente eadem hora qua mulier petit debitū; debet mulieri prius reddere debitū q̄ domino obedire. Et licet vir possit se facere seruū uxore iuita. uxor tamē inuito viro se ancillam facere non potest. quia mulier est subiecta viro et vir est caput mulieris vt dictū est. ¶ **Q̄d.** Si seruus liberos generet cuius conditionis erūt aut patris aut matris. **R.** Scdm̄ ius nature et leges p̄tus sequitur ventrem q̄tum ad seruitutem et libertatem. Et ideo licet seruus generet ex libera matre filius non erit seruus: sed liber. In quibusdam terris tamen que non regunt iure ciuili: sed solum ex consuetudinibus sequitur puer deteriozem conditionem: ita q̄ si pater fuerit seruus: sic et puer erit seruus. et si mater fuerit ancilla et pater et liber puer erit seruus. Et si vterq; parentum. s. tam pater q̄ mater seruilis conditionis sunt et pertineant ad diuersos dominos: tunc diuidant dñi pueros inter se si plures sint. Et si non fuerit nisi vnus tantum alē dñorum recōpensabit alteri dño de precio et accipiet prolem natam in seruum suū. Nec autem consuetudo non est consona rationi nec iuri: quia con

muniter partus debet sequi conditionem matris
ut dictum est. Et hec de impedimento conditio-
nis ad presens sufficiant.

Petrus. De tertio impedimento. s. voti michi
dicas: quid sit votum primo et que est differen-
tia votorum: et ex quo fiat votum. et qui possunt vo-
uere. et ad quem dispensatio pertinet: et postea quo
modo votum impedit et dirimit matrimonium. S. Vo-
tum est quedam promissio deo facta de aliquo actu
virtutis. Duplex est autem votum. s. votum tacitum
et votum expressum. votum autem tacitum fit ex sola co-
gitatione cordis. et diffinitur sic. Votum est conce-
ptio melioris propositi animi deliberatione firma-
ta. Votum autem expressum fit verbis aut signis. et
diffinitur sic. Votum est restitucio quedam promissio-
nis spontaneae. ideo que dei sunt offerri decet. verum
tamen votum tam tacitum quam expressum secundum ius
canonicum sic diffinitur. Votum est alicuius boni
cuius animi deliberatione deo facta promissio. et bene-
dicitur cum deliberatione quia tria requiruntur ad
votum. quorum primum est deliberatio voluntatis. quod
vult debet deliberare in mente utrum illud quod vult vo-
uere sit ei expediens et possit perseverare et humiliter. Se-
cundo requiritur quod propositum voluntatis sit firmum. Et tertio
requiritur promissio in qua ratio voti perficitur. Super additis
his tribus alia duo ad confirmationem voti. s. pronuncia-
tio oris / testimonium aliorum. Et sic duplex dicitur votum scilicet
simplex et solenne. Est autem votum simplex quod fit mente
deo vel nuda promissione sine solennitate spirituali. Votum
vero solenne fit quando homo actualiter se dedicat deo. scilicet per
sacri ordinis susceptionem per professionem debite regule

De sacramento

facite vel expresse factā debito mō in manu abbatis
vel abbatissę vñ alteri⁹ superioris cui debz fieri p̄fessio:
vel p̄ suspensionē sacri ordiis vñ habit⁹ q̄ tñ datur
p̄fessis. ¶ **¶** Ex q̄b⁹ hz fieri votū. Nunq̄d de malo
sicut de bono. **S.** Simpliciter votū ē alicui⁹ boni-
tatiō de eo q̄ malū ē simpliciter nō pōt fieri votū: vt
si q̄s voueat se fornicare vel hoies occidere imo in
oibus talib⁹ malis decretuz volūtaris ē mutādū ⁊
agēda ē penitētia de turpi voto. **S.** Nec votū ha-
bz fieri de impossibilitib⁹ vt si voueat q̄s se nō mortu-
rū. **S.** Nec de idecēti. i. q̄tū nō ē materia virtutis
vt leuare festucā ⁊ h̄mōi. **S.** Nec nō habz fieri votum
de bono cōi q̄d ē oibus necessariū ⁊ ad quos oēs te-
nenē sicut votū baptismale. qz licz sit votū cōe non
tñ spāle de quo hic loq̄mur. **S.** Solū votū habz fieri
de bonis superogatis. vt ē ieiunium. elemosina pe-
grinatio. abstinentia. ⁊ h̄mōi. ¶ **¶** Aliq̄d hō sēp te-
net adimplere q̄d vult. **S.** Sic nisi occurrat impedī-
mentū ei q̄d nō possit adimplere q̄d vult dū illd vo-
uit. **¶** An scias q̄ hō licz cū deliberatiōe voueat ⁊ po-
nit adimplere illd q̄d vult dū vult illd. **S.** Si postea
fiat ipotens p̄ aliqua causa ad soluēduz votū non
tenet illud facere. debz tñ facere q̄d in se est vt sal-
tē habeat p̄optam in se volūtatez faciēdi q̄d pōt.
¶ An si vult religionē aut monasteriū intrare spāle
⁊ nolūt illi qui sunt de monasterio illuz recipere de-
bet opam dare quantū potest vt ibi recipiat. **¶** Et si
nō pōt ibi intrare: qz nullomō volūt eū recipere non
tenet aliā intrare. qz ad illā solū se obligauit: cōsen-
su recipientiū supposito q̄ sēp i talib⁹ sub intelli-
git. **¶** Si vero intentio sua fuit se obligare ad religio

nis ingressum et ex consequenti eligit hoc monasterium
et non potest in illo recipi: debet alium locum requi-
rere. donec profecerit quod promissit. Notandum est etiam
quod ille qui votum fecit si incidat ex propria culpa in
impossibilitatem soluendi votum debet de culpa confite-
ri et agere penitentiam sicut cum mulier vouit virgi-
nitatem si postea corrumpatur. non solum tenetur seruare quod
potest sed et perpetuam continentiam sed de peccato quod
commisit debet penitentiam facere secundum arbitrium
absoluentis. ¶ **Q**ui sunt illi qui vouere possunt
S. Scias quod illi qui sunt in potestate alterius non
possunt vouere nec per votum se obligare in his in-
quibus alteri subiciuntur. Sed in quibus non subiciuntur
possunt vouere: et se per votum obligare. Unde homo
vel mulier ad annos pubertatis pueniens sue con-
ditionis est nec est sub potestate parentum quousque ad
ea que pertinent ad personam suam ideo potest et re-
ligionem intrare: et matrimonium contrahere absque paren-
tum consensu. Sed quantum ad preservationem domesticam cum
non sit in potestate sua: sed magis parentum non po-
test vouere quod sine consensu parentum sit ratum et
firmum. Si seruus qui est in potestate domini sui quantum
ad personales operationes non potest religionem vouere
vel aliud votum facere. per quod obsequio domini sui
subtrahatur Si nec religiosus potest vouere absque con-
sensu superioris nec uxor absque consensu viri sui. nec
puella absque consensu patris. Et si tales qui vouere non
possunt: voueant non peccant vouendo si adimplere non
possunt. Et in voto illorum intelligitur debita conditio. scilicet si
superioribus suis placeat. At etiam sine assensu sue ux-
oris continetiam vouere non potest nec uxor sine assensu viri

De sacramento

Quia vir potestatem sui corporis non habeat sed mulier
nec etiam mulier sui corporis habet potestatem. sed
vir. Et si alter eorum illud vouerit non est tenendum
votum. sed debet agere penitentiam de malefacto voto.
Notandum tamen quod licet vir non possit continentiam vouere
inuita uxore. potest tamen ipsa inuita crucem vouere et
accipere. Et hoc in fauorem negotii pro quo crux sus-
cipitur. sicut possit militare pro domino suo terreno. et a quo
feodum tenet absque assensu uxoris. Nec propter hoc
subtrahitur omnino uxoris ius suum cum possit virum sequi.
Etiam probabile est satis quod uxor continere debeat ad
tempus subueniendo necessitati ecclesie generali. Nec
propter hoc si vir potest accipere sine assensu uxoris
sue crucem est ille quod uxor possit illam vouere sine as-
sensu viri cum vir sit caput mulieris. Sicut quod uxor
cum maiori periculo castitatis discurreret per terras quam
vir. Et cum maiori utilitate ecclesie est vir quam mulier. et
ideo uxor illud votum peregrinationis terre sancte vo-
uere non potest sine assensu viri. licet vir illud vouere
possit sine assensu uxoris. ¶ **¶** Ad quos pertinet
votorum dispensatio. **S.** Dispensatio votorum precipue
et principaliter pertinet ad summum pontificem qui plenarie
vicem gerit christi. Aliis autem personis inferioribus comit-
titur dispensatio in votis que communiter fiunt. et que indi-
gent frequenti dispensatione. Sicut in peregrinationi-
bus secularibus et huiusmodi. Nota tamen maiora sicut continentie
et peregrinationis terre sancte summo pontifici reservantur
¶ **¶** Et de his que questui a principio de voto
dixisti. Nunc ad propositum redeamus. scilicet quomo-
do votum impediat et dirimat matrimonium mi-
chi dicas. Et si simplex votum illud impediat et dirimat

5. **V**otū simplex impedit matrimonium strahendū
sed nō dirimit iam stractū cuz in eo sit sola pmissio
nuda vt dictū est. **U**n cū vouens nō adimplet qđ
promisit. inde peccat strahendo. Sed postq̄ de-
dit sui corporis potestatem per matrimonium strah-
etū iam illud matrimonium tenet ⁊ non dirimit. **U**n
scias qui post votum continentie simplex strahit
matrimonium p verba de p̄senti. non potest uxorem
suā cognoscere nec psumare per carnalem copulā
matrimonium absq̄ pctō mortali. q̄ adhuc sibi re-
stat facultas p̄tinentie votū adimplendū per reli-
giōis ingressum ante q̄ matrimonium psumet. Sed
postq̄ psummatū est matrimonium p carnalē copu-
lam tenet postea reddere debitū vxori petēti siue
petat expresse p verba siue interpretatiue p signa
Un licet teneat reddere debitū. non pōt tñ absq̄
pctō petere debitū. q̄ nō in ei⁹ potestate est petere
debitū post votum simplex continentie. Et non ex
vinculo matrimonii obligat ad petēdū lz obliget
ad reddendū. Et sic parz q̄ votum simplex nō diri-
mit matrimonium iam stractū. licz impedit strah-
hendū. ⁊ q̄ alter coniugū post matrimonium con-
summatū tenet reddere debitū ⁊ non petere sine
pctō. **Q**uidā tñ dicūt ⁊ sentiūt q̄ pōt petere ne ma-
trimonium videat onerosū. **P**rima tñ opinio videt
esse certior. Scias tñ q̄ mortuo hōz altero coniugū
ille q̄ p̄tinentiā vouerat voto simplici ante m̄rimo-
niū debet ppetuo p̄tinere nec alteri d̄z nubere. seu
cū alio matrimonialiter copulari. **V**otū autē solē-
ne. hō dat deo sui corporis p̄tatem ad p̄tinēter viuen-
dū. Et lō hō siue mulier q̄ votū solēne fecit vt debz

De Sacramento

fieri non potest alteri sui corporis potestate dare. Et ideo opz eū ppetuo viuere p̄tinēter. De voto autē publico cōt. scz q̄ ad multoz notitiaz puenit absqz aliqua solēnitate. Idē est iudiciū sicut de voto priuato et simplici. qz m̄rimonium p̄trahendū ipedit et nō dirimit iā p̄tractū. Et hoc de impedimento voti.

Petrus. Nunc de impedimento cognationis michi dicas. **S.** Cognatio triplex est. quedā est carnalis et quedam legalis. quedā sp̄ialis. De qua vis habere notitiā de oībus tribus successiue. et primo de carnali. **S.** Cognatio carnalis idem est q̄ consanguinitas q̄ per gradus distinguit. **¶ Q.** Dic michi q̄ consanguinitas sit et gradus eius qui et postmodū quō impedit et dirimit matrimoniz. **S.** Consanguinitas est vīculū ab eodez stirpe descendentiū carnali p̄pagatiōe p̄tractū. Nā consanguinitas est quasi sanguinis p̄comitātia per carnis p̄pagatiōē. que causat quandā amicitie vñionem. et fundat sup̄ imaginationem et memoriā ipsius generationis q̄ amicitie vñionē conseruat. que etiā p̄cessu tēporis per obliuionē delet. et inde paulatim consanguinitas se dirimit. Unde licet oēs hoīes ex vno p̄cesserint scz ab adā non tamen omnes hoīes consanguinei dicunt. **¶ Q.** Qui sunt gradus consanguinitatis. **S.** Distinguit cōsanguinitas per gradus et lineas. Unde consanguinitas ad modum arboris describitur. Quia sicut in vno trunco arboris ad multos ramos arbor diffunditur quo partes arboris inuicem colliguntur ita in hominibus. Quia principium generis stirpes vel truncus dicitur ducentes vero ab eo ori.

ginem quasi rami appellantur. et habitudo istorum
ramorum inter se consanguinitas dicitur. Et sic in
hac communione triplex habitudo reperitur. Una que
est patris ad filium. Alia filii ad patrem. Tertia fi-
liorum inter se. qui fratres dicuntur. Et secundum has
tres habitudines linee consanguinitatis compu-
tantur. quia secundum habitudinem que est patris
ad filium. est linea descendentiū. secundum vero secun-
dam habitudinem que est filiorum ad patrem est linea
ascendentiū. sed secundum tertiam habitudinem que est filio-
rum inter se vel eorum qui ab uno principio descen-
dunt/est linea transversaliū. Et quia motus pro-
pagationis non quiescit in uno termino sed ultra pro-
greditur ideo in eadem linea plures persone sunt quarum
una distat ab altera. et hec distantia gradus vocantur
et sic consanguinitas per gradus computatur secundum
appropinquitatem et distantiam a primo princi-
pio sine stipite. Et in eadem linea consanguinitas
plures gradus reperiuntur. Unde linea ascen-
dentiū primum gradum faciunt pater et mater
Secundum avus et avia. Tertium proavus pro-
avia. Quartum abavus abavia et cetera. In linea
vero descendentiū primum gradum faciunt fi-
lius et filia. Secundum nepos et neptis. Et sic de-
scendendo usque ad quartum gradum. In linea ve-
ro collateralis seu transversalis. sicut modo dictum est
duo fratres faciunt primum gradum vel due so-
rores. secundum gradum faciunt filii dictorum duor-
um fratrum. qui dicuntur fraternalis. Tertium
gradum faciunt dictorum fratrum nepotes. Et quar-
tum pro nepotes. Et sic consanguinitas per gradus

De Sacramento

cōputatur scōm appropinquitatem ⁊ distantiam a cōmuni stipite. Et sic in eadē linea diuersi gradus reperiunt sed alteri comparata scōm propinquitatē ad stipitē. Unde idēpitas ⁊ distantia nimia ab eo gradus consanguinitatis tollunt. Computatur autē gradus consanguinitatis dupliciter. Vno mō scōm iura ciuilia. Aliomō scōm canonica. Scōm iura ciuilia duo fratres attinēt in scōo gradu. Et filii duorū fratrum in quarto. nā legalis cōputatio attēdit descensum a cōmuni radice ab vtraq3 pte. Sed scōm iura canonica duo fratres attinēt se in primo gradu. Et filii eorū in scōo gradu. qz scōm distantia a cōmuni pīncipio scōm iura canonica cōputant vnde q̄to gradus aliquis distat ab aliquo superiori radice tanto distat ab aliquo descendenti ab ipso superiori. Et quia duo fratres imediate descendunt a patre suo nec distat ab eo nisi per vnum gradus. Ideo duo fratres attinēt sibi inuicem in primo gradu. filii vero eorū distant a patre in scōo gradu. Et ideo attinēt sibi inuicē in scōo gradu. Et sic ascendēdo ⁊ descendendo in generatione ⁊ propagatione cōsanguinitatis. Et notandum q̄ quāuis aliqui sint in eodē gradu consanguinitatis alicuius. vnus tñ est magis consanguineus q̄ alter. sicut pater alicuius ⁊ frater eius sunt in primo gradu cōsanguinitatis. quia ⁊ neutra pte cecidit psona media ⁊ tñ pater est magis consanguineus filio suo q̄ ipse filius fratri suo proprio. quia duo fratres nō attinent sibi nisi intantū quia descendunt ab eodē patre. Et ideo q̄tum aliquis est cōmuni pīncipio p̄pinq̄ior a quo consanguinitas

descendit tãto est magis cõsanguineus quã non
sit in p̃pinq̃uor̃ gradu. Et sc̃dm hoc patruus est
magis cõsanguineus alicui quã nepos ei⁹. quã sint
in eodẽ gradu. ¶ **¶** Nunc videam⁹ quare cõsan-
guinitas impedit matrimoniu strahendũ & dirimit
iam contractũ. **S.** Et naturalis amicitia & affinitas
inter cõsanguineos remaneat Sed scire debes
q̃ cõsanguinitas de iure naturali inter aliquas p̃-
sonas impedit matrimoniu sc̃z inter patrẽ & matrem
filiũ & filiã. q̃ patrẽ accipere filiã in vxorẽ. & filiu
matrẽ suã naturalis ratio nõ p̃mittit. q̃ cum vir &
vxor ad parta iudicent̃ quã ad actum matrimonii
absurdũ esset; nec p̃sonũ rōnẽ q̃ filia debeat ad equa-
ri patri. Sicut q̃ vir est caput mulieris ratio nõ per-
mittit filiũ dñari matri. Sicut etiã de iure diuino
quedã p̃sone excipiunt̃ sc̃z ille q̃ sunt in sc̃do gradu
sc̃z frater sororis & soror patris vel matris. filia fi-
lii & h̃mōi. Et p̃pter p̃seruationẽ pudicitie q̃ debet
inter eos esse q̃ debet in eadẽ p̃seruari domo. Si-
militer de iure positivo quedã etiã p̃sone a matri-
monio excipiunt̃. s. cõsanguinei. Et hoc p̃p̃ p̃federationẽ
& multiplicationẽ amicitie dũ sc̃z hō se habet
ad cõsanguineos vxoris sicut ad suos. Unde huc
multiplicatōi & p̃federationi amicitie p̃iudiciũ ge-
neraret si q̃s cõsanguineam vxoris sue duceret in
vxorẽ. Et sic sc̃b; h̃manas leges & eccl̃ie statuta plu-
res grad⁹ cõsanguinitatis a m̃rimonio sunt exclusi
¶ **¶** Qui sunt illi gradus q̃ a matrimonio exclu-
dunt̃. **S.** Sc̃dm r̃p̃a diuersa diuersi gradus cõsan-
guinitatis sunt exclusi a m̃rimonio. In principio
enĩ legis nature solũ patres & matres a m̃rimonio

De sacramento

repellebant et non alie persone. quia frater accipiebat
sororem suam in uxorem sed nullo modo matrem. Et hic acci-
piebat sororem propter paucitatem hominum ut genus huma-
num multiplicaret. Postea vero multiplicato genere
humano quia tunc concupiscentia vigebat ad reprimendum
eam in lege moysi plures persone excipiuntur. scilicet frater
soror: uxor patris vel soror et homini. de quibus habetur
libro leuitici. xviii. Alios gradus autem lex illa non pro-
hibuit sed magis precepit. scilicet ut quilibet de cognatione sua
uxorem accipiat ne confusio successionum esset. quia illius
populi tribus et possessores erant distincte. Et cultus di-
uinus tunc temporis per successionem generis propagabatur. In le-
ge autem noua que est lex gratie et amoris plures gradus con-
sanguinitatis sunt distincti sed diuersimode sunt diuer-
sa tempora. quia antiquius usque ad septimum gradum consanguini-
tatis seruabatur: nec infra poterat aliquis cum sua consan-
guinea in matrimonium copulari. Et hoc fuit rationabili-
ter ordinatum quia ultra gradum illum memoria radice non
habeatur. Sic usque ad gradum illum prohibitio erat quia
septiformi gratie spiritus sancti congruebat. ut naturalis ami-
cicia seruaretur. Sed postmodum circa hec tempora ultia est re-
strictio ecclesie in dictum usque ad quartum gradum. Nec ultra
quartum gradum tenet prohibitio ecclesie propter hoc quia ultra
quartum gradum propter obliuionem et negligentiam con-
sanguinitas non seruabatur. Et quia usque ad quartam generationem
homines solebant vivere. ideo non potuit sic memoria con-
sanguinitatis deleri. Et sic in quanto gradu possunt homines
nubere: nec infra quantum possunt contrahere in matrimonium. et
si contrahant sunt sepandi. Ad cognitionem autem graduum
in quibus possunt homines in matrimonium et in quibus non quantumque regule
assignantur. Prima est persona addita persone per car-

Matrimonii fo. lxxiii.

nis propagationē addit gradus sicut filius pater et
homo. et hoc habet locū in linea ascendēti et descen
denti. Secūda regula ē q̄ quot p̄sone sunt de q̄b⁹ q̄r̄
tur computatis intermediis vna mīn⁹ tot sunt. Vñ si
q̄nq; sunt p̄sone q̄tuor sunt grad⁹. et hoc etiā h̄t lo
cū in linea ascendēti et descēdenti. Tertia regula ē
quoto gradu p̄sone de q̄bus querit̄ distāt a cōmu
ni stipite. toto gradu distāt inter se. Vñ nepos ex
vno filio et p̄nepos ex altero distāt inter se ī sc̄bo
gradu ex vna p̄te et ex altera in tertio gradu. Et
hoc habet locū in linea transversali seu collateralī
Quarta regula est quoto gradu p̄sona remotior
distāt a stipite toto gradu distāt inter se. Vnde ne
pos ex vno filio et p̄nepos ex alio distāt in tertio
gradu: quia vnus illozū fit in sc̄bo. et hoc similiter
habet locum in linea transversali seu collateralī.
Quinta regula est quoto gradu distāt aliqua per
sona a stipite toto gradu distāt a quolibet descen
dentium ab eo. et hęc regula solum habet locū vsq;
ad equalitatis lineam. vnde pronepos alicuius si
cut in tertio gradu distāt a stipite ip̄o ita ab omni
bus descendantibus ab eo vsq; ad tertium gradū
Sed ab his qui transcendunt tertium gradum di
stat sc̄m q̄ transcendens est remotior a cōmuni sti
pite. quia gradus semper computari debet sc̄m
distantiam persone magis remotę cum ratio pro
ximitatis ortum habeat a stipite: quia nulla pers
ona est propinquior collateralī quam stipiti. vñ
de persona que distāt a stipite in quinto gradu di
stat etiam in quinto gradu a quolibet collateralī
siue distāt a stipite per vnum gradum siue per duos

De sacramento

os aut p tres. & possit cu; eo matrimoniū contrahere
Et sic scias q; i linea ascēdentū i nullo gradu licet
māimoniū contrahere: q; reputāt vna caro vñ si adā vi
ueret nulla sibi nubere poss; nec ipse nulli in linea
Xo trāsuersali seu collateralī vt dictū est nō l; nu
bere vsq; ad quartū gradū inclusiue. S; ultra quar
tum gradum psona que distat a stīpīte pōt nubere
cū quolibet collateralī vt dictū est. Et sic p; qd sit
consanguinitas & quot sunt grad; consanguinitatis
& quot māimoniū dirimit & impedit & causa quare
Et hec de consanguinitate ad presens sufficiant

De māimonio & affinitate.

Petrus. Quia affinitas ex consanguinitate seq;
videtur ideo de ipsa in mediate michi dicas.
Quomō ex sanguinitate contrahitur. S. Sicut su
pra dictū est naturalis amicitia fundat sup natu
rali cōicatione. que cōmunicatio naturalis dupli
citer fit. Vnomō per carnis ppagationē & hec di
cit; consanguinitas vt dictū est. Aliomō per cōiun
ctionem ordinatā ad ppagationem. vt dicit; affini
tas. Vnde affinitas fit mediāte consanguinitate car
nali cōmixtione: & eam imitat; & in hoc differt affi
nitas a consanguinitate. Quia consanguinei attinent
in eodē genere attinentie & sunt participes eiusde;
radicis & sanguinis. lic; sint in diuerso gradu con
sanguinitatis. vt filius & pronepos sunt in eodem
genere attinentie & sunt consanguinei. lic; sint in
gradu differenti secundum maiorem distantiam
a radice vt dictum est. sed affinitate persone affi
nes non sunt participes eiusdem radicis & nature
sed ab extrinseco veniunt per carnalem copulam

licet sint in eodem gradu et sic consanguinitas non mutat genus attinentie licet mutet gradum. Sed affinitas mutat genus attinentie licet non mutet gradum. Et sic omnes consanguinei viri sunt affines mulieri quam carnaliter cognouit. et econuerso omnes consanguinei mulieris sunt affines viro a quo cognita est. nec desinit affinitas esse inter affines quousque persona per quam contrahitur affinitas moriatur. Quia carnalis copula viri vel mulieris per quam contrahitur affinitas non causat huiusmodi affinitatem secundum quod est actu naturaliter coniungit sed secundum quod est cognitum esse. sicut non dicitur pater vel filius secundum quod actu generatur sed secundum quod est gentium esse: et sic mortua uxore cognita remanet adhuc affinitas inter consanguineos uxoris et viri et econuerso et sic patet quod affinitas causatur ex carnali concubitu. unde affinitas sic diffinitur. Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula pueniens omni carens parentela. Et bene dicitur ex carnali copula pueniens absolute: quia affinitas ita bene causatur ex concubitu fornicario: sicut ex materiali et legitimo: sicut bene dicitur omni carere parentela. quia si quis cognoscit consanguineam suam non propter hoc dicitur affinis sibi ipsi: quia affinitas requirit diuersitatem: sicut consanguinitas. et sicut similitudo quia nichil dicitur sibi ipsi simile. Sicut non est inconueniens inter aliquas personas esse consanguinitatem et affinitatem sicut consanguineus meus ex parte patris duxit consanguineam meam ex parte matris in uxorem. Et quia affinitas causatur ex carnali copula que fit ex commixtione seminum ideo concubitus qui est contra naturam:

De sacramento

et extra ordinaria pollutio non causat affinitatem cum non habeat commixtionem seminum ad generationem ordinatam. Si ruz vir et mulier efficiantur una caro per seminum commixtionem: ideo quicumque claustrum pudoris inuaserit vel fregerit nisi sequatur seminum commixtio: non propter hoc causat affinitas. Notandum est etiam quod affinitas sicut causatur ratione societatis: et vinculi conjugalis ideo in ipso contractu matrimonii per verba de presenti an carnalem copulam affinitas contrahitur. Ex sponsalibus autem puris non contrahitur propter affinitas. sed quodam affinitati sicut quod dicitur publice honestatis iusticia de quo inferitur dicitur. Sciendum est etiam quod ex affinitate non generatur affinitas sicut antiquitus erat. Si ruz sciendum quod in affinitate sunt gradus sicut in consanguinitate: et tot sunt gradus affinitatis quot sunt gradus consanguinitatis: et impedit matrimonium. Ad cuius eundem notandum est quod affinitas precedit matrimonium aut sequitur. Si precedat matrimonium impedit contrahendum et dirimit contractum: post illam affinitatem contractam. Vbi gratia. Aliqua vult contrahere cum maria et prius cognouerit carnaliter eius consanguineam in primo gradu aut secundo. aut tertio. vel in quarto. iam factus est affinis marie. nec potest eam habere in uxorem. et si eam postea accepit separandus est ab ea. Si vero affinitas superueniat matrimonio iam contracto. non dirimit matrimonium contractum. sed in persona ex cuius concubitu affinitas contrahitur privatur a petitione debiti. et non a rei redditione. Sicut vir postquam contrahit matrimonium cum uxore cognouit consanguineam uxoris sue. perdit ius petendi debitum carnalis copule. sed tenetur reddere debitum uxori petenti manifeste vel

Interpretatur. s. p aliqua signa. ¶ Patet igitur quod sit
affinitas et quod matrimonium impedit et dirimit. ¶ Quod.
Quod procedendum est ad dirimendum matrimonium iter
affines seu consanguineos. S. Scire debes quod matri-
monium contractum inter affines seu consanguineos p-
bivortium ab ecclesia dirimitur. et ideo est quod omne vinculum
societatis quod cum peccato est stare non potest et ab ecclesia est
separandum cum ecclesia omnibus modis peccatum impedire co-
natur. ¶ Tale autem est matrimonium in gradu prohibito
contractum. s. consanguinitatis vel affinitatis ideo ab
ecclesia est dirimendum et dissolvendum. Nec potest huiusmodi
matrimonium per diuturnitatem temporis prescribi nec
ratificari. Quia illa que sine peccato fieri non pos-
sunt nulla prescriptione firman- tur. quia diuturnitas
temporis peccatum non minuit sed auget ut dicit Inno-
centius. Ad dirimendum autem huiusmodi matrimonium potest
procedi per viam accusationis. sed talis accusatio
debet fieri per parentes. quia si extranei accusarent
parentibus tacetibus et propinquis. tanquam suspecti ha-
berentur quod ex malicia hoc facerent seu ex malivolentia
et ideo per parentes aut propinquos est talis probatio
facienda. Quia etiam propinqui melius sciunt co-
gnationem seu affinitatem quam extranei. Nec oportet quod
ille qui talem accusationem facit obliget se ad pe-
nam talionis. ¶ Quia pena talionis habet locum
quando persona accusatur de crimine. ¶ Quia
tunc accusatur vel agitur per purgationem eius
qui accusatur. Sed hic solum accusatur factum quod
est illicitum ad impedendum illud. Et ideo persona ac-
cusans tale matrimonium ad nullam penam se obligat
Si vero ille qui scit impedimentum non accusaverit illud

De sacramento

cū illud sciuerit vel audierit : si velit ulterius accusare nō est audiendus nec admittendus ad accusandum. Et hoc totū habetur extra de his q̄ possunt matrimoniu accusare. *Luz tua.* Similiter in hac causa procedendus est per testes sicut in aliis causis. tamen vt dicunt iuriste. Multa specialia inveniuntur in hac causa que in aliis causis non obseruantur. Scilicet q̄ idem potest esse accusator ⁊ testis ⁊ q̄ non iuratur de calumnia : cum sit causa spiritalis. ⁊ q̄ consanguinet admittuntur ad testificandum. Et q̄ non seruatur ordo iudicialis omnino. quia tali denuntiatione facta. potest contumax excommunicari lite non contesta. Et valet hoc testimonium de auditu. Et post publicationes testium testes possunt induci. ¶ Et hoc totū fit vt peccatum tollatur quod ex tali cōiunctione potest esse. Aduertendum autē est q̄ cum ecclesia nō intendit aliquem priuare suo iure. si decepta fuerit p̄ falsos testes. ⁊ ad separationē m̄rimonii processerit Altera p̄sona suo iure spoliata debz ei fieri restitutio etiā si alter cōiugum votū emisit. Ita tamē q̄ ille qui tale votū emisit nō debet petere debitum sed solū reddere. Itē notandū q̄ qñ alter cōiugum agit ad reintegrationem matrimonii aut agit petitorio aut possessorio si petitorio vel vir petit uxorem sibi restitui in iudicio dicendo q̄ est ei⁹ uxor illa negāte. Primo debet exceptio mulieris audiri qua probata p̄mit primā q̄stionē. Et eadez est etiā ratio de uxore si petit virū ⁊ vir neget. Exceptio viri pri⁹ dz audiri qua etiā p̄bata p̄mit primā q̄stionē ⁊ absolutus ē ab illa q̄stione. Aut alter

agitur possessio scilicet quando supponitur quod uxor eius sit vel
ipse sit vir suus et quod cohabitauerit cum ea: vel ea cum
eo tanquam coniunx et petit restituere sibi vel illa eum.
Et ille vel illa qui vel que petit confitetur matrimonius
nisi exceptiones proponit contra restitutionem ante quam
probetur exceptio debet fieri restitutio spoliatum petenti
eandem vel uxori petenti eundem. Excipiuntur tamen quinque ca-
sus. Primus est si obicitur fornicatio publica contra
petentem. Secundus si obicitur consanguinitas lege diui-
na prohibita incontinenti probanda. Tercius si differatur pro-
batio oportet fieri restitutio per sententiam. Et ille qui
habet conscientiam de consanguinitate non debet al-
teri reddere debitum. Quartus casus est si obicitur
exceptio rei iudicate: a quo non fuit appellatum
quando scilicet lata est sententia diuortii: ideo fuit appel-
latum de ea. tunc primo debet cognosci de prima senten-
tia ante quam fiat restitutio. Quintus casus est quando tanta est
sententia illius qui petit sibi restitutionem quod non potest
secure et absque periculo ille qui petit cum eo manere
re. sicut vir cum persequitur uxorem odio capit alii. vel
mulier persequitur virum in mortem eius percurando. Quintus
casus est quando ille qui agit spoliavit alium iniuste et sine
iuris ordine. et hoc fit quando obicitur alteri sponsi vel al-
teri sponse exceptio. tunc enim oportet quod spoliatore
restituatur et quod prius debeat fieri restitutio. Notandum
est etiam quod cum accusationes plures ex malivolentia
fiant. Si duo fratres duas sorores duxerunt in uxores.
et per accusationem unius fratrum separet a coniugio
alterius sororis propter consanguinitatem: alii duo pro-
pter hoc non sunt separandi. quia in foro contentioso
res inter alios acta aliis non preiudicat. Et si unus

De sacramento

frater repellatur a matrimonio ppter hoc non est
alius repellendus. qz per falsos testes potuit sepa-
rari. Nec ppter hoc oportet qd ille qui remanet in
matrimonio suo pscientia sua iformet ex his que
facta sunt fratri suo. Verum circa hoc est distinguē-
dum. qz ille q manet in mrimonio habet certā cō-
scientiā de impedimēto circa illud mrimoniū pba-
to. z tūc non debet debitū reddere aut petere. aut
solū habet opīnionē z sic pōt reddere z petere. Et
igī pater de diuortio faciēdo z separatione mrimo-
nii ppter affinitatē z consanguinitatē. De diuortio
autem faciendo ppter alias causas inferius dicet
capitūlo de crimine.

Petr⁹. Qz publice honestatis iusticia quādas
honestatē z similitudinē habet ad affinitatem
ideo cōsequenē de eas michi dicas. Quid sit z vñ
cause z quō impedit mrimoniū. S. ppublice ho-
nestatis iusticia est pplinqtas ex spōsalib⁹ pueni-
ens. robur trahēs ex ecclie iustitiōe ppter ei⁹ ho-
nestatē. Differt aut publice honestatis iusticia ab
affinitate. quia vt dictum est affinitas per carna-
lem copulam contrahit per consensum per verba
de futuro exprellum vel per verba de presenti an
carnalem copulam subsecuta. Unde post primum
septennium publice cantatur honestatis iusticia
cum etiam sponsalia vt dictum est supra ca. xlii.
non teneant nisi forte peracto septennio puer illa
sponsalia que ante septennium contraxerat rata
habuerit z approbauerit. Impedit autem publice
honestatis iusticia matrimoniu quemadmodum
consanguinitas z affinitas z scōm eorū gradus

Matrimonii fo. lxxviii.

Unde si quis desponsauerit puellā septem annorum vel
ultra per verba de futuro seu de presenti tpe nubilis
quāvis eā carnaliter nō cognouerit. tñ null⁹ de consan-
guinitate ei⁹ eam carnaliter poterit habere i vxo-
rem vsq; ad quartū gradus nec ipse aliquā ipsius
puelle consanguineā vsq; ad quartū gradum ⁊ si cō-
traxerit separand⁹ est ⁊ hoc habet in decre. xviii.
causa. q. ii. Si quis uxorem desponsauit. ⁊c. ⁊ hoc
idē dicit. Jul⁹ papa ibidē. Si q; uxore desponsaue-
rit vel subtraxerit. ⁊ sine pueniēte die mortis sine
irruētib⁹ qbuscūq; aliis causis minime eā cognos-
uerit neq; supstes ei⁹ frater neq; vll⁹ de consanguini-
tate ei⁹ eādē sibi in uxore rollat vllō tpe nisi q. Eccl-
as tñ q; quāvis quidā sentierint q; si per impedimētū
legitimū sponsalia ad nichilū redigantur nec inde
oriū assēt publice honestatis iusticiā cū sponsa-
lia ppter impedimētū dicerētur esse nulla q; possē
modū poterat alter illor consanguine⁹ alteri⁹ ma-
rimonialiter copulari. Bonifacius tamē octauus
ll. vi. de sponsalibus contrariū determinat. cuius ro-
taliter ē adherendū q; si consensus fuerit in spon-
saliis illis lz nulla viderint sponsalia sunt tamen
sponsalia propter consensum ⁊ causant publice ho-
nestatis iusticiā ⁊ impediunt sequētia sponsalia: ⁊
nō precedentia verba cui⁹ hec sunt. Ex sponsalib⁹ pu-
ris ⁊ ceteris etiā si consanguinitas aut affinitas aut
religio/aut alia quāvis ratione sint nulla dū mō non
sint nulla ex consensu defectu oritur efficax ad impe-
diendum et dirimendum sequentia sponsalia vel
matrimonia non autē ad precedentia dissolvendū
impedimētū iusticie publice honestat; qre ille. pri⁹

De sacramento

publice straxerit et post modum cum secunda prioris sanguinea idem fecerit ex rigore priorum sponsalium quibus per publice honestatis iusticiam ex secundis sponsalibus subsequenter minime derogat: et sic ad matrimonium strahendum cum prius remanet obligatus Item statim subdit quod per sponsalia, sub conditione non impedit sequens matrimonium ante conditionem completam propter publice honestatis iusticiam dicens Ille vero qui sponsalia cum aliqua muliere strahit si postmodum ante conditionis eventum cum alio prioris sanguinea per verba straxerit de presenti cum secunda remanere debebit cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem existentem. sicuti ex consensu non habentibus et incertis nulla publice honestatis iusticia oritur. Sic ergo patet quid sit publice honestatis iusticia et quod tollit matrimonium et impedit et hoc quantum ad carnalem copulam.

De cognatione spirituali.

Petrus. Nunc de cognatione spirituali michi dicas quomodo et ex quibus contrahitur et quomodo impedit matrimonium. S. Spiritualis cognatio est propinquitas quodam personarum pueniens ex sacramenti datione vel ad illius intentionem. sicut baptisane et suscepiens de baptismo. uterque est per spiritum baptisatus. Contrahitur autem cognatio spiritualis ex duobus sacramentis solum. scilicet sacramento baptismi et sacramento confirmationis et non ex aliis sacramentis. scilicet sacramento ordinis vel penitentiae. quia filius sacerdotis potest habere cum illa quod sacerdos pater eius audit de confessione: et ideo ex baptismo et confirmatione generatur solum spiritualis cognatio quam solum ex baptismi et confirmationis haberi fieri. Et clarissimo autem non impedit matrimonium cum non sit sacramentum sed magis sacramentum

Matrimonii fo. lxxix.

rale. Et ideo matrimonium non dirimit: sed debilitat
et vix impedit contrahendum. ¶ Quid: Quomodo et qua-
liter impedit cognatio spiritualis matrimonium. S.
Scias quod cognatio spiritualis aut precedit matrimonium
aut sequitur. Si precedit sic impedit matrimonium contrahen-
dum: et dirimit tam contractum matrimonium. Si autem
sequatur tam contractum matrimonium. tunc vinculum
matrimonii non dirimit sed actus matrimonii scilicet
petitionem et reditionem debiti quandoque impedit et
quandoque non. Quia si cognatio spiritualis indicat
causa necessitatis sicut pater vel mater in necessi-
tate baptizat proprium filium in articulo mortis. et
non sit alius qui possit baptizare eum nisi pater aut
mater. tunc non impedit matrimonium actum. Nec ex par-
te patris nec ex parte matris. Si vero illa cogna-
tio spiritualis contrahitur extra casum necessitatis si hoc
ex ignorantia fiat et non ex fraude. sicut cum baptizat
filium suum quem non credit esse filium: sed magis alienum
et diligentiam adhibuit. tunc ex neutra parte talis etiam
cognatio spiritualis sequens actum matrimonium non
impedit. Si vero fiat ex malicia: et fraude sicut cum
quis baptizat filium suum scienter ut elongetur a
sua coniuge vel ex alia malicia tunc ille qui baptizat
vel cuius actu contrahitur illa cognatio spiritualis: quod
scilicet filium suum accepit istomodo amittit ius petendi
debitum. Sed tenet alteri petenti reddere debitum
qui non est in culpa. Quia ex culpa et malicia illius
non debet alter in commodum reportare nec innocens
privari suo iure. Si vero ambo coniuges fuerint in
culpa debet separari quo ad thorum non quo ad vin-
culum. Et sic patet quod cognatio spiritualis impedit ma-

De sacramento

tritionis et dirimit et quomodo. Et ipse. Inter quas
personas contrahitur cognatio spiritualis. S. Inter
quatuor personas. Ad cuius evidentiam scias quod tres
sunt species cognationis spiritualis. una dicitur pater-
nitas que contrahitur inter baptizantem et baptizatum
inter confirmantem et confirmatum vel suscipientem et sus-
ceptum. Alia dicitur compaternitas que contrahitur
inter generantem carnaliter scilicet patrem et matrem et
regenerantem spiritualiter scilicet baptizantem et suscipientem
Tertia dicitur fraternitas spiritualis que contrahitur
inter generatum carnaliter a patre spirituali et re-
generatum spiritualiter. Item species cognationis
spiritualis que dicitur paternitas impedit matrimonium
et dirimit iam contractum: quia pater spiritualis non potest
habere filiolam suam que est eius filia spiritualis
nec filius spiritualis matrem spirituales: et sicut gene-
ratione carnali pater et mater non possunt contrahere
matrimonium cum filiis suis sic nec in cognatione
spirituali. Et baptizans se habet ut pater et gerit per-
sonam christi et suscipiens se habet ut mater et gerit per-
sonam ecclesie ut dictum est de baptismo. ca. lvi. Et ideo
isti duo excluduntur a matrimonio respectu filiorum
spiritualium Similiter secunda species que dicitur
compaternitas excludit a matrimonio utrosque patres tam
carnales quam spirituales quia pater carnalis non potest habere in
uxore matrem spirituales filii tui que est eius mater nec pater
spiritualis eius compatrem: que est mater carnalis filii sui.
Similiter etiam species cognationis spiritualis impedit
matrimonium. scilicet fraternitas que excludit omnes
filios et filias. siue ante natos siue post natos pa-
tris et matris spiritualis: et hoc solum respectu

pſone illius q̄ ſolū in baptiſmo vel in cōfirmatione
 cognatio ſpūal̄ ē contracta. ſ. filioli vel filiole. Qz
 oēs alii filii vel filie parentū poſſunt cōtrahere ma
 trimoniū cū filiis et filiabus paternorū. Cū per ipſos
 nulla cognatio ſpūalis contrahit̄. Et ſic patet q̄
 cognatio ſpūal̄ impedit matrimoniū cōtrahendum: et
 dirimit cōtractū inter pſonas p̄dictas. ſ. inter ſpūa
 les parētes et filios ſpūales et inter carnales et ſpi
 rituales parētes inter filios carnales et ſpūales per
 quos cognatio ſpūalis cōtrahit̄ ſolū modo et nō in
 ter alios. Et ſic ſunt quatuor pſone excluſe a m̄rimo
 nio p̄ cognatiōe ſpūali. ſ. patres: cōpatres filioli et fi
 lli carnales cōpatruz. ¶ Iſtū quid pōt cognatio
 ſpūal̄ ab vno cōiugū cōtracta in aliū trāſire vt ſi vir
 abſente ei⁹ vxore vel vxor abſente viro leuet vel
 baptiſat puerū. Iſtū qd̄ alter cōiugū abſens efficit cō
 parē et patern⁹ pueri rōne alteri⁹ cōiugis. S. Quāqz
 ſic et quāqz nō: qz tūc iſte mod⁹ cognationis indirecte
 ſumit̄. et nō directe ſicut ē ille qd̄ eſt inter baptiſantē et
 baptiſatū. ſeu ſuſcipiētē puerū et parētes carnales
 pueri. S; eſt indirecte p̄ factū alterius cōiugis alte
 ro abſente. Ideo notādū eſt qd̄ ſi alter cōiugū leuet
 puerū alteri⁹ ſine ſuo cōpart cōiuge ante q̄ m̄rimo
 nium ei⁹ fuerit in eos carnaliſ cōſūmatū ſ; ſolū p̄
 verba de p̄ſenti cōfirmatū ſic ille qd̄ abſens eſt p̄ ſui
 cōiugis actionē nō cōtrahit ſpūales cognationē qz
 nondū effect⁹ eſt vna caro cū eo qd̄ puerū leuauit aut
 baptiſauit qz per vniōnē carnis ſequentē nō trāſitur
 ad vniōnē ſpūalē p̄cedentē Si vxo leuauit vel bapti
 ſauerit puerū poſt m̄rimoniū cōſūmatū p̄ carnalem
 copulā ſic diſtingit̄ qz cognatio illa ſpūal̄ cōtrahit̄ p̄ actio
 nē vni⁹ cōiugis alteri⁹ filiū de ſacro fonte ſuſcipien

De sacramento

tis. sic transit cognatio spūalis ab vno coniuge in
altum cum sint vna caro. qz suas actiones cōicant
licet cōicent suas passionēs. Vbi gratia. Iohānes
z maria coniuges sunt vna caro per carnalē copu-
lam conjugalem per matrimoniū eorū consummatū
Maria suscipit de sacro fonte puerū duorū coniu-
gum. s. martini z berthē iohāne viro suo ignoran-
te z absente vel econuerso. Iohānes suscipit pue-
rum z maria ignorat per actionem illius marie lo-
hannes efficit compater martini z berthē z econ-
uerso. Maria fit cōmater p̄dictorū per actionē io-
hānis. nec potest post mortē marie berthā cum io-
hāne matrimonialiter copulari. nec martin⁹ cum
maria post mortē iohānis. nec etiā cum baptisato
potest cōiunx que absens fuerat copulari. Aut il-
la cognatio spūalis contrahit̄ per factum alterius
puerū vnus cōiugis suscipiente. z tūc aut ille puer
est ex eorum coniugio z sic nō potest absens vt di-
ctum est cū leuante puerū matrimoniū contrahē-
re sicut cū suscipiente. aut puer nō est ex eorū cōiugio
sed ex alio. z sic potest cū suscipiente puerum alter
coniunx cuius puer nō est matrimonialiter copu-
lari. qz sic non transit cognatio spūalis a matre in
virū. nec econuerso. vt si berthā leuauerit puerum
marie quē habuit ex alio q̄ a iohāne. post mortem
marie poterit iohānes cū berthā matrimonialit̄
copulari. Vñ Xpus. Que michi vel cui⁹ mea natus
fonte leuauit. Hec mea cōmater fieri mea non va-
let vxor. Si qua mee mater non ex me fonte leua-
uit. Hanc post facta mee non me neutrorū habes-
re. Notandū est etiā q̄ inter susipientem puerum

et leuentē et baptisantē. nulla cognatio spūalis contrahitur: nec inter eos aliqua cōpaternitas nec cognatio spūalis est. Si inter virū et uxorem suā: si simul leuent puerū de sacro fonte nō p̄trahitur aliqua cōpaternitas: nec cognatio spūalis. Si ut dictū est nec inter eos et baptisantē. Et si plures leuent puerum non p̄pter hoc p̄trahitur inter eos aliqua cognatio spūalis: nec paternitas. q̄ unus solus ad leuandū sufficit: sed solum inter parentes carnales pueri et suscipientes de sacro fonte est cōpaternitas. vñ & sus. Unus semper erit cōpater spūalis. Alter carnalis: nec fallit regula talis. Et hec de cognatione spūali ad presens tibi sufficiant.

Petrus. Nūc de cognatione legali ad presens michi dicas q̄ sit et quō matrimoniū impediāt.
S. Cognatio legalis ē p̄pinq̄uitas ex adoptiōe p̄ueniēs. Adoptiō autē ē extranee p̄sone i filiū v̄l nepotē vel deinceps legitima assumptio. Quā ubi natura deficit in ḡnatiōe filiorū ars supplet defectū per adoptionē. Et nota q̄ cū p̄p̄rius succedat in hereditatē iō p̄p̄rius nō adoptat: s̄ extraneus. Et sic vir pōt adoptari in filiū. Fra et mulier pōt adoptari i filiā vel neptē. ¶ **Q̄**ue sunt p̄sone q̄ possūt adoptare. **S.** Personae libere q̄ possunt de hereditate sua disponere. Quā serui nec iuvenes infra. xv. ānos etiā mulieres nō possūt aliquē adoptare i filiū vel nepotē nisi ex spūali cōcessiōe p̄ncipis. Illi etiā q̄ habent p̄petuū impedimētū filiorū ḡnatiōis sicut sunt frigidi nō possunt adoptare. q̄ nō idigēt solatio filiorū. s̄ illi q̄ habuerūt liberos et amiserūt vel q̄ nō habuerūt p̄pter impedimētū accidētale et nō perpe-

De sacramento

quā et hūere poterūt tales pnt adoptare. Sicut. iunior seniorē adoptare nō pōt s; op; q; adoptās pce
dat tpe adoptatū tāto q̄to potuisset tps naturalit
gnasse. s. octodeci ānis. Eo q; adoptās d; sup ado
ptatū dñari qd nō eēt puentēs si iunior senior ē ado
ptaret ¶ 1°. Quō fit adoptatō S. Sicut ē duplex
gnatio qdā naturalis et ipfecta sicut ē eorū filiorū q;
i fornicariōe gnantē et tales nō p̄cipiāt i hereditatē
p̄ris. Alia ē gnatio pfecta q; fit i m̄rionio et tales sūt
heredes p̄ris. Ita etiā ē duplex gnatio et adoptatio
legalis. qdā ipfecta et simplex et sic nō trāsit adopta
tō i p̄tātē adoptātis. Et istomō q̄lib; adoptare pōt
quālib; etiā sine auctoritate p̄ncipis s; solū auctori
tate alicui⁹ m̄grat⁹. Et tal⁹ adoptat⁹ nō trāsit nec
succedit i hereditatē adoptātis. nec adoptās teneē
tali adoptatio dimittere aliqd i testamēto suo nisi
velit. Est autē alia adoptatio pfecta q; nō fit nisi au
ctoritate p̄ncipis: nec sic adoptare pōt nisi ille q; ē
sui iuris. Et sic succedit adoptat⁹ i hereditatē ip̄s
adoptātis et bonis ei⁹. Et talis adoptio dñ abroga
tio vel adoptatio ipfecta et pfecta q; dñ arrogatio i
q̄ttuor differūt. Primo q; ille arrogat⁹ ē sui iuris:
s; adoptat⁹ ē q; ē alieni. Secdo q; arrogat⁹ trāsit in
p̄tātē arrogātis: s; adoptat⁹ nō. Tertio arrogat⁹
h; de incitate legitimā p̄tē v; successionē i bonis ar
rogātis siue eū emācipet siue decedat d; ei quartā
p̄tē bonorū suorū relinq̄re v; legitimā suā: s; adopta
tus nō h; i bonis adoptātis legitimā: nec teneē ei
aliqd relinq̄re. Quarto arrogatō nō fit nisi auctori
tate p̄ncipis. i cui⁹ p̄tātē sūt oēs q; sūt sui iur;. s; ado
ptio fit auctate alicui⁹ m̄grat⁹ p̄petētis. et sic p; qd
fit adoptio ¶ 1°. Hūc dicas quō ipa ipedit m̄rionio

nū. 5. *Q*z vt dictū ē lex phibet inter alias psonas mīmoniu plūgi q̄ necesse ē simul cohabitare sicut dictū ē de panguineis z affnib⁹. Eo q̄ talib⁹ p̄cipiscēte pateret loc⁹. Et qz fili⁹ adoptat⁹ uersat⁹ ī domo p̄ris adoptātis sicut fili⁹ naturalis. Ideo leges phibēt matrimoniu iter eos copulari. Et h̄mōt phibitio p ecclesiā ē approbata. Uñ nicola⁹ papa dicit. q̄ adoptiu nō possūt plūgi naturalib⁹ filiis. Aduertēdū ē aut ad scēdū iter quos adoptio phibet matrimoniu fieri q̄ triplex ē cognatio legalis. Prima ē descēdētū q̄ trahit iter patrē adoptātē z filiū adoptatū. z filius filii adoptati z nepotem z deinceps. Secūda ē iter vxorē adoptātē z filiū adoptatū z inter patrē adoptātē z vxorē filii adoptati. Et iste due cognatiōes legales ipediūt ppetuo matrimoniu. Tertia ē inter filiū adoptatū z filiū naturalē. z hec q̄qz ipedit z q̄qz nō. qz manēre filio adoptato ī prāte p̄ris adoptātis. nō pōt trahere matrimoniu cū filia naturali. s; mortuo p̄re adoptāte vel emancipato filio adoptato. pōt mīmoniu p̄hi inter eos. Sifr iter patrē adoptantē z matrē naturalē siue patrē. nulla p̄pinq̄itas trahit ex h̄mōt adoptiōe. nec mīmoniu ipedit. Sic ergo p̄z q̄ cognatio legalis prima z secūda ipediūt z dirimunt matrimoniu. Tertia quādoqz impedit z q̄qz nō vt dictum est. Sic patet de cognatione legali.

Detrus. De impedimento criminis consequenter michi dīcas Et que sunt crimina. 5. Crimina impediētia matrimoniu plura sunt z differentia. Quedam sunt que impediunt matrimoniu contrahendum z nō dirimūt contractum.

De sacramento

Quedā etiā sunt q̄ ipediūt simplr ⁊ dirimūt. Que
Nō ipediūt ⁊ nō dirimūt sūt hec. Incest⁹. scz cogno
scere sanguineā vxoris sue. Scdm ē leuare pro
priū filiū de sacro fōte. Tertiu ē vxoriciū de quo
post dicef. Quartū ē rapt⁹ aliene sponse. Quintū est
iterfectio presbyteri. Sexto qñ aliquis penitētiā so
lennē facit. i istis ipediū matrimoniū ⁊ trahendum
sed nō dirimūt iā ⁊ tractū. Quā si velit ille qui habet
aliqđ predictōrū ipedimētōꝝ in se p̄ licentiā eccle
debet ⁊ trahere nec phibeē ei cū de p̄iculo eius in
cōtinentie timeē. Notandū igit q̄ illi duo casus. s.
incest⁹ ⁊ leuare puerū de sacro fonte sicut iam su
pra dictū est. ca. xlii. dupl̄ possūt ⁊ tingere. Aut
añ matrimoniū ⁊ tractū. s. cū aliquis cognouit ali
quā mulierē ⁊ postea vult ⁊ trahere cū sua consan
guinea: vel leuat puerū de sacro fonte ante q̄ con
trahat cū matre pueri. Sic ipedit matrimoniū cons
tractū ⁊ consummatū: s. ius petēdi debitū p̄dit. s. te
neē reddere illud alteri. iugē petenti vt dictū est.
Alia etiā sūt plura crimina sicut phibitio eccle. 2c.
de q̄bus dictū est supra. Crimina Nō que ipediūt
m̄rimoniū cōtrahēdū ⁊ dirimūt iā ⁊ tractū tria sūt
Primū ē qñ adulter machinat cū effectu in mor
tē viri legitimū adultere vt postea m̄rimoniū ⁊ tra
hāt. v̄ ecōuerso. v̄ vir i vxorē. Si postea m̄rimoniū
⁊ trahāt ⁊ cōiūgant debz m̄rimoniū dirimi. Si vir
in mortē vxoris insidiat v̄ vxor i mortē viri. p̄ris
mo rōne culpe qz adultera cōtrahere vel illa cum
adulcō. Primū ē pctm̄ magnū: qz fm̄ leges ciuiles
in actu ip̄o liceat eā iterficere: cū penā lex infligat
Scdm ē grauī⁹ pctm̄. S3 tertiu grauissimū. Duo

p[ro]p[ri]a i[n]p[er]diu[m] m[at]rimoniu[m] p[ro]hendit s[ed] n[on] di[sc]riminat i[n] co[n]tractu. S[ed] tertiu[m] i[n]pedit si[m]p[li]t[er] cu[m] q[ui]cu[m]q[ue] z di[sc]riminat p[ro]tractu cu[m] adultera. sed n[on] di[sc]riminat p[ro]tractu cu[m] alia p[er]sona. Sc[ilicet] b[e]n[e] crim[e] e[st] q[ua]n[do] viuente legitimo coniuge p[re]stat fide[m] adul[ter]i cu[m] adultera de m[at]rimonio p[ro]hendendo p[er] v[er]ba de futuro. q[uod] ducet e[am] i[n] vxore[m] post mortem viri legitimi. z post mortem vxoris legitime i[m]p[er]t[ur] adulteri z hoc i[n]telligit[ur] q[ua]n[do] scit e[am] habere viru[m] v[el] i[m]p[er]a cu[m] habere vxore[m]. Ita q[uod] v[er]q[ue] scit i[n]p[er]dimetu[m] p[ro]p[ter] q[uo]d n[on] p[oss]unt si mul copulari. q[ui]a ali[ter] n[on] di[sc]riminaret[ur] m[at]rimoniu[m] postq[uam] e[ss]et p[ro]hibitu[m]. Tertiu[m] crim[e] e[st] q[ua]n[do] adul[ter] de facto p[er] v[er]ba de p[re]senti p[ro]trahit m[at]rimoniu[m] viuente legitimo viro adultere vel vxore legitima adul[ter]i. Et sic di[sc]riminat m[at]rimoniu[m] z hoc i[n]telligit[ur] q[ua]n[do] v[er]q[ue] sit i[n]p[er]dimetu[m]. Si aut[em] vir h[ab]eat vxore[m] legitimam p[ro]hibet de facto m[at]rimoniu[m] p[er] v[er]ba de p[re]senti cu[m] aliq[ua] muliere n[on] p[ro]iugata q[ui] ignorat v[er]u[m] illu[m] vxore[m] h[ab]ere. v[el] ec[on]uerso p[oss]unt i[n] eos post mortem legitimi viri v[el] vxoris legitime m[at]rimoniu[m] co[n]sistere d[icitu]r t[ame]n ille q[ui] solut[us] erat fuerit i[n] sci[u]s criminis. z q[uod] bona fide p[ro]xit. z q[uod] de nouo p[re]sentat i[n] m[at]rimoniu[m] d[icitu]r ad ei[us] noticiam p[er]uenit. Et hoc i[n]telligit[ur] etia[m] si nulla fuerit inter eos carnalis copula subsequuta viuente legitimo p[ro]iuge. q[ui]a sic n[on] liceret p[ro]iungi m[at]rimonialit[er]. vt habet[ur] extra de eo q[ui] duxit i[n] m[at]rimoniu[m] illa[m] q[ui] i[n] adulterio poluit. Si q[ui]s vxore[m]. Si p[er] hoc i[n]telligit[ur] si n[on] e[st] machinatus i[n] mortem legitime p[ro]iugis vt d[icitu]r ibide[m]. Veniens ad p[re]sentiam. Et p[er] q[ui] s[un]t crimina q[ui] t[ame]n m[at]rimoniu[m] i[n]p[er]diu[n]t z q[ui] i[n]p[er]diu[n]t z di[sc]riminat m[at]rimoniu[m] ¶ **¶** Quid p[oss]it vir p[ro]p[ter] crim[e] adul[ter]i vxore[m] dimittere talit[er] nubere. ¶ Vir p[oss]it vxore[m] dimittere cu[m] adul[ter]i cu[m] manifestu[m] sit q[uod] v[er]i pote. Inuenit e[am] sola[m] cu[m] solo. z loco z t[em]p[or]e

De Sacramento

suspecto ei nudā cū nudo. Et sic q̄tū ad thōrū pōt
eā dimittere. Tū pōt eā accusare ⁊ celebrari iter
eos diuortii p ecclesiam nec tenet vir reddere debi
tū sibi petenti ⁊ sepabūt quo ad thōrū nō tū quo ad vi
culū qz viciū m̄rionli ppetuū ē ⁊ manet q̄ diu ābo
vixerit nec pōt p̄p̄ diuortii alē eorū alteri nubere
¶ **¶** pōt sp vir vxorē fornicariā dimittere. **S.**
Septē sūt cas⁹ i q̄b⁹ nō l3 vir vxorē fornicariā di
mittere. **¶** Prim⁹ ē si vir etiā fuerit fornicat⁹. Scd⁹
ē si vir p̄stituerit ⁊ duxerit eā ad fornicandū. Terti⁹
ē q̄n vxor credit p̄babilē virū suū ēē mortuū ⁊ al
teri nubit ⁊ alio redeūte ab illo recesserit cū quo
postea nupierat. Quart⁹ ē cū est ab alio cognita
sub spe viri quē credebat virū suū. Quin⁹ ē q̄n fuit
opp̄ssa vi. ⁊ intelligit de vi absoluta q̄ nō fit p̄ metū
Sext⁹ ē q̄n recōsiliavit sibi post p̄missū adulteriū
vel publice adulteratē retinuit. Septim⁹ ē cū inf
idelis ab alio cōinge infidelis dimissis fm ritū suū
eo dimisso alteri nubit. Et postea utroqz p̄uerso ad
fidē cogit p̄ ecclesiam eā recipe. In istis ergo septē ca
sib⁹ nō l3 viro vxorē fornicatē dimittere. **¶** **¶**
pōt ne vir iudicio p̄p̄o vxorē fornicatē dimittere
S. Vir pōt eā dimittere dupl̄. Unō mō quo ad thō
rū tū ⁊ sic pōt eā dimittere q̄ cito p̄stat ei de illi⁹
fornicatōe nec tū ei reddere debuit tene. nisi p̄ ec
clesiā cōpellat. Si tū cōtingit q̄ volūtarie ei red
dat debitū notā irregularitatē incurrit ⁊ bigam⁹
efficiē ⁊ generat sibi p̄iudiciū accusādū eā de forni
catōe sua. Si vō p̄ ecclesiam p̄pellat ad reddēdū ei
debitū efficiē irregularis s3 nō generat sibi p̄iudi
ciū accusādū eā de fornicatōe sua. Aliomō pōt vir

vxore fornicantē dimittere. et q̄tū ad thoz et q̄tū
 ad cohabitatiōē. et sic nō pōt dimittere nisi p iudi
 cū ecclie et p diuortū ¶ **¶** Quid pōt etiā mulier
 virū suū dimittere cā fornicatiōis et adulteri. sicut
 vir vxorē. **S.** In cā diuortū q̄ sit p̄p̄ fornicationes
 et adulteriū vir et vxor ad paria iudicant. qz sicut vi
 ro l3 dimittere vxorē p̄p̄ fornicationē et adulteriū
 Sic ecōuerso. l3 vxor dimittere virū p̄p̄ fornicatio
 nē q̄tū ad bona m̄ionū q̄ sūt fideles. ples et sacra
 mēb. **S.** vxor et vir i his ad paria iudicāt. Quātū
 tū ad bona m̄ionū qd ē ples malus pctm ē ex pte
 mulieris q̄ ex pte viri. Et istomō p̄p̄ certitudines
 plus maior cā diuortū ē adulteriū vxoris q̄ viri Sic
 seq̄t q̄ vir suā vxorē i diuorcio ad eā iudicāt p̄p̄
 fidē et sacm. nō tū ad eā p̄p̄ p̄lē. et ut dictū ē l3
 diuortū fiat iter eos q̄tū ad thoz et cohabitatiōē
 nō i n̄ q̄tū ad vinculū. qz i p̄is viuētib⁹ ut dictū ē sēp
 manet vinculū m̄icm̄: nec pōt alē alio viuēte alit
 nubere ¶ **¶** Quid p̄ diuortū pōt hō vxorē forni
 cantē recōsiliare sibi. **S.** Si vxor p̄ diuortū de pctō
 suo penitentiā suā fecerit et emēdata fuerit pōt eas
 vir recōsiliare sibi et teneē ad virū redire. et ei debet
 tū reddere si petat qz diuortū datus fuit i penā ad
 eā vir recōsiliare sibi et teneē ad virū redire et ei de
 bitū reddere si petat qz diuortū datus fuit i penā
 adulteri et i fauorē ei⁹ q̄ fidē seruauit. Si xō post
 diuortū icorrigibilis pmāserit fuerit nūc voluerit
 emēdari. **¶** Ad d3 cā vir sibi recōsiliari ne sui crimis
 p̄iceps videat. Si xō p̄tulerit q̄ vir post diuortū
 fornicauerit q̄ p̄t aū diuortū innocēs erat p vxorē
 suā q̄ prius fornicata fuerat nō potest cogi ad

De sacramento

reconsillationē. tñ iudex eū ex officio suo dñs eū cos
gere ad recōsiliāduz vxori ⁊ per hoc caueat piculo
sue eius ⁊ scandalo. Et eodē modo agit de vno ad
ultero añ diuortiū sicut de vxore dictū ē ¶ **¶** Q. ⁊
filii illegitimi pbant ex actu fornicario ⁊ legitimi
ex vero matrimonio. Ideo de talib⁹ aliquid tñ mte
chi dicas. **S.** Quia duplex est status filiorū quidaz
sunt naturales ⁊ legitimi: sicut illi q̄ nati sunt i ma
trimonio legitimo solēnter cōtracto ⁊ bona fide.
Alii sunt filii naturales ⁊ nō legitimi. vt illi q̄ sunt
nati ex fornicario concubitu sicut ex concubina.
Alii sunt legitimi et non naturales sicut sunt filii
adoptiui. Alii sunt q̄ nec legitimi sunt nec natura
les vt illi q̄ in adulterio nati sūt: ⁊ de incestu. Et ta
les dicuntur spurii. Tales aut nascunt ⁊ p̄tra legem
positiua: ⁊ p̄tra legē nature expresse qz x̄o ignorā
tia excusat illicitū ꝑcubitū a ꝑctō nisi sit ignorātia
culpabilis Ideo illi q̄ p̄trahūt bona fide i facie ec
clesie. q̄uis sit impedimentū m̄rimoni dñi tñ plures
absqz sua culpa illud ignorēt nō peccāt nec eorū fi
lii sunt legitimi. Si vterqz aut p̄trahentiū i facie
ecclesie stat impedimētū q̄uis ecclesia sustineat lz igno
ret nec a ꝑctō excusant nec filii sunt legitimi. Et illi
nec illi q̄ p̄trahūt i occulto clādestine excusantur a
ꝑctō nec eorū filii legitimi reputāt. Scias tñ q̄ ille
gitim⁹ fili⁹ duplex vānū incurrit. s. qz nō admittit
ad act⁹ legitimos: sicut ad officia ⁊ dignitates si
nec succedūt i hereditate p̄fina. Verū tñ naturales
filii p̄nt succedere i sexta pte tñ Spuriū x̄o i nulla
pte succedūt p̄tes x̄o eorū tenēt eis p̄uidere ⁊ ad
ep̄m p̄tiet vt cogat p̄tes vt eis p̄uideat. ¶ **¶** Quid

psit illegiti filii de iure legitimi. S. Impossibile ē
 q illegitim⁹ fili⁹ fiat legitim⁹ de legitio coitu: qā
 tā trāsit ille coit⁹ ⁊ nunq̄ pōt fieri legiti⁹ coit⁹ ex
 quo semel fuit illegitim⁹. S; quodā mō alio pōt fi
 li⁹ legitimi i q̄tū dāna q illegitim⁹ incurrit substra
 hūtur ⁊ remouētur per legis auctoritatē. Sunt sex
 mōi legitimādi filios. Duo fm canones. Et quat
 tuor fm leges. Prim⁹ scdm canones ē qn matris
 moniū seqtur. scz qn ille q gñauit filiu; ex muliere
 soluta ⁊ nō per adulteriū trahit cū ea in facie ec/
 clesie. Et hic mod⁹ non extēditur ad spurios. Sec
 cūdus modus sit p spālem indulgētiā ⁊ dispēatio
 nem dñi pape. ⁊ hic modus etiā extēditur ad spu
 rios. Alii qtuor modi sūt scdm leges. Prim⁹ ē qn
 pater filiū naturalē vel spurū curie ipatori offert
 ⁊ legitimat eo ipō ppter curie honestatē. Scd⁹ ē
 qn pater in testamēto suo noiat eū legitimū heredē
 ⁊ fili⁹ postmodū testamētū ipatori offerat. Ter
 tius si nullomō sit legitim⁹ p̄is fili⁹: ⁊ fili⁹ semet
 ipm offert p̄cipi. Quart⁹ ē qn p̄ suo testimonio
 vel triū testū sub scriptiōe eū legitimū noiat ⁊ ad
 dicit naturalē. Predictis ergo mōis solēt filii il
 legiti legitimari. Et sic de impedimēto criminis ⁊ de
 his que ad ipm pertinent ad p̄is sufficiant.

Detr⁹. Nūc de impedimēto disp̄is cult⁹ ē dicēdū
 Atq. si fidelis possit m̄moniu; p̄here cū i fid
 li ⁊ si inf̄ fideles sit vex m̄moniu;. S. Nō h; fidelē
 p̄here cū i fideli qz p̄cipale bonū m̄moniu; ē. p̄les
 educāda ⁊ nutriēda ad cultū dei ⁊ qz talis educa
 tio ⁊ nutritio sit p patrē ⁊ matrē. Ideo si pater fide
 les duceret vxorē i fidelē ⁊ ecōuersio v̄qz conaret

De sacramento

educare puerū fm ritū legis sue. Et sic infidelis lū
strueret filiū suū fm fālsā legē suā ⁊ auerteret a le
ge xp̄tana. Sicut bonū fidelē nō cōseruaret q̄tūz ad
deū. qz infidelis semp niteret puertere fidē alteri.
Sicut nec bonū m̄ionis qd ē sacramētū suaret. qā
m̄ionis infidelis nō ē pfectū signū p̄fectionis xp̄i
eccle cū nō sint baptisati s̄t n̄mō ē aptitudie signū
⁊ nō actū. Et iō talis disp̄tas cult⁹ ipedit m̄ionū
p̄hendū ⁊ dirimit iā h̄ctuz. Verūtm̄ sciēdūz est q̄
h̄z iter infideles nō sit m̄ionis p̄pletū q̄tūz ad sacra
mentū qd designat vnionē xp̄i ⁊ eccle. tñ ē int̄ eos
m̄ionū in q̄tūz ē i officin⁹ nature ⁊ i sed⁹ societatis.
Q. p̄. Nūqd teneat fidelis puer⁹ ab infideli p̄uge
discedere. **R.** Si fidelis puer⁹ h̄z sp̄e de sua p̄uge
q̄ debeat pueri ⁊ ad fidē de infidelitate reuertī pōt
eū eo manere. Si nō sciat el⁹ obrinationē ⁊ q̄ nō
possit cū ea p̄morari s̄t p̄timella creatoris ⁊ cā re
linq̄re. **Q. p̄.** Nūqd h̄z fidelis q̄ ab infideli discessit
aliū m̄ionū p̄here. **R.** Ad h̄mōi euidentia ē notādū
q̄ vt deū ē ad m̄ionū tria occurrūt. p̄rio. s. q̄ sit
iustitiatū p̄ x̄ba de p̄hti. Sc̄do q̄ sit copulatiū p̄ car
nalē copulā. qz alr possz p̄ religiois īgressūz dissol
ui. Tertio q̄ sit ratūz p̄ baptis̄mi susceptionem. vñ
m̄ionū qd h̄z hec tria dissoluti nō pōt nisi p̄ mortē
alteri⁹ p̄ugis. vñ m̄ionū infidelis cū n̄ sit ratū p̄
baptis̄mūz qd est ianna oīz sacramētōz solut pōt p̄
p̄uersionē alteri⁹ alio p̄manēte in errore. ⁊ pōt nu
bere cūz fidelē. ⁊ hoc i trib⁹ casib⁹. p̄rio qñ infidelis
nō vult cohabitare cūz fidelē p̄uerso. s̄z dimittit eūz
tūc pōt fidelis p̄uersus cū fidelē nubere ⁊ tūc primūz
m̄ionū qd erat imp̄fectū p̄ sequēs m̄ionū solutū.

Secundo quoniam infidelis vult cohabitare cum fidelis scilicet non sine blasphemia christi. quam infidelis perversus audire abhorret. Etiam quoniam non est spes de perversione infidelis. et sufficiens fuit infidelis monitus a fidelis ut errorem reliquat quem non vult relinquere. et tunc fidelis conversus nubere potest cum fidelis vel religionem intrare. et sacros ordines suscipere. nec est postea infidelis converso ad fidem fidelis qui nupserit. vel votum religionis emisit vel ordines suscepit restituendum. quia tarditas perversitatis est ei in pena. Si tamen coniunx infidelis convertatur ad fidem antequam alter in facie ecclesie matrimonium contraxerit teneatur ad coniugem suam accedere nec aliam potest ducere ipsa vivente. Tertio quoniam infidelis vult cohabitare cum fidelis et sine contumelia christi: scilicet non sine scandalo conjugis. fidelis per contrahendum ipsum ad peccatum ut si vult eum a fide dvertere. In his predictis casibus licet fidelis converso contrahere cum fidelis alio. Notandum etiam est quod pro aliis peccatis non soluitur matrimonium contractum quantum ad vinculum si solvat quantum ad cohabitationem et quo ad thorum. Et hoc tamen quandoque fit ad tempus. quoniam scilicet speratur peccantis emenda. Quandoque etiam simpliciter quoniam delinquens non vult retrahi a peccato ut dictum est supra de divortio ca. xxxv. Et hoc de impedimento dissipationis cultus ad presens tibi sufficiat.

Detrus. Consequenter de impedimento coactionis et violentie michi dicas. quod tangitur in versibus supradictis. cum dicitur vis. Et quia vis et coactio generant metum. ideo primo videndum est quid sit metus. et quomodo metus cadat in constantem virum. et postmodum quomodo modo matrimonium impedit et dirimit.

De sacramento

S. Quæ sit coactio ut scias que hic intelligitur. Notandum est quod duplex est coactio quedam absoluta que est maioris impetus; que non potest evitari. et talis coactio non cadit in animam nec in consensu viri. quia est simpliciter voluntarium. Alia est coactio conditionata scilicet per metum sicut qui scindit membrum putridum ne corpus pereat vel proleat merces in mare ut se et navem salvet et talis coactio est quodammodo voluntaria consideratis conditionibus particularibus et circumstantiis persone et rerum et talis coactio cadit in animam viri. Unde de ista ultima coactione que fit per metum hic agitur et diffinitur sic. Coactio est metu instantis vel futuri periculi causa metu trepidatio. ¶ **¶** Quomodo cadit metus in constantem virum. **S.** Ad hoc illud scias. Notandum est quod differentia est inter virum constantem et inconstantem; quia vir constans considerat periculi qualitatem et sequitur rectam rationem nec cogitur ad maius malum ut evitet minus malum sed potius vir constans cogitur ad minus malum ut evitet maius malum. Vir autem inconstans non considerat qualitatem periculi nec rectam rationem sequitur nec evitat malum maius. sed facit maius malum ut evitet minus malum ut cum peccatum mortale facit propter metum alicuius penæ temporalis. Si est alia differentia inter eos. quia vir constans non cogitur nisi ex fortis estimatione et probabili vir inconstans ex levi. Differt etiam vir constans a pertinaci. quia pertinax nullomodo cogitur ad minus malum quod per evitandum maius malum facit vir constans ut dictum est et ideo vir constans medius est inter inconstantem et pertinacem. quia constans quando cogitur et quando non. quia cogitur ad minus malum ut evitet maius malum contra pertinacem qui nunquam cogitur.

Sic non cogit ad malum malum ut evitet minus malum contra incostante quod ad hoc cogitur. ad peccandum tamen vir constans nullomodo cogit cum peccata sunt maxima malorum. homo imo debet eligere mori quam mortaliter peccare. Sunt autem alia damna et principalia corporalia quorum quidam sunt maiora et quidam minora. Maiora autem damna et principalia sunt quod ad personam hominis pertinet vel ad personam sibi coniunctam. sicut uxori filii et homini. sicut liberatio. de honestatio per stuprum. mors. servitus et similia. Et ideo ex istis damnis imminetibus constans vir cogit ad alia damna corporalia minora sustinenda et hoc habetur per hos versus. Excusare meo hos posse putaque nescis. Stuprum siue stat? liberis atque necis. meo autem infamie non cadit in constantem virum. licet sit magnus damnum ut dicunt iura. quia ei de facili potest occurrere. Quia autem ex metu debite incostante virum vir constans promittit aliquid alteri propter hoc non cogit ad mentendum. quia vult dare quam promittit. sed cum postea vult potest repetere restitutionem sibi fieri vel saltem potest iudici denunciare si promiserit se non perituram restitutionem fieri. Quod autem non possit denunciare iudici promittere non potest cum hoc sit contra bonam iustitiam. quia nullus cogi potest quod faciat contra iustitiam. Et sic quomodo coactio et meo cadunt in constantem virum. ¶ **¶** Huc ad propositam questionem. scilicet quomodo impedit matrimonium consens? coact? edicito. **S.** Quatuor ad coactionem primam quod est per vim quod absoluta coactio matrimonium omnino dissolvit et tollit. eo quod talis coactio absoluta quod specialiter cadit in constantem virum tollit vinculum amicitie. quod est signum coniunctionis christi et ecclesie Tollit etiam perpetuitatem vinculi matrimonii. eo quod talis coactio absoluta repugnat illi perpetuitati scilicet cum possit peti restitutio

De sacramento

in integrū. Et ideo simplr coactio absoluta eadēs
inconstantē virū impedit et dirimit matrimonium
Quātū hō ad scdā coactionē pditionatā. q̄ sit p
metū qñq; tenet et qñq; nō. Tenet autē qñ ille me
tus leuitus ē mñionū. Qñq; etiam nō tenet. qñ. scz
met⁹ talis ē q cadit incōstātē vix. Et l; libere cō
sentiat vn⁹ et alter non p̄sentiat. mñionū nō tenet
qz talis met⁹ libertatē p̄sensu tollit. Sifr qz mñio
nūm nō claudicat oportet q vterq; libere i alter
utrū p̄sentiat et ideo talis coactio mñionū tollit
Notādū tñ q l; talis coactio tollat et dirimat ma
trimoniū. si ille p̄tū. q coact⁹ fuerat postmodum
libere in matrimoniū p̄sentiat tūc illud matrimo
niū firmabilē et radificabilē. An si mulier coacta fue
rit ad matrimoniū p̄trahendū per metū cadentē
in p̄stātē virū et post i matrimoniū libere p̄senserit
tūc illo p̄sensu fiet mñionū et erit firmū et postmo
dū nō poterit dirimi. dū tñ vir p̄manet i eodē p̄sen
su libere cū quo p̄t⁹ fuit. Et ideo ē iudiciū de viro
coacto sicut de muliere. Itē notādū q si iurauerit p
metū cadētē i p̄stātē vix se p̄hendū mñionū cū alī
quo illud iuramētū nō obligat i iudicio fori. cū sit
extortū i iudicio tñ poli i quo iudicat magi fm ea
q̄ saluti aīe p̄stētis expediūt p̄sulēduz ē vi si et ex
pediat adimpleat iuramētū. Si hō ei nō expediat
p̄ supiorē expectet de iuramēto absolutiōis bñfici
clū. Iuramentū aut tractum ad peccādū nullomō
obligat: nec ē adimplendū. ¶ qd. Nunqd p̄tes p̄nt
cogere pueros suos ad mñionū p̄hendū. S. Abso
lute loquendo nō p̄nt eos cogere ad p̄trahendum
matrimoniū. verūtq; ex aliqua causa rōnabili p̄t.

pōt inducere filiū ad m̃rimoniū cōhēdū sicut p̃ pace
amicorū vel patrie. Et sicut liberi tūc se h̃nt ad illa
tūc determinare de necessitate ita tenēf obedire pen
tib⁹ dū cā illa illos cogat aliter nō. Et p̃p̃ hoc seq̃
tur q̃n p̃eres iurāt spōsalia liberorū sēp̃ subitelligit
ex natura stract⁹ cōditionati. s. si liberi cōsentiant.

Petr⁹. Post modū de impedimēto ordiis ē dicē
dū. S. Sacer ordo ex vi ordiis et ex voto cōti
nētie ei dē ānerū impedit m̃rimoniū cōhēdū et dirimūt
cōtū. Post suscepcionē ordiis p̃cte sacri impedit etiā
m̃rimoniū p̃t⁹ cōtū scōm vsū. Si x̃o vir suscepit or
dinē volēte vxore vel ip̃a sciēte et nō reclamāte. ex
tūc vxor tenēf p̃petuo vouere cōtinētiā: nec p̃pter
hoc religionē iterare nisi de piculo cōtinētie et casti
tate ei⁹ timeat si x̃o vir vxore viuēte et ignorāte sa
cros ordines suscepit caracterē suscepit ordiis sed
executiōe caret: et vxori petēti tenēf reddere debi
tū ip̃e tū petere nō pōt. Sūt aut̃ tres ordines sacri
de q̃b⁹ dictū ē. ca. ordib⁹ q̃ impediūt m̃rimoniū cōhēdū
et dirimūt cōtū. s. subdiacon⁹ et diacon⁹ p̃sbyterat⁹
q̃ i ip̃is ē ānera cōtinētia ut dē cōm ē de ordib⁹ ca. vi.
Miores x̃o ordines nō impediūt m̃rimoniū cōhēdū
ne dirimūt tū cōtū ut ibidē d̃r. Et hoc q̃d dictū est
de impedimēto ordiis habēf ap̃d nos i ecclesia occidē
tali q̃ ap̃d grecos i ecclesia oriētalit aliē se h̃y q̃ licet
ap̃d eos sacer ordo impediāt m̃rimoniū cōhēdū sicut
ap̃d nos tū ap̃d eos sacerdot⁹ ordo nō impedit m̃rimo
niū vel vsū m̃rimoniū tā stracti q̃ p̃moti ad sacros
ordines in ecclesia oriētalit p̃nt viri m̃rimonio prius
contracto cum virgine. licet post suscepcionem sa
cros ordines non possint de nouo contraheret

De sacramento

Et hec ad p[ro]p[ri]a de impedimēto ordi[ne]s tibi sufficiant

Petrus. Michi dicas de impedimēto ligamē-
nis quid sit. **R.** Impedimētū ligamēnis cō-
sistit in eo q[uo]d homo ligatus cū muliere per matri-
moniū vel mulier cū viro nō potest per matri-
moniū alteri copulari alio viuēte cum quo contraxit
post matrimoniū. Ex quo sequit[ur] q[uo]d vn[us] homo plu-
res mulieres habere nō potest simul. verūtū anti-
qui patres ex disp[en]satione habuerūt p[ro]pter causā
prolis generāde: ideo in illis eis fuit licitū. nunc
aut[em] illicitū est q[uia] homo et muliere efficiunt vna ca-
ro. ideo homo nō potest dare carnē suam pluribus
mulierib[us]. similiter nec mulier plurib[us] viris: et iō
vir et mulier nō possunt cū alio nubere suo coniuge
viuente: et si hoc fecerint nō ē matrimoniū. **¶** **¶**
Mulier credens virum suū mortuum nunq[uam] p[otes]t
alteri nubere licite v[el] vir alteri mulieri. **R.** Extra/
in decretali de nuptiis. ca. dñs ac redēptor dicitur
q[uo]d nullus ad sc[ilicet] nuptias migrare p[re]sūperit do-
nec cum sciet q[uo]d mortu[us] sit cōiux eius. Eū ex so-
la credulitate mortis alterius cōiugis vel cōiectu-
ra leui nō licet alteri coniugi m[atrimoniu]m cōtrahere
sed magis requirit[ur] certitudo q[uam] per iuramēta ali-
quor[um] qui eum mortuū nouerunt habeat. Dicit tū
hugo q[uo]d iuramentū vn[us] testis sufficit cū attestatio-
ne publice fame aliter nō. Notandū tū est q[uo]d q[uo]n[iam] al-
ter coniugū credit alterū mortuum firmiter. et po-
stea cum alio cōtrahit si postea oriat[ur] dubitatio de
vita illius si de tali dubitatio[n]e certitudo vite con-
iugis prioris habeat alter qui cū alio p[er]traxerit nō
petere potest nec reddere debitū cum sc[ilicet]do s[ed] mo[r]te

taliter peccaret si hoc faceret et adulterium committeret. Si vero dubitet solum et hoc ex causa rationabili tunc non debet petere debitum a secundo coniuge. sed potest ipsi petenti debitum reddere. Si vero dubitet quod ex leui et indiscreta dubitatione deinde a corde suo abicere tamen dubitationem temerariam potest petere et reddere debitum licite. ¶ **¶** Item. Quando tenetur primus vir illam recipere quam sic contraxit cum secundo viro. **S.** Sicut prius dictum est sic dicendum est quod si illa contraxit cum secundo viro ex certa scientia sciens primum virum vivere adultera est nec tenetur primus vir eam recipere. Si vero per ignorantiam probabile. quia credebatur esse mortuus quando contraxit cum alio tunc distinguendum est: quia aut statim fuerit reuersa ad primum cum cognitione vite sue habuerit et sic recipere tenetur eam aut non est statim reuersa et sic non tenetur eam recipere quia adultera est. Et hec de impedimento conjugum ad presens sufficiant.

Pertinet de ultimo impedimento in sexibus per quod contra dicitur. scilicet de impotentia coeundi quod tangitur cum dicitur si forte coire. etc. **S.** Impotentia coeundi duplici causa puenit vel frigiditate vel ex maleficio. ¶ **¶** De utroque autem dicitur cupio et primo de impedimento frigidity quod matrimonium impedit et dirimit. **S.** Frigiditas impedit matrimonium eo quod aliter coniungitur dat alteri corpori sui potestatem ad reddendum debitum carnalis copule Et quia frigiditas impedit homini redditionem. ideo impedit etiam matrimonium: quia frigiditas ad impossibile se obligare non potest: cuiusmodi est redditio. Sed notandum est quod causa frigidity tatis duplex est quedam temporalis cui potest subueniri beneficio artis medicine vel etatis et hoc matrimonium totaliter non impedit nec soluit. Alia est causa perpetua cui non potest

De Sacramento

subueniri. et hoc fit dupl'r. Quia aut illa cā precessit
m̃tionū aut seq̃. Si p̃cessit: sic īpedit m̃tionū cō-
trahēdū et dirimit iā s̃ctū: ita tñ q̃ ille q̃ illud īpedit
mētuz h̃z p̃petuo maneat absq̃ spe coniūgii. Ille ṽo
ex pte cui nō ē reptū īpeditmētū nubat cui voluerit
in dñō. Si ṽo illd īpeditmētū seq̃ m̃tionū iā s̃ctū
et consummatū sicut cū aliq̃s h̃is vxorē castrat ṽl ex
infirmitate deueniat frigid⁹ vel īpotēs ad carnalē
copulā p̃p̃ hoc nō dirimit m̃tionū iā tractū. Mo-
tādū etiā ē q̃ h̃z sentib⁹ nubere quib⁹ nō possūt g̃na-
re cū nō habeāt caliditatē sufficientē ad g̃nandum
h̃is tñ caliditatē sufficiētē ad reddēdū debitū car-
nalis copule. Et iō accedit eis m̃tionū scōz qd̃ ē i re-
mediū: et p̃z qd̃ ē i officiū nature ad g̃nationē. ¶
Quō pōt frigiditas cognosci. S. Ad cognoscendū
illd īpeditmētū frigiditatis eē p̃petuū: ecclesia tres
ānos statuit i q̃b⁹ si fidei ṽl q̃z op̃a carnali copule
adimplēde dederūt et īpleri nō potuit. iudicio eccle-
siē possūt dissolui alio tñ p̃clamāte vel vtroq̃. Sed si
ṽl q̃z p̃clamata ad iudiciū et p̃fitei īpeditmētū tūc p̃p̃
īpeditmētū collusionis vterq̃ iurabit q̃ bona fide
operā dederūt carnali copule adimplēde et eā adim-
plere nō potuerūt. et cū septia manu p̃p̃ quorū eorū
p̃sonas et statū cognoscentiū: q̃ de crudelitāte iura-
bunt. Si vero alter p̃fitei tñ. et alter negat. si vir
fuerit q̃ prouocat ad separationē muliere negāte:
viro icūbit p̃batio q̃ illi soli nō credit. Si ṽo mu-
lier prouocat ad separationē viro negāte ṽl s̃rliū asse-
rēte. s. carnalē copulā p̃cessisse credit viro. q̃ caput
ē mulieris. nisi mulier velit p̃bare īpeditmētū p̃ affe-
ctum corpis d̃z tñ maior caliditas adhiberi circa

virū q̄ circa mulierē: q̄ frigiditas q̄ faceret virū i-
poterē nō faceret mulierē ipotentē. Notādū etiā
q̄ in muliere ē aliud impedimētū q̄ dicit̄ artatio z ē
impedimētū naturale z ita tollit m̄ionū sicut z fri-
giditas viri: q̄ si nō possit ei subueniri p̄ artē cirur-
gie z m̄ionū p̄cedat separāda ē a viro z viro dā-
bit licētia nubendi alii z ip̄a mulier innupta mane-
bit verūtū si alit nubat z ab illo cognoscat primo
viro d̄ reddi z sic si mulier de frigiditate viri. q̄ si
vir post separationē nupsit alii z eā cognouerit re-
dire d̄ cū p̄ma vxore q̄ p̄stat ecc̄l̄as i iudicādo ipe-
dimētū q̄ fuerit p̄petuū cū t̄pale sit fuisse deceptā
Itē notādū q̄ si vir nō posset cōplere carnalē co-
pulā cū v̄gine z tū possz cum corrupta prop̄ hoc
nō ē m̄ionū dirimēduz: q̄ medicinalit̄ possz aliquo
mō v̄l istrumento claustra pudor; frāgere z ei p̄sū-
gi nec hoc ē p̄tra naturā q̄ nō fieret ad delectatio-
nē s̄ magis ad medicamentū. Alterius etiā est
notādū q̄ si alter anteq̄ cōtraxerit ignoret peni-
tus impedimētū alterius. sc̄z q̄ si ipotens ad coeū-
dum potest separari ab eo si voluerit cū illud ipe-
dimētum cognoscit. Si v̄o sciat illud impedimētū an-
teq̄ m̄ionū p̄trahat cū eo nō dirimit m̄ionū
postq̄ p̄ctū ē q̄ ostendit̄ q̄ aliū finē querit in illo cō-
tractu z ideo m̄ionū stat z non soluit. Sic ergo
patet de impedimento frigiditatis.

Questio. Nūc postremo de impedimento malefici
michi dicas. S. Sicut de frigiditate dictū est
dicēdū ē de maleficio: q̄ si maleficiū seq̄t m̄ionū
iā p̄ctū siue p̄summatū fuerit z p̄ carnalē copulam
siue non. non dirimit m̄ionū tam contractū

De sacramento

Si vero precedat matrimonium contractum sic etiam est distinguendum ut patet. quia illud maleficium est perpetuum et sic dirimit matrimonium. Aliud est temporale et sic non dirimit et ad hoc experiendum ecclesia tempus trium annorum statuit. sicut de frigiditate. quia si infra illos tres annos matrimonium consummari non possit per carnalem copulam perpetuum maleficium iudicatur. et possit ab ecclesia separari. sic dictum est de frigiditate. verumtamen differentia est inter frigiditatem et maleficium. quia frigiditas impotens est ad omnes mulieres. et ideo non datur licentia nubendi alii mulieri. sed ex maleficio potest homo esse impotens ad unam mulierem et non aliam. et ideo quandoque iudicio ecclesie dissolvitur propter impedimentum maleficium et utique datur licentia ad matrimonium contrahendum: tamen viro quam mulieri. ¶ **¶** Tunc pervenit maleficium. **S.** Ex dyabolo deo permittente. quia corruptio primi patris per quam homo factus est servus dyabolo devenit in eos per actum generantem. et ideo peccata maleficium permittit dyabolo a deo in hoc actu magis quam in aliis actibus sicut etiam in serpentibus ostenditur. Christus maleficiorum magis quam in aliis animalibus. quia per serpentem dyabolus mulierem temptavit et illud impedimentum maleficium deo permittente potest esse ex impressione demonis in ymaginatione hominis ex qua tollitur viro concupiscentia movens ad talem mulierem et non ad aliam. Et si per potest persistere impedimentum quantum ad omnes mulieres impedimento excitationis concupiscentie per quam carnalis copula tollitur. unde et maleficium perpetuum dicitur quia ei humano ope non potest remedium adhiberi. ¶ **¶** Tunc quod licitum est impedimentum maleficium per aliud maleficium amoveri. **S.** Non oportet illud impedimentum quod per maleficium factum est per aliud maleficium amoveri et destrui sicut maleficium testatur. Et tamen si posset per maleficium

adhiberi remediū. nichilomin⁹ ppetuū iudicāe im-
 pedimētus. Qz nullomō debz aliq̄s auxiliū demo-
 num iuocare. Nec etiā opz q̄ si ppter aliq̄d pecca-
 tum data sit dyabolo ptās in aliquē hoīez q̄ cessan-
 te pctō cesset hmōi dyaboli ptās qz trāseūte culpa
 remanet pena. Qz licet in hoc mūdo absolutus sit
 hō a culpa tñ ppter reatū pene q̄ remanet pmit-
 tit de⁹ hoīez i hoc mūdo a demonib⁹ fatigari. Sicut
 sciēdū ē q̄ licz exorcismi valeāt ad reprimēdū pluri-
 mas demonū ifestatiōes. nō tñ semp valēt ad reprī-
 mēdū eas q̄tū ad molestias corporales dīno hoc exi-
 gēte iudicio. tñ exorcismi valēt semp ptra illas ife-
 statiōes demonū qua sunt p̄cipalit̄ p̄stituti. Agit
 patz qd sit maleficiū z q̄ sepandi sunt p̄iuges si sit
 ppetuū z q̄ ab ecclia tps ad cuius cognitionez est
 taratū. s. triēniū z post illud tps ab ecclia possūt se-
 parari vt dictū ē de frigiditate. verūtñ si post sepa-
 rationē potentia redierit. s. se mutuo carnaliter co-
 gnoscēdi debz inter eos m̄rimoniū reitegrari. qz il-
 lud ipedimētū maleficiū nō fuerat ppetuū: s; poti⁹
 t̄pale. Sic igit̄ de ipotētia coeūdi z sacramēto m̄ri-
 moniū hec ad p̄ns sufficiant. Agit̄ petre hec paucu-
 la q̄ dicta sunt de septē sacramētis tibi sufficiāt q̄ vt
 potui breuiter de scriptis fratris thome p̄cipaliter
 collegi. ac petri de tarētōtze quorūdā alia dicta in-
 serēdo. Si qua tñ inueneris min⁹ ordinate posita
 nō eoz scripta culpas. s; meā poti⁹ ignorantia. Si
 aut̄ inueneris aliqua q̄ ad p̄ns nō tenent. hoc ē pp̄-
 iurissū nouitatē. q̄ sūt postmodū p̄firmata. put̄ reperit
 de snia excōscatiōis. z de publice honestatis iustis-
 cia. Nec igit̄ paucula gratuliter accipe. z ppter eas

Tabula

ad maiora scripta et etiam ad iura recurre. Pro me
tamen in hoc opere fesso ipse exora a quo omnia sacramenta Christi
tenentur dominus videlicet Iesum Christum qui cum patre et spiritu sancto
vivit et regnat deus benedictus et in gloria seculorum. Amen

Ad cognitionem partium operis de administratione ses
septem sacramentorum ecclesie. et inventionem faciliorem
eorum qui in eo continentur est notandum quod qui vult invenire aliquem
casum in aliquo septem scriptorum contentum per tabulam sequentem
inveniet in quo loco continentur et in quo foliculo. Et pri
mo de sacramento baptismi. Et consequenter de aliis
sacramentis secundum quod inferius ascribuntur.

De sacramento baptismi. ibidem
Quod baptismus est ianua omnium sacramento
rum et quod triplex est. fo. li.

Ex quibus constituitur secundum baptismum ibidem

Quod aqua est materia baptismi. ibidem

Quod aqua naturalis est solum materia baptismi. et non alia aqua. ibidem

Quare aqua est materia baptismi. magis quam aliud. ibidem

Que sit forma sacramenti baptismi.

Utrum sit ego: et si amen sint de essentia forme. fo. lli.

Utrum homo possit seipsum baptizare. ibidem

Utrum possit dici baptizo te in nominibus. ibidem

Utrum possit baptizari in nomine genitoris et geniti. ibidem

Quot modis forma baptismi variatur.

De modo baptizandi.

Utrum fiat per aspersionem vel immersionem fo. llii.

Utrum debeat fieri semel immersio vel asper
sio pluries. ibidem

Utrum facta unica immersione ubi plures fieri des
bent impediat baptismus.

Que pars corporis debet immergi vel aspergi.

Tabula

Utrū baptisim⁹ sit statim dād⁹ vel differēd⁹. fo. v.
Utrum pueris gentiliū vel infidelium sit baptis-
mus ministrandus. fo. v.

Utrū pueri reperi in bluiis sint baptisandi ibidē

Utrum hi de quibus dubitatur de eorum baptis-
mo sint baptisandi. ibidem

Utrū quilibet homo possit baptizare. ibidē

Utrū solis sacerdotibus pertineat baptizare.

Utrū in necessitate pater aut mater possit pprium
filium baptizare. fo. vi

Utrū duo hoīes possint vnū puerū baptizare. fo. vi.

Utrū scismatici ⁊ infideles possint baptizare. ibidē

Utrū adulti sic accedētib⁹ possit baptisim⁹. ibidem

Ad quid gratia que pfertur in baptismo pficiat
ut ad leuādū puer de bapt. debeāt aliq̄ iēsse. ibi

Quot ad leuandū puerū esse debeant ibidem

Utrū oēs p̄saguiēi p̄vna p̄sona ad leuādū reputē. vñ

Quot ānoꝝ debēt eē puer de bapt. suscipiētes. ibi

Utrū sacerdos baptisans puerū masculinū pro fes-
mina debeat iterum illum baptizare. ibidem

Utrū matre mortua puer sit extrahēd⁹ p̄ apertionē
marris a corpore eius. ⁊ si mortuus inuent⁹ fuerit

nunquid est sepeliendus cum matre ibidem

Quid sit cathecism⁹ ⁊ exorcism⁹. fo. viii. ut puer
incitate baptisat⁹ debeat cathecism⁹ fieri. ibidē

Quis debeat p̄cedere. exorcism⁹ an cathecism⁹

De sacramēto p̄firmatōis. fo. viii. quot sūt sc̄a

Dū ip̄i inuēt caracterē. ibi. q̄ sit macta ⁊ fōa sc̄i
p̄firmatōis. ibi. q̄b⁹ p̄tineat sc̄m p̄firmatōis min-
istrare. utrū oēs debeāt sacramētū p̄firmatōis susci-
pere. q̄b⁹ suscipiēs debz esse ieiunus cōfessus. ibidē

Tabula

In qua parte debeat confirmari	fo. i.
Quod confirmat? debet teneri ab alio.	ibidem
Quod per triduum debet referre ligaturam	ibidem
D e sacramento ordinis.	fo. ix.
Quid sit sacramentum ordinis.	ibidem
Quod sunt ordines.	ibidem
Quod sacramentum ordinis est unum.	fo. x.
Utrum in quolibet ordine imprimatur character.	ibidem
quid vestes sacre significet.	ibidem
Utrum corona sit ordo.	fo. xii.
Utrum episcopus sit ordo.	ibidem
utrum alii sacerdotes a episcopis possint ordines conferre	ibidem
Utrum non baptizatus et non confirmatus possit ordinari.	ibidem
Que impediunt suspensionem ordinum:	fo. xiii.
utrum defectus cognitionis impediat suspensionem.	ibidem
Utrum servitus impediat	ibidem
Utrum homicidium impediat:	fo. xiii.
Utrum illegitimatio impediat	ibidem
Utrum matrimonium impediat.	fo. xiiii.
Utrum bigamia impediat	ibidem
Quomodo contrahatur bigamia et quot modis	
Utrum vitium membrum impediat	fo. xv.
Utrum possit aliquis in una die plures ordines suscipere: et utrum fortine suscipiens vel per saltum preceatur ab excommunicatione.	ibidem
Utrum heretici degradati et homines possunt ordines conferre	ibidem
Utrum ministrans in ordine suscepto existens in peccato mortali peccet.	fo. xvi.
D e ordinaribus tenendis dicere horas canonicas.	ibidem
D e sacramento eucharistie.	fo. xv.

Tabula

- De sacramēto eucharistie quid sit. ibidem
An panis et vinū sit materia huius sacramēti. ibid
An debeat p̄fici de fermento aut azimo ibidē
Quare ad cōsecrationē vinum requiratur et de quo
vino debeat celebrari. fo. xvii.
An aqua sit vino admiscenda ibidem
An ex solo vino sine aq̄ possit p̄fici sacramētū. ibi.
An hec v̄ba hoc ē corp⁹ meū sint forma huius sa-
cramenti. fo. xvii.
An possit cōsecrari corp⁹ sine sanguine. fo. xviii.
An accidētia post cōsecrationē p̄ se maneant. ibid
Quid de v̄mib⁹ ex eis ḡnatis sit faciendū ibidē
Quod sacerdos ē sol⁹ mīster hui⁹ sacramēti. ibid
An sacerdos celebrans debeat esse ieiun⁹ ibidē
An sumptio aque vel alicuius medicine fran-
gat ieiunium. ibidem
An reliquie ciborū in dētibus impediāt sacramē-
ti celebrationem. ibidem
An sacerdos debeat eē cōfess⁹ añq̄ celebret. fo. xix.
An in missa sacerdos possit se abstinere a cōse-
cratione absq; peccato. ibidem
An pollutio nocturna impediāt celebrationē et q̄
modis provenit fo. xx.
An sacerdos absq; indumentis sacerdotalib⁹
possit celebrare. ibidem.
An sacerdos possit p̄fere missas in die cele. fo. xxi.
An sacerdos post ablu-tionem calicis susceptam
possit altam missam celebrare. ibidem
De defectib⁹ et occurrētib⁹ i missa sacerdoti. ibi
De p̄culis accidētib⁹ i missa circa sp̄s sac. fo. xxii.
Quid si sanguis stillauerit s̄ altare agēs ē. fo. xxiii.

Tabula

De qua materia debet esse calix.	ibidem	
Quibus ministranda est eucharistia	fo. xxiii	
Utrum peccatoribus sit ministranda.	ibidem	
Utrum peccatoribus occulte peccatoribus sit neganda	ibidem	
Utrum panis loco eucharistie possit dari	ibidem	
Qua hora missae celebrari debent.	ibidem	
De his que dicuntur in missa.	ibidem	
De his que fiunt in missa.	fo. xv.	
De sacramento penitentiae	fo. xxix.	
Utrum penitentia sit sacramentum et quare dicatur secundum tabulam.	ibi	
Quid sit penitentia et quod sit eius materia et forma.	ibidem	
Utrum in absolviendo requiratur materia ipsius sacerdos.	f. xxx.	
De quibus peccatis sit proprie penitentia intelligenda.	ibidem	
Quod penitentia est triplex.	De solenni penitentia.	ibidem
Utrum confessio debeat fieri de quolibet peccato mortali et veniali.	ibidem	
Utrum quilibet fidelis teneatur de necessitate ad confitendum.	fo. xxxi.	
Utrum confessio debeat fieri proprio sacerdoti et non alii.	ibi	
Utrum mulier debeat confiteri sacerdoti peccatum quod cum eo commisit	ibidem	
Utrum confessio possit fieri per interpres vel scripturam.	fo. xxxii	
Utrum confessio possit fieri in necessitate alii sacerdoti quam proprio	ibidem	
Utrum sacerdos in sacerdos confessione possit confitentem aliquo interrogare	ibidem	
Quae sunt circumstantiae quae aggravant peccatum et quae sunt confitendum.	ibi.	
Quae sunt conditiones confessionis.	ibidem	
De absolute. Utrum quilibet sacerdos possit penitentem absolvere ab omnibus peccatis extra necessitatem.	fo. xxxiii.	
Utrum quilibet sacerdos in necessitate possit absol. penitentem.	fo. l.	
De expositione quicunque casuum retentorum a iure per quibus simplex sacerdos remittit penitentem superiori.	ibi de	

Tabula

- Utrum excommunicatus possit absolueri a peccatis
q̄ ab excommunicatione. fo. xxxvi.
Utrum quilibet sacerdos possit excommunicatum absolueri: et
ad quē p̄t̄ et absolutio excommunicationis. ibidem
Utrum excommunicatus possit a iudice iuste absolui. f. xxxvii
Utrum excommunicatus pluribus excommunicationibus
possit ab una sine alia absolui ibidem
Utrum iudex possit excommunicatum absolueri a peccato sicut
eū absoluit ab excommunicatione et de p̄t̄e clauis. ibidē
Utrum simplex sacerdos possit absolueri a minori
excommunicatione. ibidem
Utrum liceat cū excommunicato participare et casus
quibus licet quibus non. fo. xxxviii.
Utrum tota penitentia pro peccatis sit iūgēda vel sit
ad arbitrium sacerdotis ibidem
Utrum infirmis sit penitentia iūgēda v̄l inotescēda. ib.
Utrum vnus p̄ alio possit satisfacere fo. xxxix.
Utrum indulgentie p̄sint et in valeant q̄ tū sonāt fo. xl.
De partibus satisfactionis ibidem
Utrum in oratione semper requiratur intentio actualis fo. xl.
Utrum oratio debeat eē sp̄ vocal̄ et nūq̄ mentalis. ibidem
Utrum illi q̄ obmisit diuinū officium vt horas canonicas
cas iūgendum sit et iterū dicat. fo. xli.
De oratione diuina et petitionibus q̄ in ea p̄tinent ibidē
De elemosina et p̄tibus ei⁹ et vtrū sub p̄cepto cadat. i.
Quid sint elemosine corporales fo. xlii.
De quo sit faciēda elemosina. vtrū b̄ male adquisitis. ib
vtrū de adquisitis ad taxillos possit fieri elemo. fo. xlii
Utrum persone subiecte facere possint elemosinā de
bonis dñorum sine licentia. ibidem
Utrum clerici debeant dare i elemosis q̄ sibi s̄fluit. ibi
vtrū p̄p̄ioribus v̄l mellioribus dāda sit elemo. fo. xliii

Tabula

Utrum loculatoribus sit elemosina danda	ibidez
Utrum aliquis sibi met possit facere elemosinā	ibide
Utrum elemosine q̄ debet p̄ defuncti possit offerri sū p̄ciō	
Utrum ex earū dilatione patiat̄ defunctus	ibidez
De elemosina spūali ⁊ quot sunt.	ibidez
De fraterna correctione.	fo. xlv
Quibus incumbit fraterna correctio.	ibide
Utrum peccator possit corrigere.	ibide
Utrum secreta monitio debeat p̄cedere publicā denū- ciationē	fo. xlv. Utrum religiosi peccet p̄clamā- tes publice fratres in capitulo
De ieiunio ut cadat sub precepto	ibidem
Quot sūt ⁊ q̄ p̄sone a ieiunio absoluit̄	fo. xlvii
Utrum p̄grini ⁊ laborātes ieiunare teneā	ibide
Utrum seruī t̄es nobilit̄ ⁊ aliorū ieiunare teneā	ib.
Utrum p̄gnātes ⁊ nutrices teneā ieiunare	ibide
Ad quē pertinet dispensatio ieiunii	ibide
Utrum paupertas excusat semp a ieiunio	ibidez
De temporibus ieiuniorum.	fo. xlviii.
De cibariis sumēdis in die ieiuniorū	ibidem
Utrum in t̄pib⁹ ieiuniorū sit semel comedēdus	ibide
De restitutione ut sit de necessitate saluē	fo. xlix
Utrum i furto ⁊ rapina sit restitutio faciēda	ibidez
Utrum q̄s accipiēdo res suas occulte furtum p̄mittat	
Utrum q̄s p̄ re sua violēt detēta possit aliā rē accipe	
Utrum rapina sit grāu⁹ peccatū q̄ furtum	ibidem
De usura ut liceat aliqd̄ recipere p̄ pecunia mutua- ta.	fo. l. Utrum ille q̄ dānum incurrit pro mutatione pecunie possit illud repetere
Utrum fanoz obsequiū ⁊ mun⁹ a manu ⁊ lingua pos- sint p̄ pecunia mutuari	fo. li. Utrum oīa q̄ lucrata sunt ex pecunia usuraria sint restituēda
	fo. lii.

Tabula

Quo dānū illatū in psona ⁊ quō dānum illatū in
 rebus restituendum sit. ibidem
 Atq̃ restitutō sit sp̃ faciēda ei a quo res ē ablata. ib
 Atq̃ ille q̃ dānū ifert teneat sp̃ restituere ibidē
 Atq̃ accipiētes res i bello teneat restituere. fo. lili
 Atq̃ prescriptio semper valeat ibidem
 Atq̃ liceat res vendere plus q̃ valeant ibidem
 Quō veditio ē illicita ppter defectū rei ibidē
 Atrum venditor debeat semper dicere defectum
 rei vendende. fo. lv
 Atq̃ res possint vendi fm̃ p̃cium loci ibidem
 Atq̃ liceat rem vendere plus q̃ sit empta ibidē
De sacramento vunctionis extreme fo. lvi.
 Atq̃ extrema vinctio sit sacramentū ibidē
 Quib⁹ sit extrema vinctio ministrāda ibidē
 Que sūt materia ⁊ forma extreme vinctōis. ibidē
 Que membra sunt inungenda fo. lvii.
 Atq̃ possit extrema vinctio sepius iterari pro qua
 libet infirmitate. ibidem
 Que dñt inq̃ri ab ifirmis de articulis fidel. fo. lviii.
 Qui ⁊ quot sūt articuli ⁊ expositio eorū ibidē
De sacramento matrimonii fo. lix.
 Atq̃ matrimoniu sit sacramentum ibidē
 Atq̃ i eo gr̃a p̃ferat ibid. Atq̃ carnalis copula
 sit de essentia m̃rimonii ibid. Quō sp̃salia fiāt
 fo. lx. Quot mōis fiāt sp̃salia ibidem
 Atq̃ possint fieri sub conditōe ibidem
 Quot mōis dirimunt sp̃salia ibid. Quo tēpore
 possunt sponsalia contrahi. ibidem
 Atq̃ carnalis copula per verba de futuro subsequē
 ta facit matrimonium fo. lxi.
 Atq̃ p̃sens⁹ ⁊ ṽba de p̃nti ad m̃rimoniu req̃rāt. ibid.

Tabula

Utrū vni? plūgis pſens? ſufficiat ad mŕionū. ibidē
Utrū non conſentiens poſſit aliā ducere ibidē
Utrū muti poſſint ōtrahere mŕionū fo. lxi
Utrū per pcuratores poſſit mŕionū ōhi ibidē
Utrū furloſi z amētes poſſint ōhere mŕionū. ibidē
Utrū pſens? pditionat? faciat mŕionū. ibi. z fo. xl.
Utrū alſi coniūgū teneat alſi ſp reddē debitū fo. lxi.
Utrū vir teneat reddere debitū vxori nō petēt. ibi
Utrū vxor teneat reddere debitū viro leproſo. ibi.
Utrū liceat petē debitū a muliere mēſtruosa. f. lxi.
Utrū licitū ſit petere debitū a muliere pgnāte. ibi.
Utrū ſacr? tēpib? liceat petere ōbitū aut reddere. ibi
Utrū qlibz vir cuilibz mulieri poſſit p mŕionū co-
pulari. f. lxi. De mŕioſo clādeſtio z quot mōis fiat
Quod mōis ipedit mŕionū ōhēdū ibi. Caſ? qb?
impedit z dirimit ōctū mŕionū in gñali. fo. lxi.
Utrū error pſone ipediat z dirimat mŕionū. ibidē
Utrū error nobilitat? z dignitat? ipediat mŕionū
Utrū error ōſanguinitat? z hēmōt ipediat mŕionū
Utrū pdition ſalut? ipediat z dirimat mŕionū. fo.
lxi. Utrū ſu? poſſit mŕionū ōhere ſine licētia
dñi ſui. ibidē. Utrū vir poſſit ſe facere ſuū iuita vxo-
re ibidē Utrū filii pditionē mŕis ſeq? debeāt aut
pŕis. ibidē. De ipeditmēto voti pŕio qd ſit votum.
Ex qb? hēat fieri votū. fo. lxi. Utrū hō ſp teneat
adiplere qd vult. ibidē. Que ſūt pſone q pnt
vouere. fo. lxi. Ad quos ptiēt votoz diſpēſa°. ibi.
Quō votū mŕionū ipedit z dirimit fo. lxi.
De ipeditmēto cognatōis qd ſit ōſanguitas. ibidē
Utrū ōſanguitas p grad? z lineas diſtinguat. ibidē
Utrū ōſanguitas mŕionū dirimat z ipediat. ibidē
Quot gradus excludunt a mŕionio fo. lxi.

Tabula

De impedimēto affinitatis qđ sit affinitas et vñ catur
fo. lxxiii. Etz i affinitate sint grad⁹ et quō is
pediit mñioniu. ibidē Quō pcedēdū est ad diri
mendū matrimonium inter affines fo. lxxvi.
De publice honestatis iusticia qđ sit fo. lxxvii.
Quō differt ab affinitate et quo tpe causatur et vñ
impediat matrimonium ibidem
De cognatione spūali qđ sit et quō causetur et quō
matrimoniu impedit et dirimit fo. lxxviii.
Inter q̄s psonas cognatio spūalis p̄hē. ibidē
Etz cognatio spūalis trāseat ab vno singū i alte
rū. fo. lxxx. De cognatōe legali qđ sit. fo. lxxxi.
Que psonae pūt adoptare. Quō sit adoptatō. ibidē
Differētia inter adoptionē et arrogationē ibidē
Quō cognatio legalis impedit mñioniu ibidē
Int q̄s psonas cognatō legalis impedit mñioniu fo.
lxxxi. De impedimēto criminis. q̄ sūt crimina q̄
mñioniu impediūt p̄hendū et q̄ dirimūt iā tractū
ibidē et fo. lxxxiii. Etz vir possit vxorē dimitte
re propter crimen adulterii. ibidem
Casus in q̄b⁹ nō l3 vxorē fornicatē dimittere. ibidē
Atrum proprio iudicio possit vir vxorem fornicat
tem dimittere ibidem
Etz mulier possit vix fornicatē dimitte fo. lxxxlii.
Etz vir possit vxorē fornicatē post diuortiu recōst
liare. ibidē De filiis legitimis et illegitimis. ibidē
Etz filii illegitimi possint legitimari. ibidē
De dispari cultu vtrum fidelis possit contrahere
cum infideli. fo. lxxxv.
Etz fidel⁹ puer⁹ teneat ab infideli puge discedere
Etz si discesserit ab ea possit aliud mñioniu p̄here

Tabula

Utrū p̄ aliis pctis q̄ p̄ fidelitate soluat m̄fo. ibi
De impedimēto coactiōis z q̄d sit met⁹. fo. lxxvi.
Utrū metus cadat in cōstantem virum. ibidē
Utrū cōsensus coact⁹ tollat m̄fionū. ibidē
Utrū parētes possunt liberos suos cogere ad con
trahendum matrimonium fo. lxxxviii
De impedimēto ordiis. utz saē. ordo ipediat m̄fi. ibi
Utrum in ecclesia orientali ipediat. ibidē
De impedimēto ligamētis quid sit. ibidē
Utrū m̄r credēs vir suū eē mortuū possit nubere. ibi
Utrū p̄m⁹ teneat eā recipere quē sic nupsit cū fo. ibidē
De ipotētia coeūdi utz frigiditas m̄fū ipediat. ibi
Quod duplex ē causa frigiditatis fo. lxxxix
Quō ipedimētū frigiditatis cognoscat. ibidē
De artatione mulieris. ibidē
Utrū ipotētia viri ad cōgū m̄fionū dirimat. ibidē
Utrū ignorā ipedimētū p̄iugi possit ab eo separi. ibi
De impedimento maleficii. Utrū ipediat z tol
lat matrimonium. xc.
Unde maleficium proveniat. ibidē
Utrum maleficiū impedimentum possit per aliud
maleficium licite amoueri. ibidē
Ad exorcismi ad illud amouēdū nō valeat. fo. xci
Finit tabula

¶ Explicit Guillelmus parisiensis sup̄ septē
sacramētis.

